

**TÜRKİYE'DE KURUMLAR VERGİSİNİN
EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA**

Gökhan SARIÇİMEN
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2017

**TÜRKİYE’DE KURUMLAR VERGİSİNİN
EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE
İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA**

Gökhan SARIÇİMEN

T.C.

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

Maliye Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2017

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

‘Gökhan SARIÇİMEN’ tarafından hazırlanan ‘TÜRKİYE’DE KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA’ başlıklı bu çalışma ‘... / ... / 2017’ tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından ‘Maliye Anabilim Dalında’ ‘Yüksek Lisans Tezi’ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....

Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA (Danışman)

Üye.....

Prof. Dr. Elif Uçkan DAĞDEMİR

Üye.....

Yrd. Doç. Dr. Ferdi ÇELİKAY

ONAY

... / ... / 2017

Prof. Dr. Hüseyin ADALIOĞLU

Enstitü Müdürü

... / ... / 2017

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Gökhan SARIÇİMEN

ÖZET

TÜRKİYE’DE KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

SARIÇİMEN, Gökhan

Yüksek Lisans – 2017

Maliye Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA

Kurumlar vergisi 20. yüzyılın başlarından itibaren dünyada uygulanmakta olan bir vergidir. Türkiye’de ise kurumlar vergisi uygulaması 1950 yılında 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile yasalaşmıştır. Bu kanun, yerini 2006 yılında, günümüz gereklerine ve ekonomik amaçlara göre uyarlanarak yürürlüğe giren 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’na bırakarak günümüz kurumlar vergisi uygulaması oluşmuştur.

Ekonomik büyüme kavramı, ulusların ekonomik varoluşları için büyük önem arz etmektedir. Vergiler ise kamunun, ekonomi politikası araçlarının başında gelmekte olup; ekonomik büyüme kavramı ile etkileşim içindedir. Her bir vergi türü kendine has özelliklere ve uygulamaya sahiptir. Dolayısıyla her bir verginin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi de farklılık göstermektedir. Bu sebeple, vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenirken; vergi türlerinin spesifik olarak ele alınması gerekir. Özellikle kurumlar vergisi ekonomik büyümenin ana aktörlerinden olan ticari nitelikli kurum ve kuruluşları kapsamına aldığı için, ekonomik büyüme üzerinde doğrudan bir etki oluşturmaktadır.

Türkiye’de kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı 1986 yılından itibaren azalan seyir göstermektedir. Reel GSYİH rakamlarında ise sürekli

bir artış eğilimi mevcuttur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı 1987 – 2014 yılları arasında Türkiye’de kurumlar vergisinin payında meydana gelen azalmanın; sürekli artan seyir gösteren büyüme üzerindeki etkisini yatırımlar ve işgücü vasıtasıyla ölçmeye yöneliktir.

Çalışmada; Türkiye ekonomisi için 1987 – 2014 yılları arasını kapsayan zaman serisi verileri kullanılarak; sıradan en küçük kareler tahmincisi (OLS) ve dayanıklı en küçük kareler tahmincisi (Robust LS) vasıtasıyla regresyon analizi yapılmıştır. Dört farklı model kurularak ilgili dönemde kurumlar vergisi payındaki değişmelerin ekonomik büyüme ile ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak 1987 – 2014 arası dönemde Türkiye’de; kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında meydana gelen yüzde 1 birim azalmanın, reel GSYİH rakamlarında yaklaşık olarak yüzde 0,08 – 0,14 birim artışa sebebiyet verdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Kurumlar Vergisi, Ekonomik Büyüme, Zaman Serisi, Regresyon Analizi.

ABSTRACT

AN EMPIRICAL STUDY ON THE EFFECTS OF CORPORATE INCOME TAX ON ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

SARIÇİMEN, Gökhan

Master Degree – 2017

Department of Public Finance

Danışman: Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA

Corporate income tax is a tax that is being applied in the world since the early 20th century. In Turkey, the taxation of corporations was enacted in 1950 by Corporate Income Tax Law No. 5422. In 2006, Corporate Income Tax Law No. 5520 prepared in order to meet today's needs and economic objectives entered into force. In this way, today's corporate tax practice has been occurred.

Economic growth has great importance for the economic existence of nations. Taxes are at the forefront of public economic policy instruments and interact with economic growth. Each type of tax has its own characteristics and practices. Therefore, the impact of each tax on economic growth differs. Thus, while examining the effects of taxation on economic growth, tax types should be addressed specifically. Particularly since the corporation income tax included in the scope of commercial institutions and organizations which are one of the main actors of economic growth, it has a direct impact on economic growth.

Since 1986, the share of corporation tax revenue in total tax revenues has been decreasing while there is a steady upward trend in the real GDP in Turkey. In this respect, aim of this study is to measure the effect of decline in the share of corporate taxation from 1987 to 2014 in Turkey on the GDP, which has increasing bend, through investment and labor force.

The study regression analysis was carried out with the help of ordinary least squares estimator (OLS) and robust least squares estimator (Robust LS) methods, using time series data include in 1987 to 2014. By establishing four different models, it has been tried to determine the relationship between the changes in the share of corporate taxation and the economic growth in the related period. As a result, between 1987 and 2014 in Turkey, 1 percent decline in the share of corporation tax revenue in total tax revenues resulted in a 0.08-0.14 percent increase in real GDP.

Anahtar Kelimeler: Turkey, Corporate Income Tax, Economic Growth, Time Series, Regression Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1 KURUMLAR VERGİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.1.1. Kurumlar Vergisinin Dünyadaki Tarihsel Gelişimi.....	5
1.1.2. Kurumlar Vergisinin Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	6
1.1.2.1. 1950 Öncesi	6
1.1.2.2. 1950 Sonrası	7
1.2. KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER.....	12
1.2.1. Ayrı Bir Kurumlar Vergisi Uygulamasının Çifte Vergilendirmeye Yol Açtığını Savunan Görüşler.....	13
1.2.2. Ayrı Bir Kurumlar Vergisini Haklı Kılan Nedenler	16
1.2.2.1. Gayri Şahsi Ödeme Gücü Yaklaşımı.....	16
1.2.2.2. Faydalanma Bedeli Yaklaşımı.....	17
1.2.2.3. İktisadi ve Sosyal Denetleme Aracı Olması.....	17
1.2.2.4. Hizmet ve Sosyal Maliyetlerin Bedeli Olması	18
1.2.2.5. Ayırıcı Vergilemeyi Önleme	18
1.2.2.6. Gelir Vergisinin Bütünlüğünü Koruma	18
1.2.2.7. Uygun Gelir Kaynağı Olması	19

1.3. KURUMLAR VERGİSİNİN MEVZUATTAKİ UYGULANMA ESASLARI.	19
1.3.1. Kurumlar Vergisinde Mükellefler ve Konu	19
1.3.2. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri ve Vergiyi Doğuran Olay	20
1.3.3. Kurumlar Vergisinde Uygulanan Muafiyetler ve İstisnalar.....	21
1.3.3.1. Muafiyetler	21
1.3.3.2. İstisnalar	23
1.3.4. Kurumlar Vergisinde Beyan, Tarh ve Ödeme	25

2. BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. EKONOMİK BÜYÜMENİN TEORİK ÇERÇEVESİ.....	27
2.1.1. Ekonomik Büyümenin Tanımı.....	27
2.1.2. Ekonomik Büyüme Teorileri	27
2.1.3. Neo-klasik (Solow) Büyüme Modeli	31
2.2. KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜMEYE OLAN ETKİLERİ	32
2.2.1. Yatırımlar Üzerindeki Etkisi.....	32
2.2.1.1. Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi	33
2.2.1.2. Ar-Ge Harcamaları ve Yatırımları Üzerindeki Etkisi.....	38
2.2.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi	40
2.2.1.4. Kurumlar Vergisinin Gelir ve Beyan Etkileri.....	42
2.2.1.4.1. Gelir (Ödeme) Etkisi.....	42
2.2.1.4.2. Beyan (Ayırım, İkame, Karar) Etkisi	44
2.2.2. Emek Üzerindeki Etkisi	45

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

3.1. LİTERATÜR TARAMASI.....	47
3.1.1. Vergilerin Büyüme Olan Etkilerini İnceleyen Çalışmalar	47
3.1.2. Kurumlar Vergisinin Büyüme Olan Etkilerini İnceleyen Çalışmalar ...	49
3.2. AMPİRİK ANALİZ	50
3.2.1. Metodoloji.....	50
3.2.1.1 En Küçük Kareler Yöntemi ve Varsayımları	51
3.2.1.2. Birim Kök Testleri.....	53
3.2.2. Çalışmanın Modeli.....	56
3.2.3. Veri Seti ve Değişkenler	57
3.3. MODELİN KURGULANMASI VE AMPİRİK BULGULAR.....	59
3.3.1. Birim Kök Test Bulguları	59
3.3.2. Modelin Kurulması ve Diğer Varsayımların Test Edilmesi	61
3.3.3. Katsayıların Tahmini ve Sonuçların Değerlendirilmesi.....	65
SONUÇ	70
KAYNAKÇA.....	76
EKLER	86

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Kuruluşun Mükellefiyetine Göre Vergi Yüğü	14
Tablo 2: Finansman Tercihlerinin Vergi Açısından Karşılaştırılması	15
Tablo 3: Ekonomik Büyüme Teorileri	28
Tablo 4: Kurumlar Vergisi Oranının Yatırımların Getirisine Olan Etkisi	34
Tablo 5: Kurum ve Gelir Vergilerindeki Değişimler ve Ar-Ge Harcamaları	38
Tablo 6: Kurumlar Vergisinin Teşebbüsler Üzerindeki Gelir Etkisi	43
Tablo 7: Tanımlayıcı İstatistikler, 1987 – 2014	57
Tablo 8: ADF Birim Kök Test Sonuçları	60
Tablo 9: KPSS Birim Kök Test Sonuçları	61
Tablo 10: Değişkenlerin Varyans Şişirme Katsayıları	63
Tablo 11: Jarque-Berra Normallik Testi (Bütün Modeller İçin)	63
Tablo 12: White Testi Sonuçları	65
Tablo 13: Modelin Tahmini ve OLS Katsayıları, 1987 – 2014, Türkiye	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2000-2016 Yılları Arasında Türkiye ve OECD Ülkelerindeki Kurumlar Vergisi Oranları (%).....	10
Şekil 2: 2000 – 2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kurumlar Vergisi Hasılatının Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%).....	11
Şekil 3: Kurumlar Vergisi Oranı – Vergi Sonrası Getiri Arasındaki İlişki (%)	35
Şekil 4: Yıllar İtibariyle Kurumlar Vergisi Oranları	36
Şekil 5: Yıllar İtibariyle Kurumlar Vergisi / Vergi Gelirleri ve Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımları / GSYİH (%).....	36
Şekil 6: Yıllar İtibariyle Reel GSYİH (1998) Rakamları	36
Şekil 7: Kurumlar ve Gelir Vergisi Oranlarındaki Değişim ile Ar-Ge Harcamaları/GSYİH (%).....	39
Şekil 8: Değişkenlerin Normallik Dağılımları.....	64
Şekil 9: Kurumlar Vergisi Gelirleri / Vergi Gelirleri ile Kişi Başına GSYİH Değerlerindeki Yüzde Değişimin Zaman İçindeki Seyri (%)	67

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Otokorelasyon Test Sonuçları.....	86
Ek 2: Değişkenlerin Tanımlanması	88

KISALTMALAR LİSTESİ

A	: Emeğin Etkinliği / Teknoloji
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Artırılmış (Augmented) Dickey-Fuller
ARF	: Anakütle Regresyon Fonksiyonu
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
Bkz.	: Bakınız
BÜMKO	: Bütçe Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
CIT	: Corporate Income Tax / Kurumlar Vergisi
DSP	: Demokratik Sol Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
DYSY	: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
GSYİH / GDP	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
K	: Sermaye
KPSS	: Kwiatkowski – Phillips – Schmidt – Shin
KVO	: Kurumlar Vergisi Oranı
L	: Emek
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OLS / SEKK	: Ordinary Last Squares / Sıradan En Küçük Kareler
PSFCI	: Private Sector Fixed Capital Investments / Özel Sektör Sabit Sermaye Yatırımları
Robust LS / DEKK	: Robust Last Squares / Dayanıklı En Küçük Kareler
RP	: Refah Partisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TL	: Türk Lirası
VMD	: Vergi Müfettişleri Derneği
Y	: Çıktı

GİRİŞ

Verginin geçmişi, insanlık tarihinin geçmişi ile paralellik göstermektedir. Şöyle ki, tarihi bilgilere dayanarak; İlk Çağ öncesi insan topluluklarında, devlet yapısı oluşmadığından bireyler, kabileler halinde yaşamlarını sürdürmekteydi. Bu kabilelerde vergiler, içerisinde yaşayan insanlarca kabile reislerine, yardım ve bağış şeklinde gönüllü olarak verilmekteydi. İlk Çağ'dan itibaren insan toplulukları, siyasi bir güç haline gelerek, devletleşmenin temelleri atılmıştır. Devletleşme sonucunda ortaya çıkan devletin sürekli giderlerinin finansmanın sağlanması için ise yönetimlerce alınan vergiler, cebri hale getirilmiştir. İki dönem arasındaki ortak noktayı, toplum halinde yaşamının bir sonucu olarak, toplumun tümünü ilgilendiren savunma, sağlık, eğitim, asayiş, adalet gibi bir takım sosyal ihtiyaçların ortaya çıkması oluşturmaktadır. Bu ihtiyaçların giderilmesi için ise yönetimler, önceleri ihtiyari daha sonraki dönemlerde ise zorunlu olmak üzere bünyesinde barındırdıkları kişi ve kuruluşlardan, gelirlerinin veya varlıklarının bir kısmını vergi olarak talep etmişlerdir. Kurum, işletme, şirket ve buna benzer mahiyetteki yapılar da, yine devlet anlayışının oluşmaya başlayıp toplumsal ihtiyaçların ortaya çıktığı zamandan itibaren varlığını göstermeye başlamıştır. Çünkü insanlar bir arada yaşamaya başladıkça işbölümü kavramı ortaya çıkmış, her bir birey kendi yetenekleri ölçüsünde ürettiği mal veya hizmeti, üretmediği, yani ihtiyaç duyduğu, mal ve hizmetlerle takas etmiştir. Böylelikle küçük çaplı bireysel işletmeler kurularak, üretim ve tüketim zincirleri oluşmaya başlamıştır. Örneğin, geçmiş bir zamanda bin kişilik nüfusu olan bir toplulukta iki ortağın işletmesinde olan ve bir çırak çalıştıran terzi ile bugün yüz milyon nüfusa sahip bir toplulukta, içerisinde yüzlerce çalışan ve onlarca ortak barındıran bir tekstil ürünleri fabrikası arasında nispi açıdan hiçbir fark yoktur. İki yapı da bir ticari kuruluş olarak zamanının ona sunduğu talep, teknoloji, hammadde ve üretim kapasitesi gibi etmenler dâhilinde üretimlerini gerçekleştirir. Üretimlerini gerçekleştirirken, hem bağlı oldukları toplumun ekonomik büyümesine katkıda bulunmakta, hem de belirli bir kazanç elde etmekte ve kazançlarının bir kısmını çeşitli toplumsal ihtiyaçların giderilmesi maksadıyla yönetimlere devretmektedirler. Ekonomik büyüme kavramı, bir ülkede belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetler ile ilişkili olduğundan, bu tip ticari yapıdaki işletmelerden, vergi adı altında devlete

devredilen gelirler, neticesi itibariyle üretim ve tüketim zincirindeki her bir halkayı etkileyerek ekonomik büyüme üzerinde etkili olmaktadır.

Her ne kadar vergiler, İlk Çağ devletlerinden bugüne kadar ekonomide var olsa da; önce Sanayi Devrimi daha sonra İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, devletler ve ekonomistler, vergi kavramı üzerine yoğunlaşmış, vergi olgusuna çeşitli sınıflandırmalar ve ayrımlar getirerek bugünkü halini almasını sağlamıştır. Günümüzde genel olarak vergiler; gelir, tüketim ve servet üzerinden alınmaktadır. Bu üç tip sınıflandırma ise kendi içerisinde gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, gümrük vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi farklı vergi türlerini barındırmaktadır. Gelir üzerinden alınan vergilerde, gelir ve kurumlar vergisi olmak üzere ikili yapının görülmesi; her ne kadar 19. yüzyıl başlarında şirketlerin ayrı vergilendirilmesi uygulaması ile başlangıç gösterse de, esas uygulama 20. yüzyılın başlarında ABD'de federal düzeyde sermaye şirketlerinin vergilendirilmesi ile oluşturulmuştur. Buna göre, toplumda yaşayan bireylerin ve toplumda faaliyet gösteren bazı işletmelerin, kuruluşların ve kurumların, kişilik tanımlarının farklı olduğu dolayısıyla gerçek kişilere gelir vergisi uygulanırken; işletme, kuruluş ve kurum mahiyetindeki bazı yapılara da kurumlar vergisi olmak üzere ayrı bir vergi uygulanması gerektiği görüşü benimsenmiştir. Bu görüş İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ağırlıklı olarak ekonomik sebeplerden dolayı Avrupa ve Dünya'da benimsenmiştir.

Türkiye'de ise 1950 yılında kurumlar vergisi uygulaması, kendine özgü kanun numarası ve maddeleri ile Türk vergi mevzuatında, 5542 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu şeklinde yürürlüğe girmiştir. Zaman içerisinde 5542 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda pek çok değişiklik gerçekleşmiş olup; 2006 yılında çeşitli amaçlar doğrultusunda kanun yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile yürürlüğe giren ve köklü değişiklikler içeren ve halen uygulanmakta olan 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu oluşturulmuştur. 5520 sayılı Kanun'da da günümüze kadar çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Kurumlar Vergisi Kanun'larındaki tüm bu değişikliklerin etkisiyle kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı; ilk uygulama yıllarında yüzde 2 – 4 dolaylarında iken, 1980'li yılların ortalarında yüzde 14 – 15'lere kadar yükselmiştir. Daha sonra tekrar azalma eğilimine girerek, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı günümüzde yüzde 8 – 10 seviyelerine gerilemiştir. Kurumlar vergisi hasılatının payında meydana gelen bu

değişimler dikkate alındığında, 1986 – 1987 yıllarından sonra azalma eğilimine girmesinin temel nedeni, çalışma içindeki ilgili başlıklarda da görüleceği üzere, yönetimlerin politikalarını ekonomik büyüme üzerine yoğunlaştırmasından, bu sebeple kurumların vergi yükünü azaltıcı düzenlemeler yapmasından kaynaklanmaktadır. Bu vesileyle yine çalışmanın ilgili kısmında görüleceği üzere, 1986 – 1987 döneminden günümüze; uygulanan kurumlar vergisi oranı azalma eğilimi göstermiş ve kurumlara tanınan istisna ve muafiyetler genişletilmiştir. Bu sayede kurumlar vergisinin mükellefler üzerindeki yükü azaltılmıştır. 1987 – 2014 döneminin seçilmesindeki neden ise kurumlar vergisinin, 1990'lı yıllardan sonra hem mevzuat hem de uygulama açısından belirli çizgilerinin oturmaya başlamış olmasıdır.

Bir gerçek kişi ile kurum, kuruluş ve işletme mahiyetindeki (tüzel kişiliğe haiz) kişinin; ekonomik kararları, harcamaları ve gelir kaynakları aynı değildir. Bu iki ayrı kişiliğin ekonomik büyümeyi etkileme yolları da farklılık arz etmektedir. Örneğin, gelir vergisi; tüketim, çalışma arzusu ve tasarruf kararları gibi daha çok ekonominin tüketim perspektifinden ekonomik büyümeyi etkilerken; ekonomide kurumlar üzerine ayrıca salınan bir kurumlar vergisi ise üretim, yatırım ve firma kararları vasıtasıyla daha çok ekonominin üretici perspektifinden ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Bu farklılık harcama ve servet vergileri için de geçerlidir. Özetlenecek olursa, vergilerin konu, kapsam, oran, istisna, muafiyet ve benzeri etkenlerine göre ekonomik büyümeyi etkileme kanalları değişmektedir. Dolayısıyla her bir vergi türünün ekonomik büyümeye yansımaları farklı kanallar üzerinden gerçekleşmektedir. Bu sebeple, vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelerken, mevzuatta yer alan her bir verginin ayrı ayrı analiz edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, spesifik olarak kurumlar vergisi üzerine yoğunlaşarak, 1987 – 2014 döneminde Türkiye'de kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında meydana gelen değişmelerin, ekonomik büyümeyi ne yönde ve ne kadar etkilediğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ilk bölümde; kurumlar vergisinin Türkiye ve Dünya'daki tarihine, ayrı bir kurumlar vergisi uygulaması hakkında literatürde yer alan lehte ve aleyhteki görüşlere ve son olarak kurumlar vergisinin Türk mevzuatındaki yapısına değinilmiştir. İkinci bölümde; Neo-klasik (Solow) büyüme modeli çerçevesinde, yatırım ve emek faktörleri vasıtasıyla

kurumlar vergisinin ekonomik büyümei etkileme yollarından bahsedilmiş ve konu ile ilgili çeşitli teorik çalışmalardan kısaca bahsedilmiştir. Son bölümde ise 1987 – 2014 Türkiye verileri için zaman serileri üzerinden basit ve çoklu regresyon analizi yapılarak kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payının, işgücü ve özel sektör sermaye yatırımları kontrol değişkenleri ile birlikte, ilgili dönemde ekonomik büyüme ile olan ilişkisi analiz edilmiştir.

1. BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1 KURUMLAR VERGİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1. Kurumlar Vergisinin Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

İlk çağ öncesinden günümüze, toplum duygusu ile varlığını sürdürmeye çalışan topluluklarda kamusal ihtiyaçlar her zaman ortaya çıkmıştır. Bu kamusal ihtiyaçların giderilmesi için ise, topluluk içinde yaşayan bireylerin çeşitli fedakârlıklar yapması gerekmiştir. Dolayısıyla vergiler, ilkel topluluklardan beri süregelen ve çeşitli toplumsal amaçlarla toplanan gerek ihtiyari gerekse cebri bir kamusal gelir niteliğini almıştır.

Verginin taraflarından birisi olan mükellefler, yani vergi ödeyicileri, gerçek ve tüzel kişiler olabileceği gibi bir kısım kişi toplulukları da olabilmektedir. Kurumlar vergisi uygulamasında hedef kitle, kural olarak gerçek kişiler dışında kalan bir kısım kurum ve ortaklıklardır. Netice itibarıyla gelir vergileri, iki gruptan alınmaktadır. Bunlardan ilki gerçek kişilerden alınan gelir vergisi, ikincisi ise tüzel kişilerden alınan kurumlar vergisidir. Ancak bu ayrıma rağmen iki verginin konuları iktisaden aynıdır (Akdoğan, 2014: 268).

Tarihi süreçte gerek küçük gerekse büyük işletmeler veya üreticiler sayesinde, toplumların ve devletlerin barınma, sağlık, savunma, gıda, tüketim, giyim, ulaşım gibi pek çok ihtiyacının giderilmesi gerekmektedir. Bu sebeple ticari niteliğe sahip oluşumlar, devletleşmenin başladığı dönemlerden itibaren mevcut hale gelmiştir. Geçmişte kurumlar vergisi kavramının olmayışı tüzel kişilik niteliklerine benzer olan bu oluşumların vergilendirilmediği anlamına gelmemelidir. Şöyle ki; Eskiçağ'da Doğu Roma İmparatorluğu'nda özel teşebbüslere ait karların bir kısmının vergi, gümrük, resim, harç ve benzeri şekillerle devlet hazinesine aktarılması bu tip oluşumların vergilendirildiğini göstermektedir (Schmölders, 1976: 11). Dolayısıyla eski dönemlerde ayrı bir kurumlar vergisi olmamasına karşın; gelir, gerçek ve tüzel kişi ayırımı yapılmadan, tüm bireyleri kapsayan bir gelir vergisi uygulaması ile vergilendirilmekteydi.

Nihayetinde, Sanayi İnkılabından sonra uluslararası platforma taşınmaya başlayan ve sayıları hızla artan şirket niteliğindeki oluşumların vergilendirilmesi ile ilgili uygulamalar, 1824 yılında daha sistemli hale getirilmesine karşın, kurumlar vergisi kavramının yaygınlaşması ve uygulamalarına başlanması Birinci Dünya Savaşı'ı yıllarında artan kamu giderleri neticesinde görülmektedir. Kurumlar vergisi uygulamasının ilk örneğine, ABD'de sermaye şirketlerinin federal seviyede vergilendirilmesi ile 1909 yılında rastlanmıştır. Kurumlar vergisi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsız bir vergi haline gelmiştir. Daha sonra, Almanya'da ise 1920 yılında sadece tüzel kişileri kapsayan kurumlar vergisi uygulamasına başlanmıştır. 1940 yılında Japonya'da ise gelir ve kurumlar vergisi tamamen birbirinden ayrılmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında gerçek anlamda kurumlar vergisi ilk olarak İngiltere'de 1947, Fransa'da ise 1948 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 1993).

1.1.2. Kurumlar Vergisinin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

1.1.2.1. 1950 Öncesi

Cumhuriyet öncesinde uygulanan Osmanlı Dönemi'ne ait vergiler, genel olarak şer'i vergilerden oluşuyordu. Bunların arasında Müslüman tebaadan alınan zekât, öşür, Müslüman olmayan tebaadan alınan haraç, cizye vergileri vardı. Cumhuriyetin kabulünden sonra; 1923 yılında ise öşür, temettü (gelir), musaffakat (bina), ağnam gibi vergilerden oluşan basit bir sistem yürürlükteydi (Bilici, 2009: 141). Burada Temettü Vergisi, kurumlar vergisi açısından benzerlik göstermektedir ki; tanım olarak temettü, bir ortaklığın faaliyet yılı sonunda gerçekleşen karından her ortağa hissesi oranında ayrılan kazanç payı anlamına gelmektedir. Bu açıdan Temettü Vergisi, kurum kazançlarının vergilendirilmesini içerdiğinden o günün kurumlar vergisi olarak nitelendirilebilir (İnan, 2010: 353). 1925 yılında, aşarın kaldırılmasıyla oluşan gelir boşluğunu doldurmak üzere mevzuata Kazanç Vergisi getirilmiştir (Öncel vd., 2016: 226). Kazanç Vergisi'nde de ticaret ve sanat ile uğraşanların geliri vergi konusu kapsamında olduğundan (Saraçoğlu, 2009: 134) kurumlar vergisi ile benzerlik göstermektedir. Bu uygulama, 1950 yılına kadar sürmüş daha sonra kaldırılarak, 1949 yılında kabul edilen ve 1950 yılında yürürlüğe giren 5422 Sayılı

Kurumlar Vergisi Kanunu kurumların vergilendirilmesine ilişkin bir çözüm olarak yürürlüğe girmiştir.

1.1.2.2. 1950 Sonrası

1949 yılından sonraki dönemde Türk Vergi Sisteminde yapılan önemli değişikliklerle, eski vergi sistemi terkedilmiş, onun yerine daha modern ve çağdaş vergi sistemlerine benzeyen bir vergi sistemi uygulamasına geçilmiştir (Edizdoğan, Özker, 2003:7). Bu doğrultuda kabul edilen ve 1950 yılında yürürlüğe giren 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile Türkiye’de kurumlara yönelik vergi uygulamasının somut örneğine başlanılmıştır. 1960 yılına kadar bu kanunda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (İnan, 2010: 354).

1960 ve 1970 dönemi arasında Kurumlar Vergisi Kanununda göze çarpan düzenlemeler şu şekildedir (Küsmenoğlu, 2010a: 557-566)¹.

- i) Yabancı kurumların kapsamı genişletilmiştir.
- ii) Dar mükellefiyet kapsamı daraltılmıştır.
- iii) Kesinti yoluyla vergi alma yöntemine yer vermeye başlanmıştır².
- iv) Vergi güvenlik önlemlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.
- v) Bağış ve yardımlara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.
- vi) Zarar indirimi iki yıldan beş yıl geriye gidebilecek şekilde düzenlenmiştir.
- vii) İki eşit taksitle tahsil edilme uygulamasına başlanılmıştır.
- viii) Yatırım indirimi müessesinin kapsamı kurumları da içine alacak şekilde genişletilmiştir.
- ix) Sermaye şirketleri ve kooperatif şirketlerin tabi olduğu vergi oranı yükseltilmiştir. Diğer kurumların sabit kalmıştır.

---

¹ Detaylı bilgi için bkz: Küsmenoğlu, İ. (2010a). “Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi: 1. Kitap; Osmanlı Devleti’nden 1980’e”, Oluş Yayıncılık, Ankara.

² Bu bağlamda dar mükellefler için; ücretler, serbest meslek kazançları, menkul sermaye iratları, gayrimaddi hakların satışı, devri, temlik ve kiralınması karşılığında alınan bedeller, gayrimenkul sermaye iratları kurumlar vergisi kesintisine tabi tutulur.

1980 sonrasında Kurumlar Vergisi Kanununda göze çarpan düzenlemelere bakıldığında ise (Küsmenoğlu, 2010b: 944-982)³;

i) Kurumlar vergisinin kapsamı genişletilmiştir⁴.

ii) 1985 yılında kaldırılan *iştirak kazançları istisnası* 1993 yılında yapılan düzenleme ile yeniden getirilmiştir.

iii) 1993 yılında çeşitli istisnalar ve muafiyetler yürürlükten kaldırılmış ve yeni istisnalar getirilmiştir.

iv) 1998 yılında Yatırım İndirimi ve Finansman Fonu uygulamasına son verilerek, yatırım indirimi konusunda yükümlüler lehine daha büyük avantaj sağlayan bir düzenleme yapılmıştır.

v) Şirket birleşmeleri, devirleri ve bölünmelerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

vi) Kurum kazancından yapılacak indirimler, kabul edilmeyen giderler ile zararlar ve vergilerin mahsubu konularında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

vii) Beyannamenin verilmesi, verginin ödenmesi ve geçici vergi konularında düzenleme yapılmıştır.

2006 yılında; büyümeyi destekleyen, vergi güvenliğini güçlendiren, vergiye uyumu gözeten, geniş tabanlı, düşük oranlı ve yaşanabilir bir vergi ortamı sağlaması gerekçeleriyle 5422 Sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nu yürürlüğe girmiştir. Bu yeni Kanun'un getirdiği göze çarpan düzenlemeler şu şekildedir (www.verginet.com, GİB);

i) İstisna ve muafiyet müessesesi güçlendirilmiş; kapsamda değişikliklere ve yeni/güçlendirilmiş tanımlamalara gidilmiştir.

ii) Yurt dışında faaliyette bulunan Türkiye'de mukim kurumların bu işlemlerine yönelik vergileme ilkelerini içeren kontrol edilen yabancı şirket kavramı düzenlenmiştir.

iii) Dar mükellefiyete ilişkin bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

---

³ Detaylı bilgi için bkz: Küsmenoğlu, İ. (2010b). “Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi: 2. Kitap; 1980'den 2010'a”, Oluş Yayıncılık, Ankara.

⁴ Sendika ve cemaatlerin iktisadi işletmeleri ve iş ortaklıkları mükellef kapsamına alınmıştır.

iv) Transfer fiyatlandırması, örtülü kazanç dağıtımı ve vergi cennetlerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

v) Kanunen kabul edilmeyen giderlerde bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

vi) Kurumlar vergisi oranı yüzde 20'ye çekilmiştir.

Yıllar itibariyle, uygulanan kurumlar vergisi oranının gelişimine bakıldığında ise; 1950 yılından itibaren Türk Vergi Sistemi içinde yer alan kurumlar vergisi ilk olarak %10 oranında uygulanmıştır. Bu oran 1960-1963 arası dönemde ise %20 iken, 1964-1980 arası dönemde %25'e yükseltilmiştir. Ayrıca 1950-1980 yılları arasında kurumlar vergisine ek olarak ortaklara dağıtılan kar payı üzerinden %20 oranında gelir vergisi stopajı yapılmıştır. 1980 sonrasında ise uygulamada karışıklık olması gerekçesiyle gelir vergisi stopajı kaldırılarak kurumlar vergisi oranı %50'ye yükseltilmiştir. 1981 yılında vergi alacağı uygulamasına başlanmıştır. Buna binaen 1983 yılında kurumlar vergisi oranı %40'a düşürülmüştür. Vergi alacağı uygulamasındaki sorunlar nedeniyle 1985 yılında bu uygulamaya son verilmiş ve 1986 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranı %46 olarak belirlenmiştir. 1995 yılından itibaren vergi alacağı uygulamasına tekrar dönülerek kurumlar vergisi oranı %25'e düşürülmüş ve kar paylarına %10 (%20⁵) gelir vergisi stopajı uygulanmıştır. Daha sonra 1999 yılında vergi oranı %30 olarak belirlenmiştir. 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile vergi oranı %20 olarak belirlenmiştir. Böylece, yerli ve yabancı yatırımcı kurumların teşvik edilmesi sağlanarak küresel rekabette ülkemizin avantajlı konuma getirilmesi hedeflenmiştir (Armağan, 2007: 232-234).

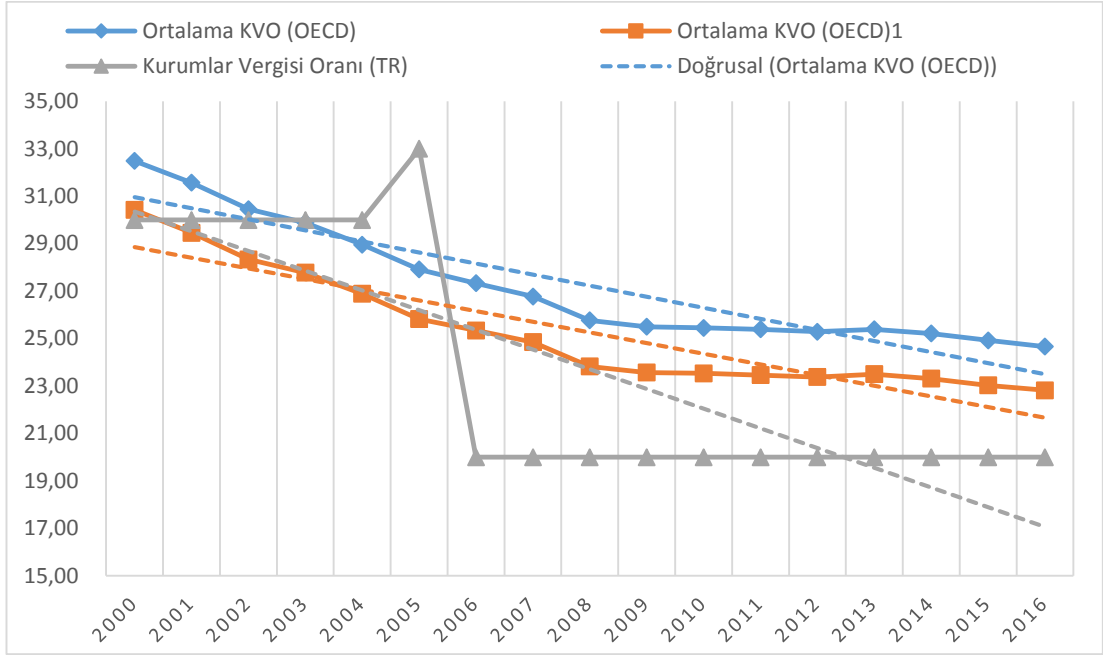
Bu uygulamalar, kurumlar vergisi oranlarının dünya üzerindeki seyri ile de paralellik göstermektedir. Şöyle ki, son otuz yılda başlıca endüstrileşmiş ülkelerde kurumlar vergisinde önemli reformlar gözlenmiş, 1980'lerin başlarında, ortalama yüzde 48 olan yasal kurumlar vergisi oranları 1990'ların sonunda %35'e gerilemiştir. 2007 yılına gelindiğinde ise ağırlıksız yasal kurumlar vergisi oranı %25,9 seviyesinde gerçekleşmiştir (Çelikkaya, 2010: 37-38). *Şekil 1*'de 2000-2016 yılları arasında Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranı ve kurumlar vergisi oranının OECD ülkelerindeki aritmetik ortalamasının seyri gösterilmiştir.

---

⁵ Kurumun halka açık veya kapalı olmasına göre uygulanan oran değişmektedir.

Şekil 1: 2000-2016 Yılları Arasında Türkiye ve OECD Ülkelerindeki Kurumlar Vergisi Oranları (%)

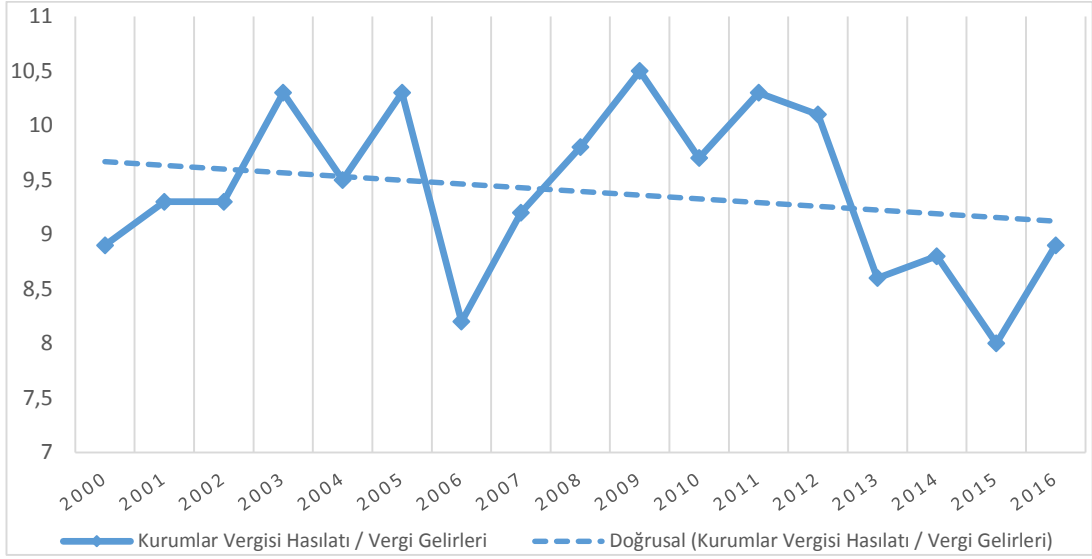

1: Alt yönetim birimlerinin uygulamış olduğu kurumlar vergisi de dahil edilerek hesaplanan ortalama yasal kurumlar vergisi oranıdır.

Kaynak: OECD, Gelir İdaresi Başkanlığı, Kalkınma Bakanlığı (2015).

Şekil 1'e bakıldığında, OECD ülkelerinde uygulanmakta olan ortalama yasal kurumlar vergisi oranının, son 16 yıl içerisinde yüzde 7 düştüğü görülmektedir. OECD ülkelerinde alt yönetim birimleri de dikkate alındığında; bu süreçte, ortalama kurumlar vergisi oranındaki azalış aynı oranda gerçekleşmiştir. Türkiye için baktığımızda ise, 2000 yılında yüzde 30 olarak uygulanmakta olan yasal kurumlar vergisi oranı, 2016 senesinde yüzde 20'ye gerileyerek, OECD ülkelerinde uygulanan ortalama kurumlar vergisi oranına paralel bir şekilde, 10 puanlık bir azalış yaşamıştır. Nihayetinde günümüz itibariyle, Türkiye'de uygulanmakta olan yasal kurumlar vergisi oranının, OECD ülkeleri ortalamasının yaklaşık yüzde 5 altında seyrettiği görülmektedir. Yasal kurumlar vergisi oranlarındaki azalışın, kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payı ile ilişkisini görebilmek için Şekil 2'ye baktığımızda;

Şekil 2: 2000 – 2016 Yılları Arasında Türkiye’de Kurumlar Vergisi Hasılatının Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)

vergi oranlarındaki azalan seyir karşısında kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirlerindeki payının da azalan bir seyir izlediği Şekil 2’de görülmektedir. Buna göre yıllar itibariyle Türkiye için kurumlar vergisi yükünün azaltılmaya çalışıldığı ve yukarıda da bahsedilen kurumlar lehine olan çeşitli düzenlemelerin, kurumlar vergisi hasılatındaki payın vergi gelirleri içerisinde azalmasına sebep olduğu söylenebilir.

Yapılan bu düzenlemelere bütünüyle bakıldığında kurumların vergi yüklerinin azaltılması ve uluslararası düzeyde rekabetçi bir vergi politikasının oluşturulması açısından, siyasi partilerin kurumlar vergisine karşı tutumunun uyumlu olduğu ifade edilebilir. Şöyle ki 1990 sonrasında yönetimde söz sahibi olan siyasi partilerin programlarına bakıldığında ortak nokta; vergilerin ekonomik hayattaki öneminin vurgulanmasıdır. Bu doğrultuda, yukarıda sayılan düzenlemelerin, siyasi partilerin programlarında da yer alan, tasarruf sahiplerini yeni girişimlere teşvik etme; sermaye birikimini sağlama; verginin basit, adil ve masrafsız olmasını sağlama; vergi tabanını genişletme; kayıt dışı ekonominin önüne geçme; vergi denetim ve yönetiminin etkin kılınmasını sağlama gibi amaçlara hizmet ettiği görülmektedir (1988 DYP Parti Programı, 1986 RP Parti Programı, 1992 DSP Parti Programı). 2002 yılı ve sonrasında ise tek parti hükümeti olarak faaliyet gösteren Adalet ve Kalkınma Partisi, 2002 Parti Programında vergi mevzuatının basitleştirilmesi, vergi sayısının azaltılması, vergi oranlarının düşürülmesi ve vergilerin adil olmasının sağlanması ifadelerine yer vermiştir. Bunun yanında 59. Hükümet Acil Eylem Planı’nda da marjinal vergi oranlarının uygun seviyelere

indirileceğine ve daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmayı kolaylaştırıcı düzenlemelere ağırlık verileceğine dair ifadeler yer almaktadır (Öz ve Güler, 2015: 47-56). Bu amaç doğrultusunda 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nu hazırlanarak 2006 yılında yürürlüğe konulmuştur.

Vergiler siyasal boyutuyla ele alındığında, esasında vergilere ilişkin neticelerin hükümetlerin eylem planları neticesinde ne yönde olacağı önceden kestirilebilmektedir. Kurumları teşvik edici bir politika ile gelen hükümet tarafından 1994 yılında kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesi; ardından vergi konusunda ek yükler getirilmesi hususu ile iktidara gelen hükümet tarafından 1999 yılında 5 puanlık bir artış ile kurumlar vergisinin 2005 yılına kadar %30 olarak uygulanması ve nihai olarak, doğrudan vergi oranlarında bir indirim politikası ile iktidara gelen hükümet tarafından 21.06.2006 tarihinde yürürlüğü giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nu ile 2006 yılı kazançları için vergi oranının %20 olarak belirlenmesi hükümetlerin kurumlar vergisine yönelik bakışına ve uygulamalarına örnek teşkil etmektedir.

1.2. KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Gelir üzerinden alınan vergiler, (Gelir vergisi uygulaması) devletlerin varoluşundan beri çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Uzun bir müddet (1900'lü yıllara kadar) devletler, gerçek veya tüzel veya ticari kişilik ayırımına gitmeden, şahısları elde ettikleri gelirler üzerinden vergilendirmiştir. Ancak 19. ve 20. yüzyıllarda yaygınlaşan endüstrileşme neticesinde sermaye şirketlerinin sayısının artması ve yükselen savaş tehlikesi ile savaş neticesinde oluşan kayıpların kamu harcamalarını arttırması sonucunda, kurumların kişiliklerinin ayrı olduğu ve ayrı vergilendirilmesi gerektiğini içeren yaklaşım ön plana çıkmış ve ilgi görmüştür. Buna istinaden kurumlar vergisi, 20. yüzyıl başlarından itibaren Amerika, Avrupa ülkeleri ve diğer ülkelerin vergi mevzuatında yer edinmiştir.

Kurumların vergilendirilmesi ile ilgili iki temel yaklaşım mevcuttur. Bunlardan ilki kurumlar vergisi ile gelir vergisinin birleştirilmesidir. Bu yaklaşımın altında yatan temel varsayım, aynı matrah üzerinden ayrıca gelir vergisi alınmasının çifte vergilendirmeye neden olmasıdır. Bir diğer görüş ise tam aksine kurumun ayrı bir kişiliğinin mevcut olması ve ileriki başlıklarda incelenecek bir kısım sebeplerden

dolayı kurumların ayrı olarak vergilendirilmesinin gerekliliğidir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 121).

1.2.1. Ayrı Bir Kurumlar Vergisi Uygulamasının Çifte Vergilendirmeye Yol Açtığını Savunan Görüşler

Çifte vergileme tartışmasını ilk ortaya koyan J.S. Mill'den bu yana, gelir ve kurumlar vergisinin beraber uygulanmasının bir çifte vergileme sorununu beraberinde getirdiği hususu çok tartışılmıştır ve çözüm olarak gelir ve kurumlar vergisinde entegrasyon önerilmiştir (Ozansoy, 2010: 135). Bütünleştirici yaklaşım olarak da ifade edilen bu yaklaşım tarzı, kurumlar vergisi ile gelir vergisinin birleştirilmesini öngörmektedir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 122).

Bu yaklaşımın altında yatan sebep şu şekildedir. Kurumlar vergisinin yükümlüleri kurum olmakla beraber, vergiyi ödeyen doğal olarak kurum değil, ortaklardır. Kurumdan, kurumlar vergisi kesilmesi ve kurum ortaklarına sermaye iratları üzerinden ayrıca gelir vergisi uygulanması, aynı konunun iki kez vergilendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisine ihtiyaç olmadığı ileri sürülmüş, ayrıca kurumlar vergisinin çifte vergilendirmeye neden olduğu iddia edilerek, bu durumun vergi politikasının amaçlarına ters düştüğü ifade edilmiştir (Edizdoğan vd., 2013: 286). Yani kısaca kurum karı, kurum bünyesinde kurumlar vergisine tabi tutulmuş iken, aynı kurum karının ortaklara dağıtılması halinde ortaklar üzerinden de gelir vergisi alınmasının çifte vergilendirmeye yol açtığı düşünülmektedir. Bir diğer yandan kurumlar vergisi, sermaye şirketlerinin hem kurumlar vergisine hem de (ortaklara olan kar payı dağıtımını aracılığı ile) gelir vergisine tabi olması, sadece gelir vergisine tabi olan şahıs şirketleri karşısında ayrımcılığa neden olduğu hususunda da eleştirilmektedir.

Kurumlar vergisine bir diğer eleştiri ise sermaye edinme kaynakları noktasından yöneltilmektedir. Kurumlar, sermaye değerlerini arttırırken, faiz ödemelerini vergilendirilebilir kurum gelirinden indirebildiği için borçlanma yolunu tercih etmektedir (Miller, 1977: 262). Bu durum ise kurumların öz sermaye yerine borçla finansman sağlamasını daha çekici hale getirerek, borçlanma yoluyla finansmanı teşvik etmektedir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 121). Ancak borçlanarak sermaye artışı yoluna gidilmesi, kurumun finansal riskini veya iflas

maliyetini arttıracaktır. Borçlar, vadesi geldiğinde faizi ile ödeneceği için bu risklerin yönetimi, kurumun varlıklarını ve öz kaynaklarını iyi idare etmelerine bağlıdır. Zaman zaman iyi yönetilememe, olumsuz konjonktürel ortam, ortaklara işletme ihtiyaçlarını gözetmeden kar dağıtımı ve diğer nedenlerle işletmeler borçlarını ödemekte güçlüklerle karşılaşmakta ve ağır finansman maliyetlerine (kredi faizleri vb.) katlanmaktadırlar. Bu durum ise kurumların sürekliliğini zedelemektedir (Sayılğan ve Doğan, 2005: 31; Akarca ve Şafak, 2013).

Yukarıda bahsedilen durumlar iki ayrı örnekte gösterilmek istendiğinde; *Tablo 1*'de, kurumlar vergisinin neden olduğu aşırı yükten ve gelir vergisi mükellefi şahıs şirketleri ile sermaye şirketleri arasındaki vergi farkından; *Tablo 2*'de ise, öz sermaye ve borçlanma ile finansman yollarında verginin rolünden bahsedilecektir⁶.

Tablo 1: Kuruluşun Mükellefiyetine Göre Vergi Yükü

Kuruluşun Vergi Öncesi Kazancı (TL)	100 000 TL		
Ödenecek Kurumlar Vergisi (%20)	20 000 TL		
Kurumlar Vergisi Sonrası Kazanç (TL)	80 000 TL		
Kurumlar Vergisi Mükellefi Kuruluş Ortaklarının Kar Dağıtımından Kaynaklı Ödeyeceği Gelir Vergisi (TL) (%15 Gelir Vergisi Stopajı)	12 000 TL		
Kurumlar Vergisi Mükellefi Kuruluş Ortaklarının Elde Edeceği Vergi Sonrası Net Kazanç (TL)	68 000 TL		
Kuruluşun Gelir Vergisi Mükellefi Olması Durumunda Ödeyeceği Vergi	26 650 TL		
Gelir Vergisi Mükellefi Şahıs Kuruluşları İçin Vergi Sonrası Kazanç (TL)	73 350 TL		
	Yüzde	TL	
Kurumlar Vergisinin Oluşturduğu <u>Ek Vergi Yükü</u>	<i>Kurumlar Vergisi Mükellefi Kuruluş</i>	%32,00	32 000 TL
	<i>Gelir Vergisi Mükellefi Kuruluş</i>	%26,65	26 650 TL

Not: Kurumlar Vergisi mükellefinin iki ortaklı olduğu ve kurumlar vergisi sonrası kurum kazancının iki ortağa tamamen dağıtıldığı varsayılmıştır. Gelir vergisi hesaplamasında 2017 Gelir Vergisi Tarifelerinden yararlanılmıştır. İndirim, istisna ve muafiyetler dikkate alınmamıştır.

⁶ *Tablo 1*'e ilişkin detaylı bilgi için bkz.: Edizdoğan ve Çelikkaya (2012); *Tablo 2*'ye ilişkin detaylı bilgi için bkz.: Sayılğan ve Doğan (2005).

Tablo 1'e göre, kurumlar vergisi mükellefi olan ve elde ettiği kazancın tamamını yılsınonda iki ortağına dağıtan kuruluşun, vergi öncesi 100 000 TL kazanç elde ettiği varsayıldığında kuruluş; öncelikle kazancının %20'si için kurumlar vergisine tabi olup, 80 000 TL vergi sonrası kazanç elde edecektir. Daha sonra kuruluş, bu kazancın tamamını dağıtma kararı aldığıında, gelir vergisi sonrası, ortakların ödeyecekleri toplam gelir vergisi 12 000 TL; iki ortağın elde edeceği toplam vergi sonrası kazanç ise 68 000 TL olacaktır. Dolayısıyla kuruluşun, kurumlar vergisi mükellefi olması halinde elde ettiği kazancın üzerindeki toplam vergi yükü (hem gelir hem de kurumlar vergisi ödemeleri) %32,00 olarak gerçekleşecektir. Buna karşın, bu kuruluşun gelir vergisi mükellefi olan bir şahıs işletmesi olduğu düşünülüğünde ise oluşacak vergi yükü %26,65 olarak belirlenecektir. Aradaki %5,35'lik fark kurumlar vergisi uygulamasının nihai mükellef üzerinde oluşturduğu ek vergi yükü olarak ifade edilebilir.

Öz sermaye ve borçlanma yoluyla finansman arasındaki fark ise vergi açısından şöyle örneklendirilebilir;

Tablo 2: Finansman Tercihlerinin Vergi Açısından Karşılaştırılması

	Firma A (Borçlanma Yoluyla Finansman)	Firma B (Hisse Senedi Çıkarımı Yoluyla Finansman)	Firma C (Dağıtılmamış Kar Yoluyla Finansman)
Sermaye	100 000	100 000	100 000
Ortak Sayısı	4	4 (6 ¹)	4
Eklenmek İstenen Sermaye Miktarı	50 000	50 000	50 000
Dönem İçi Kazanç	50 000	50 000	50 000
Finansman Gideri (Faiz Oranı: %5)	2 500	-	-
Matrah	47 500	50 000	50 000
Kurumlar Vergisi (%20)	9 500	10 000	10 000
Dönem Net Karı	40 500	40 000	40 000
Firmanın Nihai Sermayesi	150 000	150 000	140 000
Ortak Başına Kar Dağıtımı	10 125	6 666	0

1: Firmaya 25 000 TL sermaye koyarak 2 ortağın daha dahil olduğu varsayılmıştır.

Tablo 2'de, aynı sermayeye sahip üç adet firmanın sermaye arttırma konusundaki üç farklı davranışı yer almaktadır. Buna göre; Firma A finansman kaynağı olarak borçlanmayı, Firma B hisse senedi çıkarmayı ve Firma C'de ilgili dönemin karlarını dağıtmayıp sermaye finansmanı olarak kullanmayı tercih etmiştir. Üç firmanın dönem sonundaki durumları incelendiğinde; Firma A hem sermayesini 150 000 TL'ye çıkarmış hem de ortaklarına 10 125 TL kazanç sağlamıştır. Firma B ise aynı şekilde sermayesini 150 000 TL'ye çıkarmış ancak artan ortak sayısı nedeniyle ortaklarına 6 666 TL kazanç sağlayabilmiştir. Mevcut karı sermayeye ekleyen Firma C ise dönem sonunda 140 000 TL sermayeye sahip olmuş, ortaklarına hiçbir kar dağıtımını yapamamıştır. Bu örnekten sonuçla, kurumlar vergisi uygulaması ve faiz giderlerinin işletme kazancından indirilebilmesi nedeniyle firmaların sermaye finansmanı konusunda borçlanmaya gitmesi lehine bir durum söz konusudur.

Sonuç olarak ayrı bir kurumlar vergisi uygulamasına karşı olan görüşler daha çok çifte vergilendirme, ticari faaliyetlerle uğraşan mükellefler arasında mükellefiyet türünden kaynaklanan ayrımcılık ve firmaların sermaye finansmanında borçlanmaya teşvik edilmesi noktalarında gerçekleşmektedir. Çözüm itibariyle birleştirici yaklaşımda ortaklar, dağıtılan ve dağıtılmamış kar payları üzerinden ayırım yapılmaksızın sadece gelir vergisi ödeyecekleri için vergiden kaçınma imkanı ortadan kalkacak ve çifte vergilendirme önlenmiş olacaktır (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 124).

1.2.2. Ayrı Bir Kurumlar Vergisini Haklı Kılan Nedenler

Hem gelir hem de kurumlar vergisinin, gelir üzerinden alındığı düşünüldüğünde aynı vergi konusuna ilişkin iki ayrı verginin, yani çifte vergilendirmenin, mevcudiyeti görülebilir. Ancak buna karşın iki ayrı verginin bulunmasına ilişkin de pek çok gerekçe ileri sürülmüştür (Şenyüz, 1998: 249).

1.2.2.1. Gayri Şahsi Ödeme Gücü Yaklaşımı

Kurumlar, devletin çıkardığı kanunların verdiği yetkiye dayanarak, onu oluşturan ortaklarının gerçek kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir (Edizdoğan vd, 2013: 286). Bu tüzel kişilik ise kuruma, kendisini oluşturan

ortakların her birinden ayrı olarak, bir iktisadi ve hukuki güç vermektedir (Şenyüz, 1998:248). Yani kurum kanunen hissedarlarından ayrı bir varlık olup, hissedarın şahsi kararlarının kurumun kararları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Ayrıca kurum hisseleri, hisse senetlerinin kolay ve sık el değiştirebilmesinden dolayı, devamlı bir değişim halindedir. Dolayısıyla kurumları ortaklarından bağımsız kabul ettiğimizde, kurumların da ayrı bir vergilendirme konusu yapılması gayet doğal olacaktır (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012:126).

1.2.2.2. Faydalanma Bedeli Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre bir ortaklığın, kurum statüsüne bürünmesi, kanunların tanıdığı ve koruduğu bir takım imtiyazlardan yararlanmaya hak kazanması demektir. Örneğin, hisse ile sınırlı sorumluluk, sermaye piyasasından finansman imkânı, bazı giderleri gelir vergisi mükelleflerine nazaran ilave olarak indirebilme, teşvik tedbirlerinden faydalanabilme gibi imtiyazlar devlet tarafından kurumlara sağlanmaktadır. Dolayısıyla kurumlar vergisi, kurum olma niteliğinin sağladığı bu gibi imtiyazların bir bedeli olarak tahsil edilmektedir (Abaç, 1974; Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012; Sağbaş, 2007; Şenyüz, 1998).

1.2.2.3. İktisadi ve Sosyal Denetleme Aracı Olması

Günümüzde şirketlerin çok geniş finansman olanaklarına sahip olmaları ile sınırsız büyüme ve kudret sahibi olma eğilimi göstermeleri, bunların toplum için zararlı olabilecekleri düşüncesini doğurmuştur. Ayrı bir vergi sayesinde devlet, özel irade tasarrufundaki kurumları denetim altına alabilir (Edizdoğan vd., 2013; Abaç, 1974). Ancak bu gerekçe, kurumlar vergisinin varlık nedenini tam olarak açıklamamaktadır. Çünkü kurumlar vergisi, toplum için zararlı bir büyüklüğe erişmemiş kurumlardan da alınmaktadır. Ayrıca büyük şirketlerle mücadelenin en güzel yolu olan artan oranlılığın, kurumlar vergisinde uygulanması mümkün değildir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 128).

1.2.2.4. Hizmet ve Sosyal Maliyetlerin Bedeli Olması

Kurumların faaliyetleri, toplum üzerine, fiyatlandırılmayan maliyetler (çevre kirliliği, gürültü gibi) ekleyerek negatif dışsallıkların artmasına neden olabilir. Ayrıca altyapı gibi kurumların da istifade ettiği, maliyetine toplumun katıldığı harcamalara kurumlar (kurumlar vergisi olmadığı takdirde) katıl(a)mamaktadır. Bu problemlerin olası mali çözümü ise ilgili faaliyetler üzerine uygun bir mali yükümlülük konulmasıdır. Dolayısıyla kurumlar vergisi, kurumların bu tür negatif dışsallığa sebep olan faaliyetlerini dengeleyen ve topluma yükledikleri maliyetlerin tekrar topluma sosyal fayda olarak aktarılmasını sağlayan bir araç olarak kabul edilmektedir (Bird, 1996:4; Edizdoğan vd., 2013, 287).

1.2.2.5. Ayırıcı Vergilemeyi Önleme

Vergilemede gelirin elde edildiği kaynağa göre farklı vergilendirme yapılması düşüncesine dayanan ayırma ilkesine uygun olması nedeniyle kurumlar vergisi uygulaması haklı görülmektedir. Bu ilkeye göre sermayeden elde edilen gelirden elde edilen gelire nazaran daha fazla vergilendirilmelidir ve bu açıdan sermaye şirketlerinin kurumlar vergisine tabi olması gereklidir. Ancak sermaye gelirlerinin tamamı sermaye şirketlerinden gelmediği için bu görüş zayıf kalmaktadır (Sağbaş, 2007; Abaç, 1974).

1.2.2.6. Gelir Vergisinin Bütünlüğünü Koruma

Kurumlar vergisi, gelir vergisinin tam olarak ödenmesini sağlamak ve gelir vergisinin bütünlüğünü korumak için gereklidir. Kurumlar düzenli olarak vergilendirilmezlerse, karların şirkette ortaklarca alıkonması şeklinde gelir vergisinden kaçınma durumu meydana gelebilir. Şöyle ki; gelir doğrudan kurum adına tahakkuk ettiği için ilgili vergi döneminde dağıtılmamış karlar herhangi bir vergiye tabi olmaz (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2012: 128). Ayrıca vakıf ve derneklerin iktisadi işletmeleri gibi kazançlarını ortaklarına yasal olarak dağıtması mümkün olmayan kurum ve kuruluşların ortaklarının veya kurucularının gerçek kişi bazında vergilendirilmesi söz konusu değildir. Bu durumda kurum ve kuruluş adına elde

edilen kazancın vergilendirilmesi için kurumlar vergisi uygulaması gerekmektedir (Edizdoğan ve Özker, 2003: 207).

1.2.2.7. Uygun Gelir Kaynağı Olması

Bu sayılan sebeplerin yanında, uygulamada en çok rolü olan sebep, devletin en az dirençle en çok gelir sağlama arzusudur. Yani sermaye şirketleri günümüzde çok verimli ve kolay bir vergileme kaynağını oluşturmaktadır. Bu durumun nedenleri olarak ise nispi olarak sınır sayıda olmaları, düzenli işletme ve muhasebe yönetimlerinin olması ve elde ettikleri gelirin yüksek olması sayılabilir. Üstelik şirketlerin vergilendirilmesi kişilerin vergilendirilmesinden daha az tepki doğuracağı için, günümüzde devletler için kurumlar vergisi en uygun gelir kaynakları arasındadır. Kurumlar vergisinin tarihine bakıldığında da İkinci Dünya Savaşı sonrası uygulamaya başlanması bu görüşü destekler niteliktedir (Edizdoğan ve Çelikkaya; 2012: 129).

1.3. KURUMLAR VERGİSİNİN MEVZUATTAKİ UYGULANMA ESASLARI

1950 yılında çıkarılan kanunla vergi mevzuatına dâhil olan Kurumlar Vergisi'nde yıllar itibariyle pek çok değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklere 1.1.2.2. numaralı başlıkta değinilmiştir. Bu kısımda ise 5520 sayılı güncel Kurumlar Vergisi Kanunu'na uygun olarak Türkiye'de kurumlar vergisi uygulamasının hukuki niteliklerinden bahsedilecektir.

1.3.1. Kurumlar Vergisinde Mükellefler ve Konu

Kurumlar Vergisinin konusunu, mükelleflerinin elde ettiği safi kurum kazançları oluşturmaktadır. Kurumlar vergisinin mükellefleri Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1'inci maddesinde sayılmıştır. Buna göre kurumlar vergisi mükellefleri;

- Sermaye şirketleri,
- Kooperatifler,
- İktisadi kamu kuruluşları,

- Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve
- İş ortaklıklarıdır.

Yine aynı maddede, sayılan bu kurumların kazançlarının kurumlar vergisine tabi olduğuna yer verilmiştir.

Verginin konusunu oluşturan kurum kazancı ise gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından meydana gelmektedir. Dolayısıyla zirai kazanç, ücret, serbest meslek kazancı, menkul sermaye iradı, gayrimenkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve iratlar kurum kazancının kalemlerini oluşturmaktadır. Gelir vergisinden farklı olarak bu kazanç unsurlarının tümüne ticari kazanç ile ilgili hükümler uygulanır (Öncel vd., 2016; Şenyüz vd., 2017a). Netice itibariyle, gelir vergisinde gelirin anlamı ne ise kurumlar vergisinde de odur. Bu nedenle kurum kazancı, gelir vergisindeki gelirin yıllık, gerçek, safi, genel ve elde edilmiş olma özelliklerini taşımak zorundadır (Şenyüz vd., 2017a).

1.3.2. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri ve Vergiyi Doğuran Olay

Kurumlar vergisini doğuran olay, gelir vergisinde olduğu gibi gelirin, yani kurum kazancının, elde edilmesidir. Kurumlar vergisinde elde etme, tam ve dar mükellefler için ayrı esaslara bağlandığından öncelikle bu ayırımın yapılması gerekir (Öncel vd., 2016; Şenyüz vd., 2017a).

Kurumlar Vergisi Kanununun 1'inci maddesinde sayılı kurumlardan, kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunanlar, tam mükellef kurum olarak değerlendirilir. Bu mükellef türünde kurumlar gerek Türkiye içinde gerekse Türkiye dışında elde ettikleri kazançlarının tamamı üzerinden vergilendirilir (VMD, 2017: 413). Kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanununun ticari kazanç hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle kurum kazancının elde edilmesi açısından da tahsil ve tahakkuk esasları geçerli olmaktadır. Tahsil esasında elde etme, nakdi veya fiili olarak gerçekleşir. Tahakkuk esasında ise, yapılan işlemin nicelik ve nitelik itibariyle kesinleşmesi, alacak olarak talep edilebilir durumda olması, elde etme için yeterlidir (Şenyüz vd., 2017a).

Dar mükellef kurumlar, hem kanuni merkezi hem de iş merkezi Türkiye'de bulunmayan kurumlardır. Dar mükellefler, tam mükellef statüsünde oldukları ülkenin

hukuk kurallarına göre kurulurlar. Yönetim ve denetimleri yine yerleşik oldukları ülkedeki mevzuata göre yapılır. Dar mükellefler, Türkiye’de iş yeri veya temsilcilikler vasıtası ile faaliyet gösterip gelir elde eder (Bilici, 2017: 103).

Dar mükellefler, hangi gelir unsurundan gelir elde etmiş olurlarsa olsunlar bunlar kurum kazancı olarak dikkate alınır. Ancak dar mükelleflerde elde etme için ticari ve zirai faaliyetler ayrı olarak değerlendirilmiştir. Buna göre, sadece ticari veya zirai faaliyette bulunan ya da en az bunlardan birisiyle birlikte diğer gelir unsurlarından da gelir sağlayan kurumlar için elde etme, tüm gelirler itibariyle hem tahsil hem de tahakkuk esasına bağlanmıştır. Eğer kurum ticari veya zirai bir faaliyetten gelir elde etmiyor ise; elde etme, Gelir Vergisi Kanunu’nda yer alan her bir gelir unsuru için öngörülen esasa göre belirlenir (Şenyüz vd. 2017a).

1.3.3. Kurumlar Vergisinde Uygulanan Muafiyetler ve İstisnalar

Her vergi kanununda olduğu gibi Kurumlar Vergisi Kanunu da kendi içerisinde çeşitli nedenlerle bir takım kişi veya durumlara bazı ayrıcalıklar sağlamaktadır. Bu ayrıcalıklar vergi literatüründe muafiyetler ve istisnalar olarak şekillenmiştir. Bu tedbirler belirli durumların veya belirli kişilerin üzerindeki vergi yükünü azaltmak, faaliyetlerini teşvik etmek, devletin istediğinin aksi olan davranışlarını cezalandırmak üzere kanuna uygun olarak uygulanır. Ancak bu uygulamanın gerekli olduğu kadar genellik ve eşitlik ilkelerine ve gelir dağılımı adaletine aykırı olduğu da düşünülmektedir (Karayılmazlar ve Güran, 2005).

1.3.3.1. Muafiyetler

Mükelleflerden bazıları vergiyi doğuran olay ile bağlantı içine girseler bile kendileri ekonomik, sosyal, siyasal ve teknik nedenlerden dolayı geçici veya sürekli, şarta bağlı veya şartsız vergi dışına çıkartılırlar. Vergi mükellefleri için getirilen bu ayrıcalığa muafiyet denir (Şenyüz vd., 2017b: 84).

Kurumlar vergisinden muaf olan kurumlar, Kanun’un 4. maddesinde 16 bent halinde sayılmıştır. Bunlar aşağıdaki başlıklarda amaçlarına göre gruplandırılarak açıklanmaktadır (Bilici, 2017: 109):

Eğitim ve Kültür Amaçlı:

Kamu idareleri ve müesseseleri tarafından; ilim, fen, güzel sanatları oğretmek, yaymak amacıyla işletilen kuruluşlar,

Kamu idare ve müesseseleri tarafından: sosyal amaçlarla işletilen oğrenci yurtları, sosyal sigorta kurumları, ceza ve ıslah evleri atölyeleri...,

Mnhasıran bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar,

Genel ve özel bütçeli dairelere ait olup kar amacı gütmeyen ve üçüncü kişilere kiralanmayan kreşler, konuk evleri ve kantinler bu amaçla muaftırlar.

Sağlık, Sosyal Güvenlik ve Spor Amaçlı:

Kamu idare ve müesseseleri tarafından; genel insan ve hayvan sağlığını korumak ve tedavi maksadıyla işletilen müesseseler,

T.C. Emekli Sandığı, Sosyal Güvenlik Kurumu gibi kanunla kurulan emekli ve yardım sandıkları,

Gençlik ve Spor Müdürlüğü ... tescil edilmiş spor kulüplerinin idman ve spor faaliyetlerinde bulunan iktisadi işletmeleri ile sadece idman ve spor faaliyetlerinde bulunan anonim şirketler bu amaçla muaftırlar.

Teşvik Amaçlı:

Mnhasıran küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi teminatı sağlamak üzere kurulan ...kurumlar,

Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin altyapılarını hazırlamak ve buralarda faaliyette bulunanların arsa, elektrik, su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ... oluşturulan iktisadi işletmeler,

Kooperatifler teşvik amacı ile muaftırlar (Tüketim ve taşıma kooperatifleri hariç).

Yerel İdarelere Yönelik:

İl zel idareleri, belediyeler ve köyler ile bunlara bağlı müesseseler tarafından işletilen su, elektrik, havagazı işletmeleri; belediye sınırları içindeki yolcu taşıma işletmeleri, mezbahalar,

Köylere, köy birliklerine ve köy belediyelerine ait tarım işletmeleri, hamam, değirmenler ile bunların bağlı oldukları il sınırı içindeki yolcu taşıma işletmeleri yerel idarelere yönelik muafiyetlerdir.

Diğer:

Bu kapsamda;

- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
- Özelleştirme Dairesi Başkanlığı
- Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü
- Askeri fabrika ve atölyeler kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır.

1.3.3.2. İstisnalar

Esasında verginin konusuna girmekle birlikte, vergi konusunun bir kısmı ekonomik, sosyal, siyasal veya teknik nedenlerle vergi dışına çıkartılabilir. Yani kanun koyucu verginin konusunu daraltan kurallar getirebilir. Verginin konusuna getirilen bu ayrıcalığa veya sınırlamaya istisna adı verilir (Şenyüz vd. 2017b: 80-81).

İstisna müessesesi Kurumlar Vergisi Kanununun 5'inci maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlenmiş olan bu istisnaları amaçlarına göre sınıflandırarak şöyle özetleyebiliriz (Şenyüz vd., 2017a: 196-210; Bilici, 2017: 117-118);

Çifte Vergilendirmeyi Önleme Amaçlı:

Kurumların, tam mükellefiyete tabi başka kurumun sermayesine iştiraklerinden elde ettikleri kazançlar (girişim sermayesi yatırım fonları ve ortaklıkları dışındaki yatırım fonlarının katılma belgeleri ile yatırım ortaklarının hisse senetlerinden elde edilen kar payları hariç) istisna edilmiştir.

Kanunda yazılı gereklere uygun olması ve şartları taşıması halinde şekilde yurt dışından elde edilen iştirak kazançlarının Türkiye'ye getirilmesi durumunda istisna edilmiştir.

Kanunda sayılı gereklere uygun olması ve şartları taşıması halinde yurtdışı iştirak hisselerinin satışından kaynaklanan kazançların tamamı istisna edilebilir.

Ülkeye Döviz Girişini Teşvik Amaçlı:

Kurumların... yurt dışında bulunan işyeri veya daimi temsilcisi aracılığı ile elde ettikleri, Türkiye'ye transfer edilen ve yurtdışında en az %15 gelir ve kurumlar vergisine maruz kalmış kazançları istisna edilir.

Yurtdışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerden sağlanan ve Türkiye'ye getirilen gelirler istisna edilir.

Ekonomik Teşvik Amaçlı:

Kanunda yazılı şartlar altında yurtiçi iştirak hisselerinin satışından elde edilen kazançların %75'i; yurtdışı iştirak hisselerinin elden çıkartılmasından kaynaklanan kazançların tamamına istisna uygulanmaktadır (Burada amaç satıştan elde edilen sermayenin öz sermaye olarak kurumun ticari faaliyetlerine aktarılmasının teşvikidir.).

Kanunda belirtilen koşullar altında, kurumların en az iki tam yıl süreyle aktifinde yer alan taşınmazların satışından doğan kazançların %75'lik kısmı istisnadan yararlanabilir.

Kanunda belirtilen koşullar altında, menkul kıymet yatırım fon ve ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları ve yabancı fon kazançları kanun kapsamında istisnaya tabidir.

Serbest bölge kazancı istisnasına göre; Serbest Bölgeler Kanunu kapsamında faaliyette bulunan kurumların belirli şartları taşıması halinde elde ettikleri kazançlar vergiden istisna edilmiştir.

Tarım ürünlerinin ticaretini kolaylaştırmak ve geliştirmek için oluşturulan tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin teşvik edilmesi amacıyla, ürün senetlerinin elden çıkartılması sonucu doğan kazançlar 31/12/2018 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Eğitim ve Ar-Ge Faaliyetlerinin Teşviki Amaçlı:

Özel kreş ve gündüz bakımevleri, okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okulları ile... işletilmesinden elde edilen kazançlar... Maliye Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde beş vergilendirme dönemi, kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Sınai mülkiyet hakları istisnasına göre; Türkiye’de gerçekleştirilen araştırma, geliştirme ve yenilik faaliyetleri ile yazılım faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan buluşlardan elde edilecek gelirlerin kanunda yazılı nitelikleri sağlaması halinde %50’sine kadar olan kısmı kurumlar vergisinden istisna tutulmaktadır.

Diğer İstisnalar:

Üretim, tüketim ve kredi kooperatiflerinin ortakları için hesapladıkları risturnlarla ilgili istisnalar. Risturnlarla, kooperatifin dönem sonlarında ortaklarına alışveriş miktarına göre iade ettiği paralar kastedilmektedir. Bu ödemeler vergiden istisna edilmiştir.

Anonim şirketlerin kuruluşu ya da sermayesini arttırmaları sırasında çıkardıkları hisse senetlerinin üzerinde yazılı olan (nominal) değerden daha fazla değere satılması ile ortaya çıkan pozitif fark emisyon primidir. Emisyon primleri Kurumlar Vergisinden istisna edilmiştir.

Ticari amaçlı kullanılan her türlü yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemilerinin Türk Gemi Siciline kayıtlı olarak işletilmesinden ve devrinden elde edilen kazançlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Elektrik dağıtım şirketleri ile elektrik üretim tesisleri ve/veya şirketlerinin özelleştirilmesi çalışmaları kapsamında 31.12.2023 tarihine kadar yapılacak devir, birleşme, bölünme, kısmi bölünme işlemleri ile ilgili olarak ortaya çıkan kazançlar kurumlar vergisinden istisnadır.

1.3.4. Kurumlar Vergisinde Beyan, Tarh ve Ödeme

Kanunen doğmuş olan vergi borcunun somutlaştırılması için vergi dairesince yapılması gereken ilk idari işlem verginin tarh edilmesidir. Vergiyi doğuran olay ile kanunen vergi mükellefi konumuna giren bir kişinin ödeyeceği verginin miktarının bilinmesi ve kendisinden talep edilebilmesi tarh işleminin yapılmasına bağlıdır (Öner, 2017: 124).

Kurumlar vergisinde vergilendirme dönemi, hesap dönemidir. Kendilerine özel hesap dönemi tayin edilenlerin vergilendirme dönemi ise özel hesap dönemleridir (VMD, 2017: 448). Kurumlar vergisinde tarhiyat beyana bağlıdır. Buna göre Kurumlar Vergisi için iki tip beyanname verme hususu düzenlenmiştir.

Bunlardan ilki Kurumlar Vergisi Beyannamesi ile Özel Beyanname; ikincisi ise kurumlardan yapılacak kesintileri bildirmek için bunlara ödeme yapan ve vergi sorumlusu konumundaki kişilerce verilecek olan Muhtasar Beyanname'dir (Şenyüz vd., 2017a: 211). Beyannamelere ilişkin şekil ve kurallar Kurumlar Vergisi Kanununda düzenlenmiş olmakla birlikte verilen beyannamelere uygulanacak vergi oranı yine kanunda belirtildiği üzere %20'dir⁷. Kurumlar vergisi, bağlı olunan vergi dairesine beyannamenin verildiği günde, beyanname posta ile gönderilmişse, vergiyi tarh edecek daireye geldiği tarihi izleyen üç gün içinde tarh edilir (VMD, 2017: 449).

Tarh edilen verginin ödenmesinde ise şu yöntem izlenmiştir. Kurumlar vergisi beyannamesi verilmiş ise, beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenir. Özel beyanname verilmesi halinde, kurumlar vergisi beyanname verme süresi içinde ödenir. Tevkifat yoluyla alınan kurumlar vergisinde ise vergi, muhtasar beyannamenin verileceği ayın 26'ncı günü akşamına kadar ödenir (Öncel vd., 2017: 354).

Çalışmanın bu kısmına kadar kurumlar vergisine ilişkin genel bilgilerden bahsedilmiş olup, bu aşamadan sonra kurumlar vergisinin mahiyeti, ekonomik büyüme ile ilişkilendirilecektir. Daha sonraki bölümde ise analiz aşamasına geçilecektir.

---

⁷ İndirimli Kurumlar Vergisi müessesesi dikkate alınmamıştır.

2. BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. EKONOMİK BÜYÜMENİN TEORİK ÇERÇEVESİ

2.1.1. Ekonomik Büyümenin Tanımı

Ekonomik büyüme ve ekonomik gelişme kavramları aralarında anlamsal farklar olmasına karşın her iki kavram da ekonomide uzun dönemde üretim, istihdam ve milli gelirin artışıyla doğrudan ilişkilidir. Bu iki kavram arasındaki farklara bakılacak olursa; ekonomik büyüme; bir ülkedeki üretim kapasitesinin ve dolayısıyla üretimin ve milli gelirin artmasını ifade eder. Ekonomik gelişme ise bir ülkede fert başına düşen milli gelirdeki artış oranı yanında, söz konusu ekonominin iktisadi ve sosyo-kültürel yapısının değişmesini de içerir. Yani büyüme nicel değişimleri ifade ederken, gelişme hem nicel hem de nitel değişimleri de kapsar (Dinler, 2009: 573-574). Bu bağlamda analiz kapsamında da büyüme kavramı kullanılmış olup kurumlar vergisinin büyüme üzerindeki etkisi nicel olarak değerlendirilmiştir.

Büyüme kavramını ele alırken bir ekonomi için iki tür büyümeden bahsedebiliriz. Bunlardan ilki olan fiili büyüme, milli üretimdeki yıllık oransal artıştır. Yani bir ekonomide, ilgili dönem içinde meydana gelen, yani gerçekleşen, fiili üretimdeki artış oranıdır. İkinci tip büyüme olan potansiyel büyüme ise bir ekonominin ilgili dönem içerisinde büyüyebileceği hızdır. Yani tam istihdam halinde ekonomide üretilebilecek üretim düzeyidir (Sloman, 2004: 19). Analiz açısından fiili (gerçekleşen) veriler daha rasyonel sonuç vereceğinden analize konu olan büyüme verileri fiili verilerden seçilmiştir.

2.1.2. Ekonomik Büyüme Teorileri

Ekonomik büyüme teorisinde ilk adımı Adam Smith, ikinci adımı ise Neo-Klasik büyüme modelleri gerçekleştirmiştir (Parasız, 2008: 131). Ekonomik büyümeye ilişkin teorilere genel hatlarıyla bakıldığında, öne sürüldüğü dönemin koşulları içindeki ekonomik anlayışa göre oluşmuştur. Bu teoriler sırasıyla birbirini destekler, geliştirir veya karşıtlar nitelikte gelişmiştir. Buna göre tarihsel süreçte büyüme teorilerinin gelişimi *Tablo 3*'de gösterilmiştir;

Tablo 3: Ekonomik Büyüme Teorileri

Klasik Dönem Öncesi Büyüme Teorileri	Merkantilistler	<i>Merkantilizm döneminde ekonomik büyümenin faktörleri; likiditesi yüksek değerli madenler ve madeni paralar, toplumun üretim hacmi, düşük ithalat oranı, yüksek ihracat oranı, sömürgecilik olarak görülmektedir.</i>
	Fizyokratlar	<i>Fizyokratlara göre reel ürün yalnızca tarım sektöründe üretilir. Dolayısıyla ekonomik büyümenin dinamiği tarım sektörü olarak görülmüştür.</i>
Klasik Büyüme Teorileri	Adam Smith	<i>Smith'e göre işbölümü ve sermaye birikimi iktisadi büyümenin temel faktörüdür. Bunların yanında teknolojik gelişme ile kurumsal ve sosyal faktörler de ekonomik kalkınma aşamasında önem arz etmektedir.</i>
	David Ricardo	<i>Ricardo'ya göre ekonomik büyümenin faktörleri; toprağın verimliliği, sermaye birikimi, nüfus ve işgücününün becerisine bağlıdır.</i>
	Thomas Robert Malthus	<i>Malthus'a göre ekonomik büyümenin ana faktörü nüfustur. Bununla ilişkili olarak sağlık, gelir dağılımı ve teknolojik gelişmeler büyüme üzerinde etkilidir.</i>
	Karl Marx	<i>Marx'a göre kapitalist ekonomilerde büyüme, sermaye birikimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Marx'ın teorisinde sermaye birikimi kapitalistlerin elde ettiği kâr oranına bağlı iken, kâr oranı "artık değer oranına" ve kapitalin bileşimine (sabit kapital-değişken kapital) bağlıdır.</i>
Keynesyen Büyüme Teorileri	Domar Modeli	<i>Domar'ın büyüme teorisine yaptığı katkı, Keynesyen yatırım yaklaşımından farklılaşarak, yatırımın "ikili-dual" özelliği olduğunu belirtmesidir. Keynes yatırımların sermaye birikimi üzerindeki rolünü tamamen göz ardı ederek, yalnızca toplam talep üzerindeki etkisini dikkate almıştır. Domar (1947) ise Keynes'in yatırımların "gelir artırıcı etkisi" olduğu görüşüne ilave olarak, "üretken kapasiteyi artırıcı etkisi" olduğunu da ifade etmiştir.</i>

Keynesyen Büyüme Teorileri	Harrod Modeli	<i>Harrod, Keynes'in statik bir yapıya sahip olan modelini dinamikleştirerek uzun dönem ekonomik büyümenin koşullarını analiz etmiştir. Ayrıca Domar'dan farklı olarak planlanan (ex-ante) ve gerçekleşen (ex-post) tasarruf ve yatırım kavramlarını tanımlayarak sabit bir hızla devamlı büyüme için bunların eşit olması gerektiğini ifade etmiştir.</i>
	Solow Modeli⁸	<i>Solow büyüme modelini, çıktı, sermaye, emek ve bilgi veya emeğin etkinliği olmak üzere dört değişkene dayandırmıştır.</i>
Neo-klasik Büyüme Teorileri	Ramsey-Cass-Koopmans Modeli	<i>Bu modele göre, rekabetçi firmalar üretim yapmak ve satmak için sermaye kiralamakta ve emek istihdam etmektedir. Sonsuza dek yaşadığı varsayılan sabit sayıda hanehalkı emek arz etmekte, sermaye tutmakta, tüketim ve tasarruf yapmaktadır.</i>
	Diamond Modeli	<i>Bu model önceki Neo-klasik modellerden farklı olarak ekonomiye sürekli yeni hanehalkının girdiğini varsaymaktadır. Üretim fonksiyonu yine diğerlerine benzer şekilde $Y = f(K, A, L)$ şeklindedir.</i>
İçsel Büyüme Modelleri	Rebello Modeli	<i>Rebello, neden bazı ülkelerin daha hızlı, bazılarının daha yavaş büyüdüğü sorusuna yanıt aramıştır. Nihayetinde ülkelerin büyüme hızları arasındaki farkları, kamu politikalarındaki farklılıklara dayandırmıştır.</i>
	Ar-Ge Faaliyetlerine Dayanan İçsel Büyüme Modelleri	<p>1. Romer Modeli</p> <p><i>Romer; dışsallıklar, çıktı üretiminde artan getiriler ve yeni bilgi üretiminde azalan getiriler olmak üzere üç temel unsurdan oluşan model inşa etmiştir. Bu modelde kişi başına çıktının monoton olarak artan bir büyüme oranına sahip olabileceğini göstermiştir.</i></p> <p>2. Grossman – Helpman Modeli</p> <p><i>Model ekonomideki her bir ürünün kalite basamaklarına sahip olduğu ve girişimcilerin bu ürünlerin bir sonraki versiyonlarını çıkarabilmek için eş zamanlı yarıştıkları fikri üzerine kurulmuştur.</i></p>

⁸ Çalışma kapsamında Solow Büyüme Modeli kullanıldığından ileriki başlıklarda detaylandırılacaktır.

<i>3. Aghion – Howitt Modeli</i>	
<i>Ar-Ge Faaliyetlerine Dayanan İçsel Büyüme Modelleri</i>	<i>Aghion ve Howitt 1992 yılında yayımladıkları çalışmalarını Schumpeter'in "yaratıcı yıkım" yaklaşımına dayandırmışlardır. Schumpeter'e göre kapitalist ekonomilerde teknolojik gelişmeler sonucu ürün kalitesinde meydana gelen artış eski teknolojilerle üretilen malların piyasadan yok olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşımda teknolojik gelişmeler dikey mal çeşitlendirmesine yol açmaktadır.</i>
<i>İçsel Büyüme Modelleri</i>	
<i>Lucas Beşeri Sermaye Modeli</i>	<i>Lucas'ın modeli bir içsel büyümenin meydana gelmesi için dışsallığa gereksinim duymamaktadır. Büyüme; formasyon süresiyle ve beşeri sermaye stoğuyla oransal olduğu farz edilen beşeri sermaye birikiminin sonucudur.</i>
<i>Barro Kamu Harcamaları Modeli</i>	<i>Bu modele göre büyümenin bir diğer kaynağını kamusal mallar ve haberleşme ağı, enformasyon hizmeti vb. sağlamaktadır. Modele göre kamu altyapı yatırımları özel sermayenin üretkenliğini arttırmakta ve firma için dışsal üretim faktörü oluşturmaktadır.</i>
<i>Schumpeterian Büyüme Teorisi</i>	<i>Schumpeterian büyüme teorisinde yaratıcı yıkım kavramı mevcuttur. Yaratıcı yıkım; bazı kişilere kazandıran ve diğerlerine kaybettiren teknolojik buluşlarla devamlı olarak bozulan ve sadece yeni teknolojileri üretenlerin, benimseyenlerin ve geliştirebilenlerin yaşayabildiği rekabet ortamının bulunduğu serbest girişim ekonomisini tasvir eder.</i>
<i>Diğer Modeller</i>	
<i>Kurumsal Ekonomistlerin Ekonomik Büyüme Yaklaşımı</i>	<i>Bu yaklaşıma göre kurumlar bir toplumun teşvik yapısıdır ve bu nedenle bir toplumun kurumsal temellerini oluşturan kurallar, ölçüler ve hukuki yaptırım gücü özellikleri o toplumun ekonomik kaynaklarının dağılımını belirler.</i>
<i>Nurkse'in, Kalkınmada Dış Ticaretin Yetersizliği ve Dengeli Büyüme Görüşü</i>	<i>Nurkse'ye göre gelişmemiş ülkelerin ekonomik açıdan büyümeleri için, ithalatı ikame yoluyla ve korumacılıkla sanayileşmek durumundadır. Gelişmemiş ülkeler dünya piyasalarında sanayi ürünleri ihracında gelişmiş ülkelerle rekabet edemeyeceklerinden dengeli büyümeyi benimsemeleri gerekmektedir.</i>

---

*Hirschman'ın
Dengesiz Büyüme
Görüşü*

*Hirschman'a göre dengeli büyüme modelleri,
gelişmemiş ülkelerin yaratıcılıklarında ve
kabiliyetlerinde bir engel teşkil etmektedir. Bu
sebeple ekonominin stratejik büyüme alanları
belirlenerek geliştirilmeli ve büyümenin
belirlenen alanlardan diğerlerine yönelmesi
piyasanın işleyişine bırakılmalıdır.*

Kaynak: Tablo 3; Çiftçi (2015), Altıntaş ve Çetintaş (2010), Atılğan (2004), Taban (2008), Parasız (2008) eserlerinden yararlanmak suretiyle özgün bir biçimde derlenmiştir.

2.1.3. Neo-klasik (Solow) Büyüme Modeli

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyüme analizleri konusunda yapılan çalışmalarda iki dönem çalışmaları dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, 1950'lerin sonu Neo-klasik büyüme teorileri ikincisi ise 1980'lerin sonu ve 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen içsel büyüme modelleridir (Berber, 2006: 140). Modern büyüme teorileri, Solow'un 1956 yılında yayınlamış olduğu makalesindeki modele dayanmaktadır (Hudson, 2015: 320). Solow'un bu makalede geliştirdiği model, aslında Neo-klasik iktisadın iktisadi büyüme olgusuna yönelik sonuçlarının incelendiği bir çalışmadır. Bu yüzden Solow büyüme modeli Neo-klasik büyüme modeli olarak adlandırılmaktadır (Ünsal, 2007: 111).

Neo-klasik düşünce doğrultusunda birçok büyüme teorisi üretilmiştir. Ancak literatürde kabul gören temel teori R. Solow (1956) tarafından ortaya atılmıştır (Berber, 2006: 140). Solow modeli Romer (1996) tarafından izah edilmiş olup şu şekildedir (Solow, 1956: Hudson, 2015);

$$Y(t) = F(K(t), A(t) \times L(t))$$

buna göre; Y, sabit fiyatlı çıktı; K, sermaye miktarı; L, emek miktarı; A, emeğin etkinliği; t ise zaman kavramlarını temsil etmektedir. Fonksiyona göre 'A x L' etkin emek girdisidir⁹. Solow modelinin özünde tasarruf, sermaye birikimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin analizi vardır (Berber, 2006: 140). Buna göre çıktı; sermaye, emek ve bilgi / emeğin etkinliği olmak üzere dört değişkene dayanmaktadır (Parasız, 2008: 144).

---

⁹ Model, analizde kullanıldığı için metodoloji kısmında detaylandırılacaktır.

Solow büyüme modelinin varsayımlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Taban, 2008);

i) Ekonomi, daima potansiyel hasıla ve tam istihdam düzeyinde olup, piyasa mekanizması sağlıklı bir şekilde çalışmaktadır.

ii) Ekonomide homojen tek bir mal üretilmekte ve tüketilmektedir ve bu mal aynı zamanda o ülkenin GSYİH'sini oluşturmaktadır. Bu varsayım ekonominin kapalı olduğu anlamını içerir.

iii) Tasarruf yatırımlara eşittir ve bu yüzden modelde ayrı bir yatırım fonksiyonunun olmasına gerek yoktur.

iv) İşgücü, veri ve n kadar sabit bir hızla büyümekte olup, başlangıçta teknolojik gelişme yoktur.

v) Nüfusun büyümesi ekonomik faktörlerden bağımsızdır.

vi) İşgücü stoku, nüfusun yaklaşık sabit bir oranıdır.

vii) İşgücü ve sermaye, piyasa koşullarında birbiri yerine ikame edilebilmektedir.

Solow modelinin özünde, tasarruf, sermaye birikimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin analizi vardır. Model ortaya konulduktan sonra zaman içerisinde çeşitli yazarlar tarafından eklemeler yapılarak daha da genişletilmiştir. Örneğin, Tobin ve Johnson; modele para teorisi eklemiştir; Meada ve Uzawa, modelin tek mal varsayımı kaldırarak iki kesimli halini analiz etmiştir; Hahn ve Matthews teknik gelişme durumunu detaylı analiz etmiştir; Mankiw-Romer-Weil (1992) ve Lucas (1988), beşeri sermayeyi de dikkate alarak analiz gerçekleştirerek modele katkıda bulunmuşlardır (Berber 2006: 141-142; Mankiw vd., 1992; Lucas, 1988).

2.2. KURUMLAR VERGİSİNİN BÜYÜMEYE OLAN ETKİLERİ

2.2.1. Yatırımlar Üzerindeki Etkisi

Makroekonomik açıdan ele alındığında vergi, ne biçimde olursa olsun milli gelirin artış hızını düşürüyorsa, nispi bir şekilde tasarruf hacmini azaltarak yatırımların önüne geçmektedir; ancak milli gelir artış hızını yükseltiyorsa, nispi şekilde tasarruf hacmini arttırarak yatırımları hızlandırmaktadır (Herekmen, 1976: 206). Dolayısıyla yüksek oranlı bir kurumlar vergisi, özel kesimin elindeki fonların

devlet nezdine alınması ile kurum tasarrufları açısından bir kısıt oluşturmaktadır ki bunun yansıması yatırımlar ve dolayısıyla büyüme dinamiklerinde bir yavaşlama veya azalma olarak ortaya çıkmaktadır.

2.2.1.1. Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi

Vergilerin türü, oranı ve miktarı; harcama, tasarruf, çalışma arzusu, yatırım kararları ve vergi gelirleri üzerinde farklı etkiler meydana getirmektedir (Demircan, 2003: 104). Kurumlar vergisi, kapsamına aldığı tüzel kişilerin net kazançları üzerinden alınan düz oranlı bir vergidir. Dolayısıyla oran dikkate alındığında kurumlar vergisinin ilk etkisi mevcut mükelleflerin kazançlarında meydana gelen azalma şeklinde; ikinci etkisi ise, mevcut mükelleflerin veya yeni girişimcilerin yatırım yapmayı planladığı alanlarda sermayenin getiri oranında bir azalma şeklinde görülür. Özel yatırımlar açısından bakıldığında ise kurumlar vergisi oranındaki değişimler mevcut girişimciler veya potansiyel girişimcilerin yatırım kararlarını doğrudan etkilemektedir. Lintner (1954) kurumlar vergisinin yatırımlar üzerindeki etkilerine ilişkin tespitlerini yedi maddede belirtmiştir. Lintner'e (1954) göre;

i) Kurumlar vergisi, mali teşviklerin reel miktarını azaltmak ve sermayenin mevcudiyetini kısıtlamak suretiyle özel kesim tarafından üstlenilecek yatırım hacmini bastırmaktadır.

ii) Buna karşın; kolay para politikaları, yüksek kazançlar, iş hacmi patlaması gibi sebepler yatırımın yönünü belirleyebilmektedir. Böylece bu araçlar vergiden dolayı oluşan yatırım hacmi üzerindeki baskıyı hafifletmekte veya arttırabilmektedir.

iii) Savaş sonrası dönemde kurumlar vergisi yatırım talebinin ve enflasyonun kontrol altında tutulması noktasında yararlı amaçlara hizmet etmiştir. Ancak bu baskı fiziki ürün üzerinde çok etkili olmamıştır.

iv) Canlı iş koşulları altında vergi, yatırım hacmini kısıtlayabilir. Bu gibi genişleyici koşullar altında vergiler, teşviklere kıyasla sermaye arzını daha fazla etkilemektedir.

v) Durgun iş koşullarında ise verginin yatırım teşvikleri üzerindeki etkisi nispeten daha önemlidir.

vi) Alternatif vergi geliri kaynakları yatırım teşvikini ve kullanılabilir kurum fonlarını azalttığından dolayı, yatırımlar üzerindeki kısıtlama vergilerin doğrudan

etkilerine kıyasla kullanılabilir kurumlar vergisi gelirinde daha azdır. Yani vergiler doğrudan yatırımı kısıtlarken, vergilerle finanse edilen kamu yatırımları, yatırımlar üzerindeki kısıtlamayı azaltacaktır.

vii) Yüksek oranda kurumlar vergisi, verginin oransal etkilerinin yanında yapısal etkiler de gösterir. Örneğin yüksek oranda kurumlar vergisi kurum büyüklüğü, kurum türü, yatırım kararları gibi yapısal kararlarda da etkilidir. Bu bağlamda kurumlar vergisinin yeni ve eski işletmeler üzerindeki etkileri daha belirgindir. Şöyle ki yüksek oranda uygulanan kurumlar vergisi, yeni işletmelerin piyasaya girişini kısıtlarken; mevcut eski işletmelerin ise piyasada tutunmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca mevcut işletmelerin kurum yapılarıyla ilgili kararlarında değişikliğe neden olacaktır.

Özel yatırımlar; potansiyel getiriler ve bu getiri karşısında alınacak riskler hesaplanıp, dikkate alınarak gerçekleştirilir. Kurumlar vergisi de kurumun elde edeceği net kazanç üzerinden hesaplanan bir vergi olduğu için yatırımın getirisini doğrudan etkilemektedir. Bu durum, risk faktörünün her durumda aynı varsayıldığı *Tablo 4'*deki örnekte izah edilecek olursa;

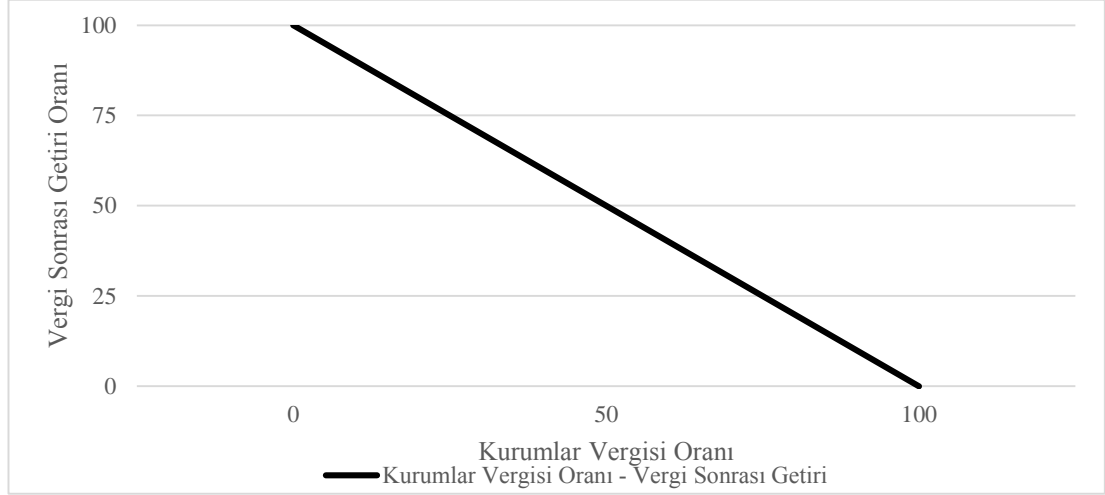
Tablo 4: Kurumlar Vergisi Oranının Yatırımların Getirisine Olan Etkisi

	A Yatırımı	B Yatırımı	C Yatırımı
Yapılacak Yatırım Miktarı	100 000 TL	100 000 TL	100 000 TL
Yatırımın Getiri Oranı	% 15	% 15	% 15
Yatırımın Getiri Miktarı	15 000 TL	15 000 TL	15 000 TL
Kurumlar Vergisi Oranı	% 5	% 35	% 70
Vergi Sonrası Net Getiri	14 250 TL	9 750 TL	4 500 TL
Vergi Sonrası Getiri Oranı	% 14,25	% 9,75	% 4,50

*Tablo 4'*den de görüldüğü üzere kurumlar vergisi oranı arttıkça yatırımın vergi sonrası getiri oranı azalmaktadır. *Tablo 4'*e göre bir yatırımcı, kurumlar vergisi

oranındaki artış karşısında vergi sonrası getirilerinde bir azalışla; buna karşın vergi oranındaki azalış neticesince ise vergi sonrası getiri oranında bir artışla karşılaşmaktadır. Bunu Şekil 3'te gösterdiğimizde ise;

Şekil 3: Kurumlar Vergisi Oranı – Vergi Sonrası Getiri Arasındaki İlişki (%)

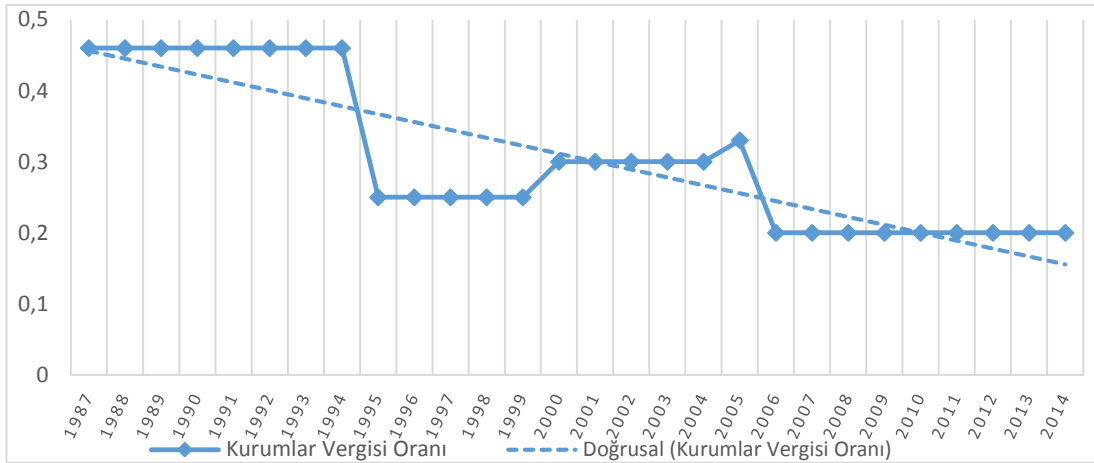
Şekil 3'te de görüldüğü üzere kurumlar vergisi oranı ve vergi sonrası getiri oranı arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Buna göre kurumlar vergisi oranının sıfır olarak uygulanması halinde yatırımın vergi sonrası getirisi yüzde yüz olacakken; vergi oranının yüzde yüz olarak uygulanması neticesinde vergi sonrası getiri sıfıra düşecektir. Özel yatırımlarda bu negatif yönlü ilişkiye bağlı olarak vergi sonrası sermaye getirisi azaldıkça azalacaktır. Bunu bir formülle izah etmek gerekirse;

$$\text{Vergi Sonrası Getiri} = \text{Getiri Oranı} \times (1 - \text{Vergi Oranı})$$

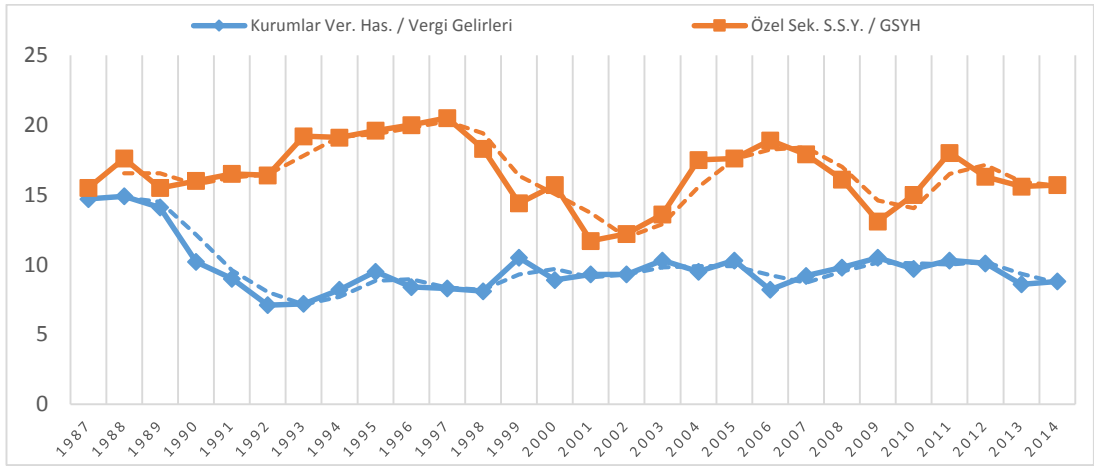
şeklinde ifade edilebilir.

Almanya'da, kurumlar vergisi oranının önce %25'e ardından %15'e düşürülmesi neticesinde toplam yatırım miktarının ve dolayısıyla kurumlar vergisi mükellef sayısının ve bunun yanında kurumlar vergisi gelirlerinin arttığı görülmüştür. İrlanda'nın ise 1980'li yıllardan itibaren uzun bir süre imalat sanayi üzerindeki vergi oranını %10 gibi düşük düzeyde tutması neticesinde ülkeye yapılan yatırım ve sermaye akışının hızlandığı görülmüş ve kurumlar vergisi gelirlerinin GSMH içindeki payı düşük vergi oranına rağmen artmıştır (Çelikkaya, 2010). Türkiye için kurumlar vergisi oranlarındaki indirimin ve özel yatırımların seyrine baktığımızda ise;

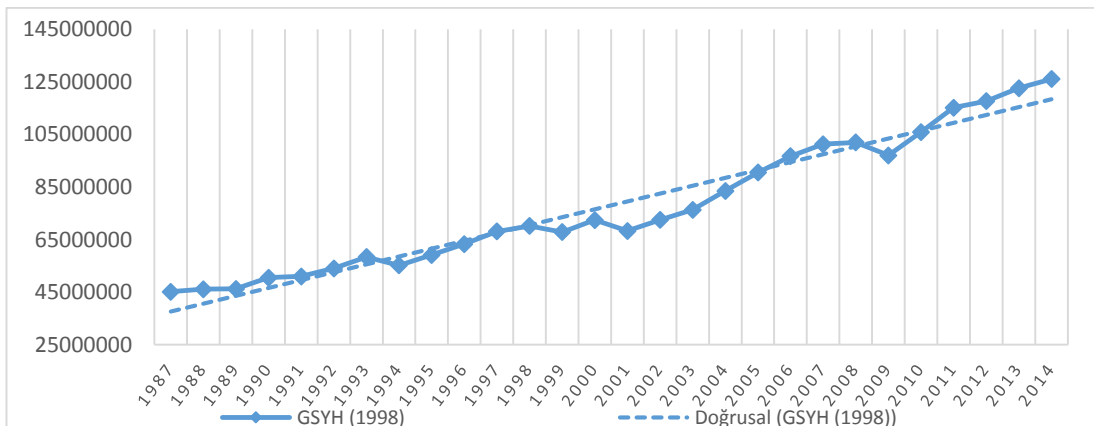
Şekil 4: Yıllar İtibariyle Kurumlar Vergisi Oranları

Şekil 5: Yıllar İtibariyle Kurumlar Vergisi / Vergi Gelirleri ve Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımları / GSYİH (%)

Şekil 6: Yıllar İtibariyle Reel GSYİH (1998) Rakamları

Türkiye için Şekil 5 ve Şekil 4'e baktığımızda kurumlar vergisi oranlarında yapılan indirimlerin vergi gelirlerinde bir artış sağlamadığı, aksine doğrusal eğilim yönüne bakıldığında kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında azalmaya

sebepe olduğu söylenebilir. Bununla birlikte kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirlerindeki payı ile özel kesim sabit sermaye yatırımlarının GSYİH'deki payının hareketli ortalamalarına bakıldığında zıt yönlü ilişkinin varlığı da görülmektedir. Yani kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirlerindeki payında meydana gelen azalış ve artış trendleri karşısında, özel kesim yatırımları tam tersi olarak artış ve azalış trendi izlemiştir. Örneğin, 1988 - 1999 yılları arasında kurumlar vergisi hasılatının payı giderek azalmış; buna paralel olarak özel yatırımların GSYİH içindeki payı artış göstermiştir. Aynı ilişki 2002 – 2009 yılları arasında da görülmektedir.

Büyüme açısından bakıldığında ise GSYİH rakamlarının sürekli artan bir seyir izlediği görülmektedir. Özel kesim sabit sermaye yatırımları ile GSYİH arasındaki pozitif yönlü ilişkinin varlığı 2000 – 2003 ve 2008 - 2010 bariz olarak görülmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalarda ise; şahbaz (2014), sabit sermaye yatırımları ve istihdam ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel birim kök, panel eş bütünleşme ve panel nedensellik analizleri ile test etmiş, uzun dönemde sabit sermaye yatırımları ve istihdamdan ekonomik büyümeye doğru Granger nedenselliğinin olduğu ve buna ek olarak kısa dönemde sabit sermaye yatırımlarından ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisinin olmadığını tespit etmiştir. Madsen (2002), yapmış olduğu çalışmasında makine ve teçhizat yatırımlarının büyümeye neden olduğunu, konut olmayan binalara ve yapılara yapılan yatırımların ise büyümeden kaynaklandığını tespit etmiştir. Anwer ve Samphath (1999) ise 90 ülkeyi içeren panel veri analizi yapmış olup kısa dönemde 15, uzun dönemde 23 ülke için nedensellik tespit etmiştir. Ekonomik büyümeden yatırımlara doğru 10 ülkede iki yönlü, 18 ülkede tek yönlü ilişki; yatırımlardan ekonomik büyümeye ise 10 ülkede ilişki saptamışlardır. şıklar ve Kaya (1998), 1963 – 1996 arası dönemi kapsayan çalışmasında özel kesim fiziki sermaye yatırımlarından üretime doğru bir nedensellik ilişkisinin olduğunu ve özel sektör yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Barro (1994) alışmasında, yatırımların, reel GSYİH üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Yapılan ampirik çalışmalar neticesinde; örneklem, yöntem ve verilerden kaynaklanan farklılıklardan dolayı elde edilen bulgular da farklılık göstermektedir. şıklar ve Kaya'nın nedensellik ve katsayı bulgusu bu çalışmaya yöntemi itibariyle benzerliği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla ilgili

çalışmaya dayanarak özel kesim yatırımları ile büyüme arasında nedensellik ilişkisinin var olduğu bu çalışmanın analiz kısmında varsayılmıştır.

2.2.1.2. Ar-Ge Harcamaları ve Yatırımları Üzerindeki Etkisi

Ülkeler arasında son yıllarda artan gelişmişlik farkını uzmanlar, bilim ve teknolojiadaki açıklıktan kaynaklandığını belirtmektedir. Küreselleşme sürecinde, ülkelerin sürdürülebilir büyümesini destekleyen temel etken, ülkelerin rekabet gücü olmaktadır. Ülkelere, uluslararası rekabet üstünlüğü sağlayan altyapının oluşturulması ise Ar-Ge faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine bağlıdır (Gerçek, 2011: 89). Ancak firmalar, Ar-Ge faaliyetlerinden kar elde edemedikleri sürece, bu alana yatırım yapmayacakları için devletler birtakım politikalarla Ar-Ge yatırımlarının maliyetlerini azaltarak; Ar-Ge düzeyini etkilemek suretiyle ekonomik büyümeye katkıda bulunur (Çelebi ve Kahriman, 2011: 35). Türkiye’de 1990’dan itibaren azalan seyir izleyen gelir ve kurumlar vergisi oranları ile 2008 yılında yürürlüğe giren 5746 Sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Kanun birbirini tamamlayarak Ar-Ge harcamalarının ve yatırımlarının önemini kavranmasını sağlamıştır. *Tablo 5*, bu durumu daha net açıklamaktadır.

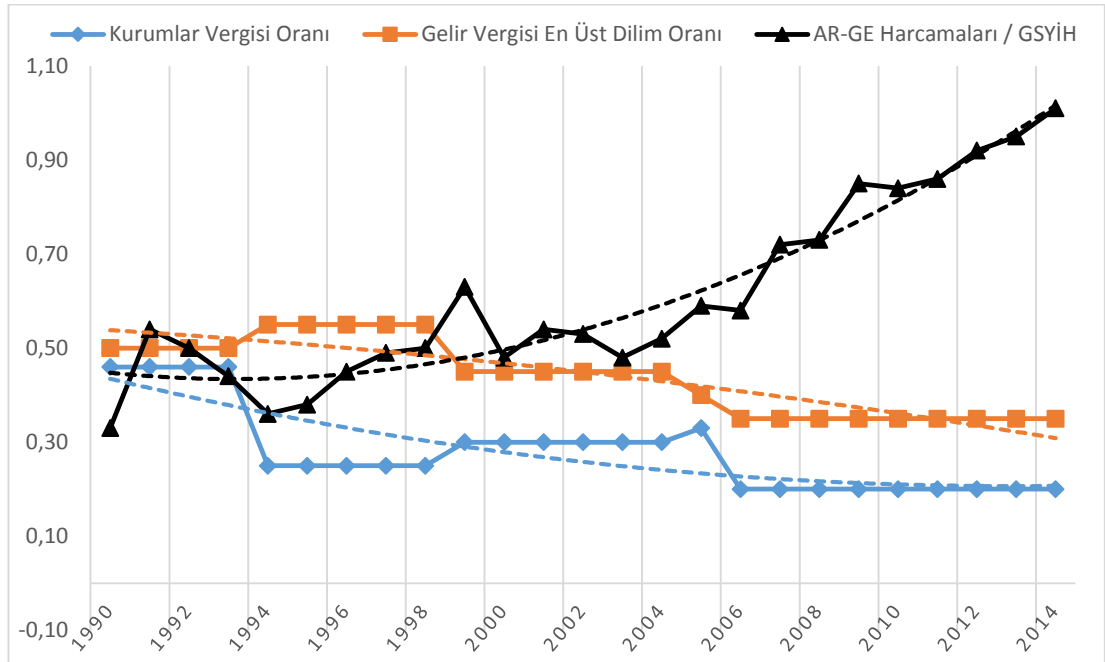
Tablo 5: Kurum ve Gelir Vergilerindeki Değişimler ve Ar-Ge Harcamaları

<i>YIL</i>		<i>AR-GE Harcamaları / GSYİH</i>
1990		0,3
1992		0,5
1994*	<i>(1994) Kurumlar vergisi oranı %46’dan %25’e indirilmiştir. Gelir vergisi oranı en üst dilimi %50’den %55’e çıkarılmıştır.</i>	0,4
1996		0,5
1998		0,5
2000	<i>(1999) Kurumlar vergisi oranı %30’a çıkarılmış, gelir vergisi oranı en üst dilimi %45’e düşürülmüştür.</i>	0,5
2002		0,5
2004		0,5
2006*	<i>(2006) Kurumlar vergisi oranı %20’ye; gelir vergisi en üst dilim oranı ise %35’e düşürülmüştür.</i>	0,6
2008*	<i>(2008) 5746 Sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir.</i>	0,7
2010		0,8
2012		0,9
2014		1,01

Kaynak: Vergi oranları için, Armağan (2007) ve Gelir İdaresi Başkanlığı verilerinden; Ar-Ge Harcamaları / GSYİH için, Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2014 verilerinden yararlanılmıştır.

Tablo 5'de de görüldüğü üzere, kurumlar vergisi oranlarının azalan ve teşviklerin artan trendini, Ar-Ge harcamalarının GSYİH'deki payında artan trend takip etmiştir. 2008 yılında yürürlüğe giren 5746 Sayılı Kanun, Ar-Ge harcamalarının payının artışında temel faktör olsa da kurumlar ve gelir vergisindeki oran indirimleri de bu payın artmasında rol oynar. Çünkü teşviklerin yanında, vergi indirimleri de maliyetlerin azalmasını sağlayarak bu sektörde karlılığın artmasını sağlamaktadır. Aşağıdaki *Şekil 7*'de de vergi oranlarının yıllara göre durumu ve Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payı arasındaki ilişki verilmiştir.

Şekil 7: Kurumlar ve Gelir Vergisi Oranlarındaki Değişim ile Ar-Ge Harcamaları/GSYİH (%)

Kaynak: Armağan (2007), Gelir İdaresi Başkanlığı, Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2014

Salt vergi oranlarının (veya gelirlerinin) Ar-Ge'ye olan etkilerini ölçen çalışmalara rastlanmamış olmasına karşın; vergi teşvikleri ve Ar-Ge ilişkisini analiz eden çalışmalar vardır. Bunlar dışında yapılan çalışmaların çoğunluğu Ar-Ge ve ekonomik büyüme, dış ticaret ve/veya inovasyon ilişkisini açıklamaya yöneliktir. Bu çalışmalardan bir kaçına örnek verecek olursak; Göçer vd. (2014), Ar-Ge'nin teşviki için uygulanan vergi politikalarının etkinliğini ele aldığı panel veri çalışmasında vergi teşviklerinden Ar-Ge harcamalarına, Ar-Ge harcamalarından da inovasyona doğru nedensellik ilişkilerinin olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca vergi teşvikleri 1 birim arttırıldığında, firmaların Ar-Ge harcamalarının 0,79 birim arttığını, Ar-Ge harcamalarının ise 1 birim arttığında inovasyonun 0,34 birim arttığını tespit etmiştir.

Sungur vd. (2016) ise Türkiye verileri için 1990-2013 arası dönemi kapsayan Ar-Ge, inovasyon, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında iki model oluşturmuştur. Buna göre birinci modelde patent sayısından büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi; ikinci modelde ise ihracattan Ar-Ge harcamalarının milli gelir içindeki payına, patent sayısından ihracata ve Ar-Ge'de çalışan işgücü sayısından ihracata doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Ülkemizde Ar-Ge harcama ve yatırımlarının teşviki için 2008 yılında yürürlüğe konulan 5746 sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Kanun'da teşvike konu durumlar belirtilmiştir. Buna göre Kanun'un 3. Madde alt fıkralarına göre ülkemizde uygulanan teşvik unsurları; Ar-Ge ve Tasarım İndirimi, Gelir Vergisi Stopajı Teşviki, Sigorta Primi Desteği, Damga Vergisi İstisnası, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Rekabet Öncesi İşbirliği Proje Desteği, Bu Kanun Kapsamındaki İşlere İlişkin İthal Edilen Eşyalarda Vergi ve Harç İstisnası, Ar-Ge Personeli İstihdamı Desteği, Tasarımlara İlişkin Tescil Desteği ve diğer teşvik unsurları şeklinde sınıflandırılabilir.

Yapılan indirimler ve yürürlüğe konulan teşvikler yıllar içerisinde Ar-Ge'ye dönük yatırımların artmasını sağlamıştır. Araştırmacılar tarafından elde edilen analiz verileri de Ar-Ge'ye yapılan yatırımlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin pozitif olduğu yönündedir. Şöyle ki Ar-Ge pozitif dışsallık oluşturduğu için bu alandaki faaliyetlerin gelişmesi ve genişlemesi yapılacak olan diğer yatırım harcamalarının da verimliliğinin artmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda bu harcamalar ekonomik faaliyetlere rekabet avantajı, yabancı sermayeyi çekme ve teknolojik bağımlılıktan kurtulma faydaları da sağlamaktadır (Güzel, 2009: 30). Netice itibariyle vergi oranlarındaki indirim ve vergi teşvikleri sayesinde, artan Ar-Ge yatırım ve harcamalarının ekonomik büyümeye olan etkisi pozitif yönde gerçekleşecektir.

2.2.1.3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi

Ulusal sınırların kalkması ve birbirinden ayrılmış olan ulusal piyasaların giderek tek bir piyasaya dönüşmesi unsurlarını taşıyan küreselleşme kavramı, 1920 ve 1930'larda kapalı ekonominin yıkılmasından sonra giderek hız kazanmış ve düşünce olarak uzun süredir dünyanın gündeminde olmasına rağmen, 1980'lerde

literatüre girmiştir (Edizdoğan ve Kızıler, 2011: 1). Günümüzde iletişim ve ulaşım imkânlarının hızlandığı küreselleşme kavramı, yatırımların ülkeler arasında mobil olma yetisini arttırmış ve bu sayede DYSY kavramının gelişmesini sağlamıştır. Böylelikle, dünya üzerindeki sermaye hareketliliği günden güne hızlanmış ve artmıştır.

Uluslararası Para Fonu'nun tanımına göre doğrudan yabancı sermaye yatırımı, bir yatırımcının yerleşik olduğu ekonomi dışındaki bir ekonomide uzun vadeli ve kalıcı yatırım yapmasını ifade eder. Burada yatırımcının kuruluşun sermayesinde %10 ve daha fazla paya sahip olması veya yönetiminde söz sahibi olması esastır (Durgan, 2016: 5). Tanım olarak DYSY, bir ülkede, bir firmayı satın alan veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlayan ya da mevcut bir firmanın sermayesini arttırmak yoluyla ev sahibi ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji ve işletmecilik bilgisini de beraberinde getiren yatırımdır (Avcı, 2009:8). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere yabancı bir yatırımın, doğrudan sermaye yatırımı olabilmesi için fiziki bir ürün, hizmet veya teçhizatın ev sahibi ülke sınırlarına girmesi ve doğal olarak işlemesi gerekmektedir.

DYSY, bütün devletler için cezbedici bir konumdadır. Çünkü yeni iş alanları ve yeni teknolojiler oluşturma ile büyümeyi ve istihdamı teşvik etme gücüne sahiptir. Hatta DYSY'deki net artışlar, vergilendirme yolu ile kamu gelirlerine de pozitif etki sağlamaktadır. Ayrıca bu yatırımlar, pozitif dışallık sağlayarak ülkedeki beşeri sermayenin gelişmesine de katkı yapmaktadır. Bu gibi potansiyel faydalarından ötürü politika oluşturucular, hem yabancı sermaye yatırımlarını hem de kendi ülkelerinin dışa olan yatırımlarını destekleyecek şekilde vergi kurallarını yeniden gözden geçirmektedir (OECD, 2008). Yabancı sermayenin bir ülkeye doğrudan doğruya yatırım yapma nedeni, söz konusu yabancı sermayenin yatırım amacına bağlıdır. Yabancı sermaye yatırımı; ülkedeki ucuz işgücünden yararlanmak, ülkenin zengin doğal kaynaklarından yararlanmak, yatırım yapılacak ülkede faaliyette bulunan ve global pazarda rakibi olan firmaları bu tür piyasalarda yalnız bırakmamak ya da son olarak yatırım yapılacak ülkelerde uygulanan vergi ve döviz politikalarının daha avantajlı olması isteği veya nedenleriyle yapılmaktadır (Edizdoğan ve Kızıler, 2011: 2). Bu bağlamda Türkiye de, 1994-2014 arası süreçte kurumlar ve gelir vergisi oranlarında indirim sürecine girmiş, yabancı yatırımcı ile yerli yatırımcı arasındaki

farkları gideren düzenlemelere yer vermiş, yabancı yatırımın yapılabilmesi için bürokratik kolaylıklar sağlamıştır.

Ekonomik büyüme üzerine doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının etkilerini inceleyen çalışmalar arasında tam anlamıyla bir görüş birliği bulunmamaktadır. Ancak hakim görüş; iki olgu arasında yakın ve paralel bir ilişkinin olduğu yönündedir (Alagöz, 2008: 80). Buna rağmen salt Türkiye için yapılan çalışmalarda ise ikili arasındaki ilişkinin tam tesis edildiğini gösterir çalışmaya rastlanmamıştır, genel itibariyle Türkiye için edinilen bulgular ikili arasında nedensellik ilişkisinin olmadığı yönündedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyümeye ilişkin analiz çalışmalarına baktığımızda; Borensztein vd. (1998), 69 gelişmekte olan ülkeyi incelediği çalışmasında, ev sahibi ülkede ileri teknolojilerin yeterli kalitede benimsenip etkin kullanılması halinde DYSY'nın ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı sonucuna ulaşmıştır. Reichert ve Weinhold (2001), yapmış oldukları panel veri analizinde açık ekonomilerde DYSY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alagöz vd. (2008), 1992-2007 dönemi için yapmış oldukları çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisine rastlamamıştır. Ağayev (2010), 25 geçiş ekonomisinin analizini içeren çalışmasında, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ekonomik büyüme değişkenlerinin uzun dönemde birlikte hareket ettiğini ve ortak bir yönelime sahip olduğunu; kısa dönem ilişkisini incelediği panel nedensellik sınamalarının sonuçlarında ise doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından ekonomik büyümeye doğru güçlü, tersi yönde ise daha zayıf bir nedensellik ilişkisinin olduğunu tespit etmiştir. Abubakar (2014), 1970-2012 dönemi için yapmış olduğu çalışmasında gerek Türkiye gerekse Nijerya için DYSY ile ekonomik gelişme arasında nedensellik ilişkisine rastlamamıştır.

2.2.1.4. Kurumlar Vergisinin Gelir ve Beyan Etkileri

2.2.1.4.1. Gelir (Ödeme) Etkisi

Verginin yatırım kararları üzerindeki tesirleri iki şekilde görülür. Birincisinde, vergi borcunun ödenmesi neticesinde kullanılabilir kaynaklarda meydana gelen azalma, yatırımların hacmini azaltır. İkinci gelir etkisi ise işletmenin sermaye yapısı tercihi üzerinde görülür. Şöyle ki yüksek kurumlar vergisi

koşullarında öz sermayenin arttırılarak yeni yatırımlara gidilmesi düşük karlılık nedeniyle zordur (Abaç, 1974: 30). Sınai işletmelere ilişkin vergilemenin gelir etkileri, özellikle belirgin bir şekilde finansman türü bakımından ortaya çıkar. Hatta uzun vadeli yatırım planlarının, öz sermaye veya yabancı kaynaklar ile finansman arasında yapılacak seçimi de, çoğu kez vergisel görüş noktaları belirler (Schmölders, 1976: 212).

Gelir etkisi ayrıca, verginin telafisi şeklinde de görülebilir. Şöyle ki işletme, vergiyi ödemesi neticesinde azalan kaynaklarını maliyetlere yansıtarak veya verimliliği artırarak giderme eğilimdedir. Vergi yükünü maliyetlere yansıtmak olumlu karşılanmamaktadır. Ancak, verginin seviyesine ve verginin, teşebbüsün masraf yapısı ile olan ilişkisine bağlı olarak, verimliliği arttırması verginin olumlu bir etkisi olarak görülür. Bu duruma verilecek örnek; 1887 yılına kadar hammadde vergisi olarak tahsil edilen ve matrahın hesaplanmasında bir kilogram şeker üretimi / 17 kilogram pancar oranı esas alınan Alman şeker vergisine ilişkindir. Zaman içerisinde vergi tazyiki altında şeker üreticileri, üretim yöntemlerini rasyonel hale getirerek 1880 yılında 11 kilogram pancardan bir kilo şeker elde ederken 1890 yılında 8 kilogramdan bir kilo şeker elde etmişlerdir (Schmölders, 1976: 210-211). Bunu *Tablo 6*'daki gibi bir örnekle izah edecek olursak;

Tablo 6: Kurumlar Vergisinin Teşebbüsler Üzerindeki Gelir Etkisi

Girdi – Maliyet (x 5 TL)	Çıktı – Kazanç (x 10 TL)	Kurumlar Vergisi Vergi Oranı	Vergi Öncesi Kazanç	Vergi Sonrası Kazanç
20 Birim – 100 TL	15 Birim – 150 TL	%20	50 TL	40 TL
20 Birim – 100 TL	15 Birim – 150 TL	%50	50 TL	25 TL
15 Birim – 75 TL	15 Birim – 150 TL	%50	75 TL	37,5 TL
10 Birim – 50 TL	15 Birim – 150 TL	%50	100 TL	50 TL

Örneğe göre; kuruluş aşamasında 20 birim girdi kullanarak, 15 birim çıktı elde eden bir teşebbüsün, %20 vergi oranında vergi sonrası kazancı 40 TL'dir. Kurumlar vergisi oranlarında bir artış yapılarak %50'ye yükseltilmesi halinde ise bu teşebbüs, yine aynı koşullarda vergi sonrası 25 TL kazanç elde etmektedir. Buna karşın işletmenin kazancını eski seviyesinde tutabilmek için girdilerle ilgili bir Ar-Ge çalışmasında bulunması ve bunda başarılı olması sonucunda aynı birim çıktıyı 15

birim girdi ile elde ettiğini varsayarsak; bu durumda teşebbüsün, kazancını 37,5 TL'ye çıkartarak eski kazanç seviyesine yaklaştığı görülmektedir. Hatta ilerleyen zamanda teşebbüsün Ar-Ge faaliyetlerinden daha da faydalandığını varsayıp, 15 birim çıktı için girdi miktarı 10 birime kadar azaltabildiğini varsaydığımız da ise teşebbüsün, vergi sonrası kazancının ilk durumdan daha da fazla olduğu görülmektedir. Bu örnek, hem girdi hem de çıktı odaklı da incelenebilir. Ancak, kurumlar üzerine salınan ek bir verginin, teşebbüslerde, Almanya örneği gibi bir etki yapabilmesi için ya mevcut üretim faktörlerinin verimli kullanılmaması ya da yeni bir teknolojinin üretilmesi gereklidir. Dolayısıyla vergi, bu örnek olayda gelir etkisi ortaya çıkarak; vergi, üreticileri üretim faktörlerini kullanma noktasında rasyonel davranmaya teşvik etmiştir. Bu günümüzde ise araştırma ve geliştirme faaliyetleri vasıtasıyla sağlanmaktadır.

2.2.1.4.2. Beyan (Ayırım, İkame, Karar) Etkisi

Gerek gerçek gerekse tüzel kişilerin ekonomik kararları; tasarruf, yatırım ve tüketim kararlarından oluşmaktadır. Verginin, kişilerin bu ekonomik kararlarını etkilemesi beyan etkisi olarak anılmaktadır (Herekmen, 1976:188). Kurumlar vergisinin yatırım tercihleri üzerindeki beyan etkileri; yatırımların mahiyeti, yürütme şekli ve işletmelerin örgütlenmesi üzerinde görülür (Abaç, 1974: 30).

Yatırımların mahiyeti üzerindeki beyan etkisi, kurum şeklinde örgütlenme ile birlikte bazı işletme faaliyetlerinin vergi konusu dışında tutulması halinde söz konusu olabilir. Bu durumda, yatırım tercihlerinde vergi kapsamına alınmayan faaliyetler lehine bir değişiklik olur (Abaç, 1974: 30-31).

Kurumlar vergisi diğer mükellefiyetlere (genellikle şahıs mükellefiyetine) kıyasla sağladığı avantajlar ve dezavantajlar itibariyle teşebbüslerin hukuki statülerinin belirlenmesinde etkilidir. Hukuki statünün önemine ek olarak kurumlar vergisi birleşme eğilimleri üzerinde de etkiye sahiptir. Ayrıca kurumlar vergisi oranı işletmelerin kuruluş yeri, iş merkezi veya iş yeri seçiminde, taşınma veya kurulum için gerekli giderler düşünüldükten sonra, etkili olabilmektedir. (Schmölders, 1976: 154-164).

2.2.2. Emek Üzerindeki Etkisi

Kurumlar vergisi yasal olarak kurum kazançları üzerine uygulanmaktadır ancak, kurumlar yapısı gereği bu yasal yükümlülüğü hissedarlar, çalışanlar ve tüketici ile beraber sırtlamaktadır. Bu bağlamda, kurumlar vergisinin yansması önem kazanmaktadır ve kurumlar vergisi yansmasının belirlenmesi verginin sürdürülebilirliği açısından öneme sahip olmaktadır. Buna ilaveten yansmanın belirlenmesi, ayrıca vergi oranlarındaki değişimin, gelir dağılımında en alt tabakada olan insanları nasıl etkilediğinin açıklanması açısından gereklidir (Jensen M.H. ve Mathur A., 2011: 1083).

Yansma konusunda 1960'ların başında A. Harberger kapalı bir ekonomide genel denge model geliştirmiştir. Buna göre ekonomide kurumlaşmış ve kurumlaşmamış iki sektör ve emek ve sermaye olmak üzere iki faktör vardır ayrıca sadece kurumlaşmış sektörde, sermaye geliri kurumlar vergisine tabidir. Harberger'in ana sonucuna göre ilk yaklaşımda, vergi sadece kurum sermayesi değil, sermayenin tüm sahipleri tarafından karşılanmaktadır. Özellikle emek faktörü ise bu durumdan etkilenmemektedir. Harberger'in kapalı modeline karşın, açık bir ekonomide, kurumlar vergisi sermayenin getirisini düşürmesi halinde sermaye yurtdışına hareket edebilir. Sermaye kaçtığından dolayı kurumlar vergisi yükünün arttığı ülkede üretilen marjinal ürün düzeyi, dünya düzeyinin altına gerilemektedir. Emek faktörü ise mobil değildir ve sermaye stoku azaldığından dolayı emeğin marjinal ürünü de azalış gösterir. Netice itibariyle ücretler, emeğin marjinal ürünü noktasında belirlendiğinden, ücretlerde azalma meydana gelir (Jensen M.H. ve Mathur A., 2011: 1084). Buna ilaveten bir vergi indirimi vergi yükümlülüğünü ve buna bağlı olarak yerel teşebbüslerin sermaye maliyetini azaltır. Sermaye maliyetlerinin azalması neticesinde yeni girişimler oluşur ve emeğe olan talep artar. Emeğe olan talebin artması ise ücretlerin yükselmesine ve emek faktörünün mobilitesinin artması sonucunu doğurur. (Serrato ve Zidar, 2016).

Yapılan ampirik çalışmalara bakıldığında ise, çalışmalar arasında metodolojik farklılıklar olmasına karşın, çalışmaların çoğunda çıkarılan sonuç emeğin kurumlar vergisinin yüküne katlandığına ilişkindir (Gentry ve College, 2007: 5). Örneğin, Hassett ve Mathur (2010) yapmış olduğu panel veri analizinde yüksek kurumlar vergisi oranının ücretler üzerinde baskıya neden olduğunu tespit etmiştir. Felix

(2007) yüksek gelirli ülkeler üzerinde yapmış olduğu çalışmada; kurumlar vergisi oranının %10 puan arttırılmasının yıllık ortalama brüt ücreti %7 puan azalttığını ve bu azalışın yüksek becerili ve düşük becerili işçilerde aynı derecede olduğunu tespit etmiştir. Son olarak Serrato ve Zidar (2016) ise yapmış oldukları çalışmada, teşebbüs sahiplerinin yansımanın kabaca %40'ına; çalışanların %30 - %35'ine; toprak faktörü sahiplerinin ise %25 - %30'una katlandığını tespit etmiştir.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

3.1. LİTERATÜR TARAMASI

Vergilerin ekonomik büyüme ile ilişkilerini inceleyen ekonometri ilmine dayalı çalışmaların çoğu bir ülke veya dünya geneli kapsamında toplam vergi unsurlarının (gelir, oran vb.) ekonomik büyüme üzerine olan ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Başka bir deyişle, salt kurumlar vergisini değerlendiren çalışmalar nispeten diğerlerine göre daha azdır. Bu sebepten ötürü çalışmanın literatür taraması kısmında, vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, değişkenlerinin genel olup olmamasına göre sınıflandırılarak sunulmuştur. Bu bağlamda ilk başlıkta, vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ele alan genel nitelikli çalışmalara daha sonra da sadece kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalara yer verilecektir. Çalışmanın özü itibariyle kurumlar vergisi alanında yapılan çalışmalara ağırlıklı olarak değinilecektir.

3.1.1. Vergilerin Büyümeye Olan Etkilerini İnceleyen Çalışmalar

Vergilerin etkilerini inceleyen çalışmalara değinirken öncelikle nedensellik ilişkisinin olup olmadığı önem arz etmektedir. Bu bağlamda vergiler ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkilerini ortaya koyan ampirik çalışmalar şu şekildedir. *Anastassiou ve Dritsaki (2005)*, Yunanistan için 1965 – 2005 yıllarını kapsayan çalışmada vergi gelirleri ve ekonomik büyüme arasında dolaysız vergilerden büyümeye tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir. *Durkaya ve Ceylan (2006)*, Türkiye için vergi gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma neticesinde, dolaysız vergilerle ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensel ilişkinin varlığını ortaya koymuşlardır. *Mucuk ve Alptekin (2008)*, Türkiye için 1975 – 2006 yıllarını kapsayan çalışmada dolaylı ve dolaysız vergiler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Netice olarak ele alınan değişkenlerin birlikte hareket ettiklerini ve dolaysız vergilerden büyümeye doğru tek yönlü bağıntının bulunduğunu ortaya koymuşlardır. *Temiz (2008)*, 1960 – 2006 dönemi için Türkiye'de vergi gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi

incelediği çalışmasında nedensellik analizine başvurmuştur. Elde ettiği bulguları neticesinde toplam vergi gelirleri ile büyüme arasında çift yönlü nedensel bir ilişkinin varlığına ulaşmıştır. Teoride de kabul gören vergilerin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu düşüncesi, yapılan bu çalışmaların bulguları ile desteklenmektedir.

Literatürde, vergiler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yön ve etki derecesi ile ortaya koyan regresyon çalışmaları da mevcuttur. Bu bağlamda regresyon analizine dayanarak yapılan çalışmalar ise şu şekildedir. *Marshden (1984)*, 20 ülkeyi içeren analizinde vergiler ve GSYİH büyümesi arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiş olup; toplam vergilerin GSYİH'daki payında yüzde 1 birimlik bir azalışın ekonomik büyüme oranında yüzde 0,36 birim artışa neden olabileceği sonucuna ulaşmıştır. *Engen ve Skinner (1996)*, vergi reformu üzerinden yapmış olduğu çalışmada reformun büyüme üzerinde yüzde 0,2 – 0,3 puanlık etkisinin olduğunu saptamıştır. *Wildmalm (2001)*, 23 OECD ülkesini ve 1965 – 1990 yıllarını kapsayan çalışmasında vergi yapısı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. *Wet (2005) vd.*, yapmış oldukları çalışmada kamu harcamaları ve dolaysız vergi gelirleri neticesiyle ekonomide artış gösteren kamu büyüklüğünün ekonomik büyümede azalışa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. *Reed (2008)*, ABD eyaletlerini kapsayan çalışmasında vergilerin genel kamu harcamalarını fonlaması halinde ekonomik büyüme ile bariz negatif yönlü ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. *Yi ve Suyono (2014)*, 1978 – 2011 yıllarını kapsayan çalışmasında Hebei¹⁰ için vergi oranlarının arttırılmasının dikkate değer bir olumsuzluk yol açmayacağına ancak vergi indirimlerinin daha etkili olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. *Saraç (2015)*, 1969 – 2013 dönemi için Türkiye’de vergi yükü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, ekonominin içerisinde bulunduğu daralma ve genişleme dönemlerinde dolaysız vergilerin gayrisafi yurtiçi hasıla içerisindeki payının artmasının ekonomik büyümeyi negatif yönde, dolaylı vergilerin gayrisafi yurtiçi hasıla içerisindeki payının artmasının ise ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonuçlarına ulaşmıştır.

---

¹⁰ Çin’in kuzey bölgesinde bulunan bir eyalet.

3.1.2. Kurumlar Vergisinin Büyümeye Olan Etkilerini İnceleyen Çalışmalar

Çalışmanın özü ve özellikli bir bakış açısı olması itibariyle aşağıda değinilen, sadece kurumlar vergisi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Sırasıyla yapılan bu çalışmalar özetlenecek olursa; *Djankow vd. (2010)*, 2004 yılındaki 85 ülkenin efektif kurumlar vergisi oranını kullanarak yaptığı çalışmasında, efektif kurumlar vergisi ile toplam yatırımlar, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve girişimci faaliyetler arasında geniş bir zıt yönlü ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. *Gray vd. (2012)*, Amerika’da gerçekleşen vergi reformunu kurumlar vergisi açısından inceleyerek, vergi reformunun sağladığı düşük oranların ekonomik büyümeye yüzde 1 oranında olumlu etki yaptığını tespit etmişlerdir. *Ljungqvist ve Smolyansky (2015)*, ABD eyaletleri için 1970 – 2010 zaman aralığını kapsayan çalışmasında kurumlar vergisindeki bir artışın istihdam ve gelirden bir azalışa neden olduğunu saptamıştır. Ayrıca durgunluk dönemlerinde kullanılmadığı sürece kurumlar vergisindeki indirimlerin ekonomik büyümeyi çok az olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. *Arnold (2008)*, 21 OECD ülkesini içeren ve 1971 – 2004 periyodunu kapsayan çalışmasında, kurumlar vergisinin ekonomik büyümeyi yüksek oranda negatif yönde etkilediğini belirtmiştir. *Dünya Bankası* çalışmasında, 85 ülkenin verileri kullanılarak elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Çalışmada, efektif kurumlar vergisi oranının yüzde 10 puan yükselmesi halinde; brüt sabit sermaye oluşumunun GSYİH içindeki payında yüzde 2,2 puan bir azalmaya, doğrudan yatırımların GSYİH içindeki payında yüzde 2,3 puan bir azalmaya ve son olarak yeni firmaların piyasaya girişinde ise yüzde 1,4 puan bir azalmaya neden olduğu tespit edilmiştir (NEC, 2010: 3). *Gordon ve Lee (2005)*, 70 ülkeyi içeren ve 1970 – 1997 dönemini kapsayan çalışmasında yüksek oranlı yasal kurumlar vergisinin düşük kişi başına milli gelirle ilişkili olduğunu belirlemiş; katsayı tahminlerine göre ise kurumlar vergisi oranlarındaki yüzde 10’luk bir azalış karşısında reel büyüme oranının yüzde 1,1 – 1,8 arasında artabileceğini tahmin etmişlerdir. *Vergilendirme Ortak Komitesi (JCT)*, 2005 yılında yapmış olduğu çalışmasında kurumlar vergisi oranının düşürülmesi halinde üretken sermaye birikiminin artacağını ve bunun da emeğin verimliliğini arttıracığı, dolayısıyla büyümenin uzun dönemde olumlu etkileceğini belirtmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, ABD için, yüksek kurumlar vergisi oranlarının ekonomik büyümeye olan

olumsuz etkisinin kişisel gelir vergilerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. *Gemmel vd. (2014)*, 15 OECD ülkesi verileri üzerinden yaptıkları çalışmada kurumlar vergisi veya kişisel gelir vergisi oranlarındaki bir puanlık indirimin yıllık GSYİH'daki etkilerinin yüzdelerinde görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Örneğin vergi oranlarındaki yüzde 1 birimlik bir indirim, GSYİH'daki büyümeyi yüzde 2,0'dan yüzde 2,03 düzeyine çıkarabilir. *Macek (2014)*, çalışmasındaki analiz sonuçlarına dayanarak, OECD ülkelerinde ekonomik büyümeyi teşvik edebilmek için kurumlar ve gelir vergisinin düşürülmesi, oluşan gelir vergileri kaybının ise dolaylı vergiler vasıtasıyla telafi edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. *Hunady ve Orviska (2015)*, AB ülkeleri için 1999 – 2011 dönemini kapsayan çalışmasında ise gerek nominal gerekse efektif kurumlar vergisi ile ekonomik büyüme arasında lineer olmayan ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. *Veronika ve Lenka (2012)*, 1998 – 2010 dönemini kapsayan AB ülkeleri üzerindeki çalışmasında ekonomik büyüme ve kurumlar vergisi arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir. *Ferede ve Dahlby (2012)*, 1977 – 2006 yıllarını kapsamak suretiyle Kanada eyaletleri üzerine yapmış olduğu çalışmada, eyaletlerin yüksek yasal kurumlar vergisi oranı uygulamasının düşük yatırım ve yavaş büyüme ile ilişkili olduğunu tespit etmiş; kurumlar vergisi oranındaki yüzde 1 birimlik azalışı, yıllık büyüme oranında yüzde 0,1-0,2 birim artış ile ilişkilendirmiştir. Sonuç olarak, bahsedilen bu çalışmalar, hem kurumlar vergisi ile ekonomik büyüme arasındaki regresyon ilişkilerini ortaya koyar hem de bu çalışmayı destekler niteliktedir. Bu bağlamda çalışmanın ilerleyen bölümlerinde; çoklu regresyon modeli kurularak, en küçük kareler metodu vasıtası ile kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi 1987 – 2014 Türkiye verileri için ölçülecektir.

3.2. AMPİRİK ANALİZ

3.2.1. Metodoloji

Regresyon çözümü, bir bağımlı değişkenin başka açıklayıcı değişkenlerle olan bağımlılığını, birincinin ortalama değerini, ikinci(ler)in bilinen ya da değişmeyen değerleri cinsinden tahmin etme ve/veya kestirme amacı ile inceler (Gujarati, 2010: 16). Regresyon analizi uygulamalarının en büyük avantajı, tahmin edilen regresyon denklemi aracılığıyla değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve

sayısal büyüklüğü hakkında bilgi vermesidir. Ayrıca belirlilik katsayısı aracılığıyla da bağımlı değişkendeki değişimin ne kadarının bağımsız değişkenlerden kaynaklandığını açıklamasıdır (Türkay, 2004: 2).

Regresyon analizleri basit ve çoklu olmak üzere iki temel denkleme dayanmakta olup, genel olarak anakütle regresyon fonksiyonundan (ARF) türetilir. Buna göre basit lineer regresyon denkleminde iki değişken arasındaki lineer ilişki anakütle regresyon fonksiyonu olarak şu şekilde gösterilir;

$$Y_i = a + \beta X_i + \mu_i \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (3.1)$$

Burada Y_i , Y bağımlı değişkeninde i 'inci gözlemi; X_i , X bağımsız değişkeninde i 'inci gözlemi; a ve β ise X ve Y arasındaki basit lineer ilişkinin sabitini ve eğimini ifade etmektedir. Somut olarak örneklendirilecek olursa bu denklik; ekonomideki yatırım ve faiz, tüketim ve harcanabilir gelir, büyüme ve vergi oranları gibi gerek makroekonomik gerekse mikroekonomik iki değişken arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Ancak ekonomik ilişkiler genellikle birden çok değişkenle ilişki halindedir. Örneğin, ekonomik büyüme emeğe ve sermayeye bağlı olabileceği gibi vergi oranları, coğrafi koşullar, enerji kaynakları, ihracat, verimlilik gibi pek çok değişkene de bağlı olabilmektedir. Bu nedenle iki değişkenli anakütle regresyon fonksiyonu genelleştirerek daha fazla değişkenin modele eklenmesi sağlanır. Üç ve daha fazla değişkeni içeren anakütle regresyon fonksiyonu ise şu şekilde yazılır;

$$Y_i = a + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + \dots + \beta_K X_{Ki} + \mu_i \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (3.2)$$

Burada; Y_i , Y bağımlı değişkenindeki i 'inci gözlemi; X_{Ki} , $k = 2, \dots, K$ olmak üzere X_K bağımsız değişkenindeki i 'inci gözlemi ifade etmektedir. a sabit terimdir ve β değerleri eğim katsayılarıdır. Son olarak μ ise olasılıklı hata terimi göstermektedir (Gujarati, 2010; Baltagi, 2002).

3.2.1.1 En Küçük Kareler Yöntemi ve Varsayımları

Analizlerde ilk amaç, örneklem regresyon fonksiyonunu temel alarak anakütle regresyon fonksiyonunu olabildiğince doğru tespit etmektir. Bu doğrultuda en sık kullanılan yöntemlerin başında en küçük kareler yöntemi gelmektedir. (Gujarati, 2010: 52). Bu yöntem, belirli varsayımlar altında anakütle regresyon

fonksiyonundan yola çıkarak değişkenler arasındaki ilişkiyi çözmeye yarayan bir metottur. Anakütle regresyon fonksiyonu doğrudan gözlenemediği için tahmin yürütme, örneklem regresyon fonksiyonunda en küçük kareler yönteminin uygulanması ile gerçekleşir. Çalışmada çoklu regresyon yöntemi benimsendiği için en küçük kareler yönteminin çoklu regresyon için geçerli olan varsayımları sırasıyla;

i) Regresyon modeli doğrusaldır;

ii) X değişkeni yinelenen örneklemelerde değişmez,

iii) Hata teriminin ortalaması sıfırdır,

$$\text{Her } i \text{ değeri için } (i = 1, 2, \dots, n) \quad E(u_i) = 0$$

iv) X değeri veriyken, hata teriminin varyansı bütün gözlemler için aynıdır,

v) Hata terimleri arasında ardışık bağımlılık (korelasyon) yoktur,

vi) Hata terimi ile X değişkeninin ortak varyansı sıfırdır,

vii) Gözlem sayısı n , tahmin edilecek anakütle katsayılarından fazla olmalıdır,

viii) Belli bir örneklemdaki X değerlerinin hepsi aynı olmamalıdır,

ix) Regresyon modeli doğru kurulmalıdır,

x) Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık olmamalıdır, şeklindedir (Gujarati, 2010: 192).

Regresyon parametreleri tahminin anlamlılık testine tabi tutulması ve bu parametreler için güven aralıklarının oluşturulabilmesi amacıyla hataların dağılımı hakkında varsayımların yapılmış olması gerekir. Bu nedenle,

i) Hata teriminin normal dağılıma sahip olması,

ii) Açıklayıcı değişkenin her düzeyinde hata teriminin sabit olması (homoscedasticity),

iii) Hata teriminin ardışık değerleri arasında otokorelasyon bulunmaması,

iv) Değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) olmaması

varsayımlarının sağlanmış olması gerekir (Türkay, 2004: 28). Bu bağlamda yukarıda sayılan varsayımların test edilmesini sağlayan çeşitli yöntemler geliştirilerek ekonometri alanında yapılan çalışmaların daha sağlıklı sonuçlar vermesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın kapsamı itibariyle kullanılan analiz yöntemlerinden bahsedilecek olursa ilk olarak normallik varsayımının testinde *Jarque-Berra* kriteri dikkate alınmıştır. *Jarque-Berra* testi, eğiklik ve basıklık değerlerini dikkate alarak serinin normal dağılıma sahip olup olmadığı hakkında bilgi veren bir testtir. Buna göre JB test istatistiği;

$$JB = \frac{n}{6} \left(S^2 + \frac{(K-3)^2}{4} \right) \quad (3.3)$$

şeklindedir. Burada n , örnek sayısı veya serbestlik derecesi; S , örnek çarpıklık ölçütü; K , ise basıklık ölçüsünü ifade etmektedir (Yıldırım ve Gökpınar, 2012: 110). Yapılacak histogram ve normallik testi neticesinde *Jarque-Berra değeri* altında yer alan olasılık değeri 0,05 değerinden düşükse, (H_0 : Hatalar normal dağılıma sahiptir, H_1 : Hatalar normal dağılıma sahip değildir.) H_0 reddedilerek normal dağılımın sağlanmadığı söylenebilir.

Klasik doğrusal regresyon modelinin önemli ön koşullarından birisi de sabit varyans varsayımdır. Buna göre açıklayıcı değişkenlerin seçilmiş değerlerinin koşullu sonucu olan her bir u_i hata teriminin varyansının σ^2 'ye eşit sabit bir sayı olduğu ileri sürülür (Gujarati, 2010: 355). Çalışma kapsamında bu varsayımın test edilmesi için kullanılan *White Değişen Varyans Testi*, homoskedastisite ve heteroskedastisite altında sıradan en küçük kareler tahmincilerinin varyanslarının farkına dayanmaktadır. Bu gün birçok ekonometri paket programı White'in heteroskesite tutarlı kovaryans matrisi yardımıyla tahminler yapmaktadır (Baltagi, 2002: 110; Sümer, 2006: 19).

Ancak bahsedilen varsayımlar çoğu zaman sağlanamadığından en küçük kareler tahmin edicilerinde ortaya çıkan bu problemlerden kurtulmak için Robust Least Squares gibi alternatif dayanıklı yöntemler önerilmiştir. Bu yöntemler, hata terimi normal dağılmadığında ve aşırı değerlerin varlığı durumunda klasik yöntemlere göre daha uygun sonuçlar vermektedir (Türkay, 2004: 28).

3.2.1.2. Birim Kök Testleri

Yukarıda sayılan varsayımların yanında, ampirik bir çalışma yaparken, kurulan modeldeki değişkenlerin birim kök içerip içermediğinin test edilmesi gerekir. Birim kök testleri, herhangi bir zaman serisindeki trendin veya

mevsimselliğin varlığını göstermede başvurulan ve parametrik olmayan yapıdaki testlerdir (Gujarati, 2010: 305). Zaman serisi şeklinde derlenmiş iktisadi veri setleri genellikle bünyelerinde birim kök problemi barındırmaktadırlar. Durağan olmayan veriler arasında ise sahte regresyon ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla etkin ve tutarlı sonuçların elde edilebilmesi her şeyden önce veri setlerinin durağanlaştırılmasına bağlıdır (Çelikay, 2014; 75). Çalışma kapsamında birim kök ve durağanlığın sınanması için literatürde yaygın şekilde kullanılan *Augmented Dickey-Fuller Birim Kök Testi (ADF)* ve *KPSS Birim Kök Testi* tercih edilmiştir.

Artırılmış (Augmented) Dickey-Fuller Birim Kök Testi (ADF)

Dickey-Fuller (DF) tarafından geliştirilen birim kök testleri birinci dereceden otoregresif süreçlerle uygulanabileceği gibi, daha yüksek dereceden otoregresif süreçlere de uygulanabilir. Buna göre p 'inci dereceden bir otoregresif $AR(p)$ süreci;

$$Y_t = \phi_1 Y_{t-1} + \phi_2 Y_{t-2} + \dots + \phi_p Y_{t-p} + \mu_t \quad (3.4)$$

biçiminde yazılabilir. Burada zaman serisi modeli *denklem 3.4.* ile kurulması gerekirken;

$$Y_t = \phi_1 Y_{t-1} + \mu_t \quad (3.5)$$

şeklinde bir model kurulmuşsa; yani birinci dereceden bir otoregresif süreç modeli ise hata terimi μ_t temiz-dizi olmayacak, aksine serisel-korelasyonlu olacaktır. Böyle bir durumda (3.5)'deki hataların korelasyonlu olması DF sürecini geçersiz kılacaktır. Dolayısıyla kalıntılardaki serisel korelasyonun kaldırılması gerekir. Bu nedenle modele değişkenin gecikmeli değerleri katılarak hatalardaki korelasyon ortadan kaldırılmaya çalışılır. Bu aşamadan sonra DF testi için uygulanan test süreci de sürece dahil edilebilir hale gelir. Böyle bir durumda uygulanan testlere ise *Artırılmış Dickey-Fuller Birim Kök Testi* adı verilir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 321).

DF sürecinde olduğu gibi önce (3.4) 'ün birinci farkları alınır;

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + \delta_1 \Delta Y_{t-1} + \dots + \delta_p \Delta Y_{t-p} + \mu_t \quad (3.6)$$

Burada δ_i 'ler ϕ 'lerin genel fonksiyonlarıdır. Buna göre ADF denklemleri sırasıyla aşağıdaki gibi yazılabilir;

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + \sum_{j=1}^p \delta_j \Delta Y_{t-j} + \mu_t \quad t - \text{istatistiği} \quad (3.7)$$

$$\Delta Y_t = u + \delta Y_{t-1} + \sum_{j=1}^p \delta_j \Delta Y_{t-j} + \mu_t \quad t_u - \text{istatistiği} \quad (3.8)$$

$$\Delta Y_t = u + \beta t + \delta Y_{t-1} + \sum_{j=1}^p \delta_j \Delta Y_{t-j} + \mu_t \quad t_t - \text{istatistiği} \quad (3.9)$$

Elde edilen bu üç denklem, DF denklemlerinde tanımlanan bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin modele dahil edilmesi ile artırılmış halidir. Dolayısıyla bu denklemlere DF uygulamak mümkündür. Bu durumda yapılacak olan bu DF testleri *ADF Birim Kök Testi* olarak adlandırılır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 322).

Kwiatkowski – Phillips – Schmidt – Shin (KPSS) Durağanlık Testi

KPSS testi ADF testi gibi bir zaman serisi için birim kök testi yapmaktadır. Bu testte amaç gözlenen serideki deterministik trendin arındırılarak serinin durağanlaştırılmasıdır. KPSS testinin hipotezleri ADF testine göre farklılık göstermektedir. Çünkü KPSS birim kök testinde ters hipotez mevcut olup, boş hipotez serinin durağan olduğunu; alternatif hipotez ise serinin birim kök içerdiğini varsaymaktadır. Zira seriler trendden arındırılmamaktadır (Sevüktekin, Nargeleçekenler, 2007: 361).

Kwiatkowski vd.'e göre birim kök ve durağanlık testleri birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Literatüre KPSS olarak geçen durağanlık testi, aşağıdaki gibi lineer bir regresyon modelinden hareket eder.

$$Y_t = r_t + \beta t + \mu_t \quad t = 1, \dots, T \quad (3.10)$$

Modeldeki otonom parametre r_t rassal yürüyüş süreci özelliğindedir (Yavuz, 2011: 241).

$$r_t = r_{t-1} + \mu_t \quad (3.11)$$

Burada r_t , rassal yürüyüşü; t , deterministik trendi; μ_t , ise durağan hataları göstermektedir. Bu açıklamalar ışığında KPSS testi için kurulacak hipotezler, boş hipotez zaman serisinin trend durağan olduğunu, buna karşın alternatif hipotezin ise zaman serisinin durağan olmadığını ima etmektedir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 361).

3.2.2. Çalışmanın Modeli

Bireysel büyüme değişkenleri olan sermaye birikimi, yatırımlar, beşeri sermaye ve teknoloji, büyüme modellerine başka araştırmacılar tarafından entegre edilmiştir. Vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ölçerken genellikle bu modellerden faydalanılır. Bu çalışmada da Mankiw, Romer ve Weil'in (1992) genişletilmiş Neo-klasik büyüme modelinden faydalanılarak, ekonomik büyüme ve kurumlar vergisi arasındaki ilişki regresyon analizi ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Buna göre Neo-klasik modelde t zaman diliminde toplam üretim fonksiyonunun aşağıdaki gibi olduğunu varsayıldığında;

$$Y(t) = K(t)^\theta [A(t)L(t)]^{1-\theta},$$

denklemini elde edilir. Burada Y , çıktıyı; K , sermaye stokunu; L emeği; A , işgücünü arttıran teknolojik ilerleme parametresini ve $0 < \theta < 1$ ise sermayenin toplam gelirdeki payını göstermektedir (Mankiw vd., 1992; Ferde ve Dahlby, 2012; Ünsal; 2007).

Yukarıdaki Neo-klasik büyüme modelinin çizdiği çerçeveye göre, vergiler sermaye birikimi üzerinden ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Ayrıca vergiler; emek, sermaye ve diğer kaynaklar vasıtasıyla dolaylı olarak verimlilik üzerinden de büyümeye etki edebilmektedir. Netice itibarıyla büyüme regresyonu için çalışmada kurgulanan model¹¹ şu şekilde yazılabilir;

$$GDP_t = a_0 + a_{CIT}CIT_t + a'Z_t + u_t,$$

burada; GDP_t , geliri; CIT , kurumlar vergisini; Z , kontrol değişkenleri vektörünü; u_t , hata terimini ifade etmektedir (Mankiw vd., 1992; Ferde ve Dahlby, 2012). Çalışmanın analiz bölümünde ise özel sektör sabit sermaye yatırımları ($PSFCD$) ve işgücü miktarı (L) da kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Bu yaklaşımın, büyümenin diğer kanallarını da izah ettiği için basit regresyon modeline kıyasla daha iyi olduğu düşünülmektedir.

---

¹¹ Detaylı bilgi için bkz.: Mankiw vd., 1992; Ferde ve Dahlby, 2012.

3.2.3. Veri Seti ve Değişkenler

Araştırmanın amacına ve metodolojik altyapısına uygun olarak biri bağımlı üçü bağımsız ve bağımsız değişkenlerden ikisi de kontrol değişken olmak üzere dört adet değişken seçilmiştir. Değişkenlere ait veri setleri, 1987 – 2014 yılları arasında Türkiye için gerçekleşmiş verilerden oluşmaktadır ve ikincil veri toplama yöntemi ile elde edilmiştir. Analizin yapılabilmesi için, güncel veriler toplanırken, Türkiye İstatistik Kurumu, Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler yayını, Gelir İdaresi Başkanlığı veri tabanı, Dünya Bankası veri tabanı, OECD veri tabanı; geçmiş yıllara ait veriler için ise BÜMKO (1992) ve Gelirler Genel Müdürlüğü (1992) istatistiki veri yayınlarından ve veri tabanlarından yararlanılmıştır. Yararlanılan değişkenler¹² şu şekildedir.

Tablo 7: Tanımlayıcı İstatistikler, 1987 – 2014

Değişken	Ortalama	Std. Sapma	Min.	Max.
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	0.0165	0.0197	-0.0254	0.0388
Kurumlar Vergisi Gelirleri	-0.0082	0.0574	-0.1406	0.1127
İşgücü	0.0081	0.0100	-0.0203	0.0326
Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımları	0.0002	0.0556	-0.1277	0.1094

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GDP)

GSYİH, belirli bir dönemde bir ekonomide üretim faktörleri tarafından üretilmiş toplam hasılayı ölçer. Bu üretim faktörlerinin sahipleri ülke vatandaşları veya yabancılar olabilir. Başka bir deyişle GSYİH, ekonomide üretilen çıktılarının değerini ölçer (Begg vd., 2001: 330). Çalışma kapsamında Türkiye'ye ait GSYİH verilerinde, fiyat artışlarının etkisini yok etmek amacıyla, 1998 sabit fiyatları ile 1987 – 2014 yıllarına ait GSYİH rakamları analiz için kullanılmıştır.

Kurumlar Vergisi Gelirleri / Vergi Gelirleri (CIT)

Kurumlar Vergisi, mevzuatımıza göre; sermaye şirketlerinin, kooperatiflerin, iktisadi kamu işletmelerinin, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin ve iş

¹² Değişkenler hakkında detaylı bilgi için bakınız **Ek 2: Değişkenlerin Tanımlanması**.

ortaklıklarının bir yıl içinde elde etmiş olduğu net gelirleri üzerinden %20 orana tabi tutularak uygulanan bir vergidir.

Çalışmada, kurumlar vergisi uygulamasında mevcut olan istisnalar, indirimler ve teşvikler nedeniyle, kurumlar vergisinin etkisi sadece oran bazında gerçekleşmediğinden ve fiyat artışlarının veriler üzerindeki etkisi yok edilmek istendiğinden, kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri içerisindeki payı değişken olarak kullanılmaktadır.

İşgücü (L)

Referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfusu kapsar. İşgücü, istihdamda olanlar ile işsizlerin toplamı olarak ifade edilmektedir (TÜİK). Türkiye’de kayıt dışı istihdam oranının yüksek olması nedeniyle hem işsizleri hem de çalışanları içeren bir verinin kullanılması uygun olacaktır.

Özel Sektör Sabit Sermaye Yatırımları / GSYİH (PSFCI)

Yatırım, bir ekonomide belirli bir dönemde mevcut sermaye malları ve teçhizatı stokuna yapılan net ilavelerdir. Bu net ilaveler ekonomideki tasarrufların, yani yatırıma hazır fonların, yatırım harcamalarına dönüştürülmesi ile gerçekleşir. Başka bir deyişle yatırım, sermayenin (tasarrufun) cari faydasından vazgeçerek, ileri bir zamanda daha yüksek bir fayda elde etmek için alınan risk olarak da tanımlanabilir (Dinler, 2009: 357; Kalem, 2015: 5). Bu doğrultuda yapılan yatırımın özel sektör mülkiyetinde olması yatırımın niteliğini, özel sektör sabit sermaye harcaması yaparken; kamu mülkiyetinde olması kamu sektörü sabit sermaye yatırımı yapmaktadır.

Özel sektör yatırımları kamu yatırımlarının aksine, bireysel veya kurumsal fayda beklentisi ve kar güdüsüyle yapılmaktadır. Ayrıca istihdam, çevre düzenlemesi, teknolojik yenilikler gibi pozitif dışsallık sağlayan toplumsal faydaları da beraberinde getirmektedir (Kalem, 2015: 6). Özel sektör sabit sermaye yatırımları sadece iktisadi amaç içerdiğinden kamu sabit sermaye yatırımlarından ayrılır. Bu sebeple çalışmada değişken olarak özel sektör sabit sermaye yatırımları tercih edilmiştir. Fiyat etkisinden arındırılarak, verilerin gerçekçiliğini sağlamak için ise özel sektör sabit sermaye yatırımlarının GSYİH içindeki payı dikkate alınmıştır.

3.3. MODELİN KURGULANMASI VE AMPİRİK BULGULAR

Cobb-Douglas üretim fonksiyonu kullanılarak geliştirilen Solow büyüme modeli, aşağıdaki gibi ekonometrik bir denklem şeklinde kurularak katsayıları yorumlanabilir.

$$GDP_t = a_0 + a_{CIT}CIT_t + a_L L_t + a_{PSFCI}PSFCI_t + u_t$$

Buna göre a_0 sabit kabul edilen değişkenlerdeki değişimin; a_{CIT} kurumlar vergisi gelirlerindeki değişimin; a_L işgücündeki değişimin; a_{PSFCI} ise özel sektör sabit sermaye yatırımlarındaki değişimin GSYİH üzerindeki etkisini gösterir. Katsayılara ilişkin yapılan ampirik çalışma bulgularından üst başlıkların ilgili yerlerinde bahsedilmiştir.

Analiz aşamasına geçilmeden önce seriyi doğrusal hale getirmek ve aykırı gözlemlerin etkilerini azaltmak için çalışmada kullanılacak verilerin doğal logaritması alınmıştır. Ayrıca ileriki başlıklarda görülecek olan birim kök ve durağanlık testlerinin gereği olarak değişken serilerinin birinci farkı alınmıştır. Bu sayede hem analiz hem de sonuçların yorumlanması daha anlamlı hale getirilerek sahte regresyonun önüne geçilmiştir. Bu işlemler neticesinde matematiksel değişikliğe uğrayan modelin son hali ise;

$$\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT}CIT_t + \Delta \ln a_L L_t + \Delta \ln a_{PSFCI}PSFCI_t + u_t$$

şeklindedir.

3.3.1. Birim Kök Test Bulguları

Çalışma kapsamında birim kök sınaması *Artırılmış (Augmented) Dickey-Fuller (ADF) Birim Kök Testi* ve *Kwiatkowski – Phillips – Schmidt – Shin (KPSS) Durağanlık Testi* kullanılarak yapılmıştır.

DF t-istatistikleri için geçerli kritik değerler ADF testleri için de kullanılır ve aynı hipotez kullanılabilir. Buna göre denklem (3.7), (3.8) ve (3.9)'un OEKK tahminleri için $t_{\hat{\beta}}$ yeterince negatif çıkarsa, bu durumda zaman serileri durağan olacaktır. Tersini durumda ise durağanlık geçerli olmayacaktır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 322). Sınırlı gecikme sayısının belirlenmesi için Schwarz Bilgi Kriterleri tercih edilmiştir. KPSS durağanlık testi ise ADF birim kök testinden

farklı olarak sıfır hipotez altında serinin durağan olduğunu ifade etmektedir. KPSS istatistiği zaman serisinin dışsal değişkenlerle regresyonundan elde edilen hata terimlerine bağlıdır. KPSS testinin kritik değerleri Kwiatkowski, Phillips, Schmidt ve Shin (1992)'de yer almaktadır (Atan vd., 2009: 38). KPSS testinde sabitli ve hem sabitli hem de trendli modeller kurulurken uygun gecikme uzunluğu için Bartlett kernel yöntemi ve uygun bant genişliği için ise Newey West yöntemi tercih edilmiştir.

ADF Test Bulguları

Tablo 8: ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend
<i>LnGDP</i>	-0,1179 (0,9377)	-3,1394 (0,1177)	-5,8586 * (0,0001)	-5,7400 * (0,0004)
<i>LnCIT</i>	-2.9175 *** (0.0564)	-2.7161 (0.2383)	-3.7760 * (0.0092)	-3.5817 *** (0.0530)
<i>LnL</i>	0.4278 (0.9805)	-1.9131 (0.6138)	-6.0630 * (0.0000)	-6.0940 * (0.0002)
<i>LnPSFCI</i>	-2.4498 (0.1384)	-2.5377 (0.3090)	-5.1637 * (0.0003)	-5.0434 * (0.0021)

Not: *, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve % 10 kritik değerlerine göre birim kök boş hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise değişkenlerin P (Olasılık) değerlerini temsil etmektedir.

Tablo 8'de gösterilen ADF birim kök testi sonuçlarına göre değişken serileri düzey değerde (*LnCIT*-Sabit hariç) birim kök içerdikleri için değişken serilerinin birinci farkı alınmıştır. Birinci farkı alınan değişken serilerinin ise ADF birim kök testine göre birim kök içermediği tespit edilmiştir.

KPSS Test Bulguları

Tablo 9: KPSS Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend
<i>LnGDP</i>	0,671542 ¹ (4)	0,086846 ² (1)	0,062520 ¹ (3)	0,050884 ² (3)
<i>LnCIT</i>	0,159043 ¹ (2)	0,119266 ² (3)	0,177927 ¹ (1)	0,083468 ² (0)
<i>LnL</i>	0,663475 ¹ (4)	0,118073 ² (4)	0,198152 ¹ (3)	0,116895 ² (5)
<i>LnPSFCI</i>	0,134970 ¹ (2)	0,063264 ² (2)	0,054853 ¹ (0)	0,051901 ² (1)

Not: Tablodaki değerler KPSS test istatistiği değerlerini; parantez içleri ise Newey-West yöntemine göre hesaplanan uygun bant genişliklerini göstermektedir. Sabit ve sabit + trend için geçerli KPSS kritik değerleri;

¹: 1%: 0,739000; 5%: 0,463000; 10%: 0,347000

²: 1%: 0,216000; 5%: 0,146000; 10%: 0,119000

KPSS testinde, sıfır hipotezi değişken serilerinin durağan olduğunu gösterirken, alternatif hipotez ise değişken serilerinin birim kök içerdiğini belirtir. Çalışmada kullanılan değişken serilerinin KPSS testi sonuçları *Tablo 9*'da verilmiştir. Buna göre, serilerin düzey değerleri incelendiğinde bazı değişken serilerinin durağanlığı sağladığı (*LnCIT* ve *LnPSFCI*) diğerlerinin sağlamadığı görülmektedir. Durağanlığı sağlamak amacıyla birinci farkı alınarak işleme tabi tutulan değişken serilerine baktığımızda ise boş hipotezin bütün değişkenlerde reddedilemediği, yani durağanlığın sağlandığı görülmektedir.

3.3.2. Modelin Kurulması ve Diğer Varsayımların Test Edilmesi

Çalışmada büyümenin izahının daha iyi yapılabilmesi açısından çoklu regresyon yöntemi tercih edilmiştir ve ampirik modelde, kurumlar vergisi gelirlerinin yanına ek olarak, kontrol değişken mahiyetinde, işgücü miktarı ve özel sektör sabit sermaye yatırımları verileri eklenmiştir. Nihayetinde ise regresyon denklemi,

$$\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT}CIT_t + \Delta \ln a_L L_t + \Delta \ln a_{PSFCI}PSFCI_t + u_t$$

şeklinde kurulmuştur.

Çalışma dâhilinde, dört farklı model kullanılarak kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre analiz yapılırken aşağıdaki modellerden faydalanılacaktır;

$$1) \text{ Model 1} : \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT}CIT_t + u_t$$

$$2) \text{ Model 2} : \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT}CIT_t + \Delta \ln a_L L_t + u_t$$

$$3) \text{ Model 3} : \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT}CIT_t + \Delta \ln a_{PSFCI}PSFCI_t + u_t$$

$$4) \text{ Model 4} : \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT}CIT_t + \Delta \ln a_L L_t + \Delta \ln a_{PSFCI}PSFCI_t + u_t$$

Regresyon analizinin yapılabilmesi için değişken serilerinin birim kök incelemesi yapıldıktan sonra, analizin basit veya çoklu regresyon olmasına göre diğer varsayımlarında incelenmesi gerekir. Çalışma kapsamında çoklu regresyon analizinden faydalandığından, çoklu regresyona ilişkin diğer varsayımların testi, kullanılacak modeller açısından şu şekildedir;

Çoklu Doğrusal Bağlantı Varsayımı

Çoklu doğrusal bağlantı bağımsız değişkenler arasında doğrusal veya doğrusala yakın ilişki olması durumudur. Çoklu regresyon analizlerinde bağımsız değişkenler arasında ilişkinin olmamasına dikkat edilir. Çoklu doğrusal bağlantı varsayımına göre,

i) $r_{xixj} = 1$ ise parametreler belirlenemez hale gelir. Her bir parametre için ayrı ayrı sayısal değerler bulmak zorlaşır;

ii) $r_{xixj} = 0$ ise bu değişkenlere ortogonal değişkenler denir. Katsayı tahminlerinde çoklu doğrusal bağlantı açısından sorun teşkil etmez;

iii) $r_{xixj} \neq 1$ ise tam çoklu doğrusal bağlantı yoktur.

Çalışmada çoklu doğrusal bağlantı sorunu varyans şişirme çarpanı (VIF) hesaplanarak kontrol edilmiştir. Yapılan işlemler neticesinde çarpan değerleri ‘*Model 2 için 1,532802; Model 3 için 2,744244; Model 4 için 3,190472*’ olarak hesaplanmıştır. Bu değerler ‘5’den küçük olduğu için değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, *Tablo 10*’da görüldüğü üzere değişkenlerin varyans şişirme katsayıları 1 – 5 arasında olduğundan analizde çoklu doğrusal bağlantı olmadığı söylenebilir.

Tablo 10: Değişkenlerin Varyans Şişirme Katsayıları

Model	Değişken	Centered VIF
<i>Model 1</i>	Basit regresyon olduğu için bu varsayım aranmaz.	
<i>Model 2</i>	$\Delta \ln CIT_t$	1.030471
	$\Delta \ln L_t$	1.030471
<i>Model 3</i>	$\Delta \ln CIT_t$	1.096176
	$\Delta \ln PSFCI_t$	1.096176
<i>Model 4</i>	$\Delta \ln CIT_t$	1.105479
	$\Delta \ln L_t$	1.106914
	$\Delta \ln PSFCI_t$	1.177492

Normallik Testi

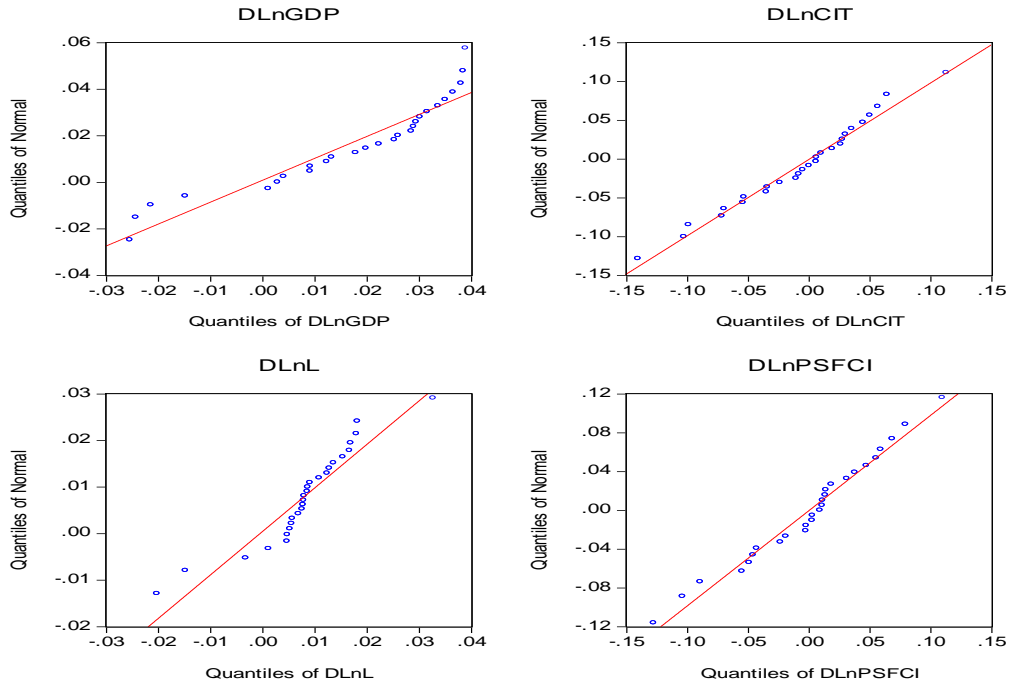
En küçük kareler tahmincilerinin olasılık dağılımları, u_i 'nin olasılık dağılımı hakkında yapılan varsayıma bağlıdır. Şöyle ki katsayılar için uygulanan testlerin geçerli olabilmesi için u_i 'nin normal dağılması gerekir. Bu sayede en küçük kareler katsayı tahmincileri de normal dağılır. Nihayetinde normal dağılıma sahip değişkenlere sahip olan bir fonksiyonun kendisi de normal dağılımı karşılamaktadır.

Normal dağılımın test edilebilmesi için çalışmada Jarqua-Berra normallik testi tercih edilmiştir. Buna göre boş hipotez (H_0) hata terimlerinin normal dağıldığını; alternatif hipotez (H_1) ise normal dağılmadığını ifade eder. *Tablo 11* ve *Şekil 8* incelendiğinde bütün modellerin Jarque-Berra normallik testi koşulları altında normal dağılımına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Jarque-Berra Normallik Testi (Bütün Modeller İçin)

Modeller	JB Değeri (P Değeri)		Karar
<i>Model 1</i>	1,183219 (0,553436)	JB < 5,99 P > 0,05	Normal dağılmıştır.
<i>Model 2</i>	0,034888 (0,982707)	JB < 5,99 P > 0,05	Normal dağılmıştır.
<i>Model 3</i>	5,948482 (0,051086)	JB < 5,99 P > 0,05	Normal dağılmıştır.
<i>Model 4</i>	0,658857 (0,719335)	JB < 5,99 P > 0,05	Normal dağılmıştır.

Şekil 8: Değişkenlerin Normallik Dağılımları

Otokorelasyon Varsayımı

Çoklu regresyon analizinde otokorelasyon, hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasındaki ilişkiyi tanımlar. Bu durumun varlığı, doğrusal regresyon modeli varsayımlarından birinin ihlalini oluşturmaktadır. Çalışma dahilinde otokorelasyon sorunun varlığının tespiti için modellere Breusch – Godfrey LM testi uygulanmış ve modellerin korelasyon Q-istatistik grafikleri incelenmiştir. Sonuç olarak; *Model 1*, *Model 2*, *Model 3* için hesaplanan değerlerde otokorelasyon sorununa rastlanmamıştır. Ancak *Model 4* hesaplanan değerlerde otokorelasyon probleminin olduğu tespit edilmiştir¹³.

Değişen Varyans Varsayımı

Değişen varyans, hata teriminin koşullu varyansının değişkenlik göstermesi halinde rastlanan bir problemdir. Yani değişen varyans; hata teriminin varyansının sabit olmadığı ve bağımsız değişkendeki değişimlerden etkilendiği anlamına gelmektedir. En küçük kareler tahmincilerinin doğrusal en iyi sapmasız tahmin edici olabilmesi için hata terimlerinin varyansının sabit olması gerekmektedir. Bu doğrultuda değişen varyansın varlığını test ederken White testine başvurulmuştur. Bu

¹³ Ek 1: Otokorelasyon Test Sonuçları'nda hesaplama sonuçları verilmiştir.

test istatistiği yardımcı regresyon modellerinin tahmin edilmesi ile hesaplanır. Hesaplanan sonuçlar *Tablo 12*'de gösterilmiştir.

Tablo 12: White Testi Sonuçları

Model	Prob. Chi-Square	Sonuç
<i>Model 1</i>	0,0749	Değişen varyans yoktur.
<i>Model 2</i>	0,4860	Değişen varyans yoktur.
<i>Model 3</i>	0,3517	Değişen varyans yoktur.
<i>Model 4</i>	0,2046	Değişen varyans yoktur.

Buna göre bütün *Model 1*, *Model 2*, *Model 3* ve *Model 4* için hesaplanan değerlerde H_0 hipotezi kabul edilerek, artıkların sabit varyansa sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.3.3. Katsayıların Tahmini ve Sonuçların Değerlendirilmesi

Bu çalışma özü itibariyle kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ölçülmesine yöneliktir. İlgili etkinin daha sağlıklı ölçülebilmesi açısından büyüme, Neo-klasik büyüme modeline dayandırılarak emek, sermaye ve teknoloji tabanlı bir büyüme modeli tercih edilmiştir. Kurulan regresyon denklemleri neticesinde *Model 1*, *Model 2*, *Model 3* ve *Model 4* olmak üzere dört ayrı model oluşturularak kurumlar vergisi hasılatındaki değişimlerin ekonomik büyümeye olan etkileri tahmin edilmiştir.

Kurulan modellerde bağımlı değişken olarak gayri safi yurt içi hasıla verileri; bağımsız değişken olarak ise kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı sabit olmak üzere, işgücü ve özel sektör sabit sermaye yatırımları kullanılmıştır. Yapılan varsayım testlerinde *Model 4*'de tespit edilen otokorelasyon problemi dışında en küçük kareler tahminini yapmaya engel teşkil edecek bir bulguya rastlanmamıştır. Her ne kadar değişkenler arasında matematiksel olarak otokorelasyon problemine rastlanmamış (*Model 4* hariç) olsa da teoride; verginin, yatırımlar ve emek üzerinde etkili olduğu göz önüne alındığından dayanıklı en küçük kareler tahmincisi de kullanılmıştır. Hatta sonuca esas bulgular dayanıklı en küçük kareler tahmincisine göre yorumlanmıştır.

Tablo 13: Modelin Tahmini ve OLS Katsayıları, 1987 – 2014, Türkiye

Model	Tahmin Yöntemi	Bağımsız Değişkenler		
		Kurumlar Vergisi Gelirleri ($\Delta \ln CIT$)	İşgücü ($\Delta \ln L$)	Özel Sektör Sabit Sermaye Yatırımları ($\Delta \ln PSFCI$)
$\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln acrrCIT_t + u_t$ $R^2 = 0,1935$	OLS	-0.151 **		
	Robust	-0.143 **		
$\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln acrrCIT_t + \Delta \ln alL_t + u_t$ $R^2 = 0,3476$	OLS	-0.127 **	-0.781 **	
	Robust	-0.123 **	-0.843 **	
$\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln acrrCIT_t + \Delta \ln apsfciPSFCI_t + u_t$ $R^2 = 0,6356$	OLS	-0.080 ***		0.246 *
	Robust	-0.082 **		0.228 *
$\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln acrrCIT_t + \Delta \ln alL_t + \Delta \ln apsfciPSFCI_t + u_t$ $R^2 = 0,6865$	OLS	-0.072 ***	-0.465 ***	0.224 *
	Robust	-0.079 ***	0.067	0.241 *

Not: *, **, *** sırasıyla istatistiksel olarak %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

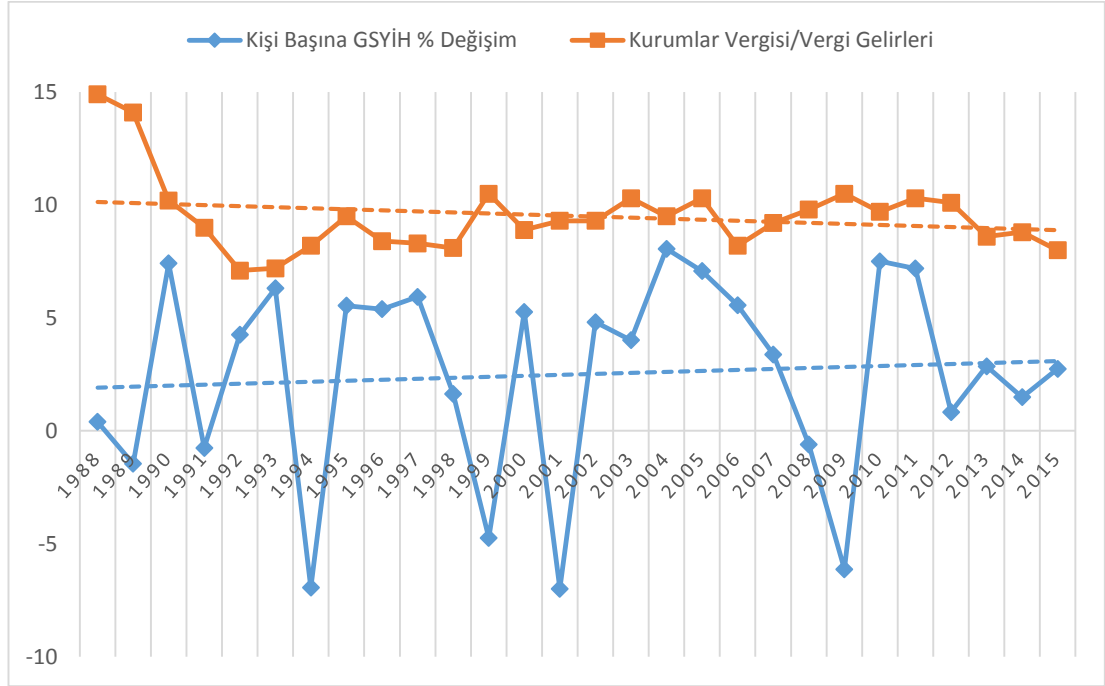
Kurulan regresyon modelleri neticesinde elde edilen katsayılar incelendiğinde;

Model 1: $\Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln acrrCIT_t + u_t$

Model 1'de, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payının, ekonomik büyümeye olan etkisi gayri safi milli hasıla verileri üzerinden basit regresyon modeli kurularak incelenmiştir. İnceleme yapılırken önce sıradan en küçük kareler (OLS / SEKK) daha sonra da dayanıklı en küçük kareler tahmincisine (Robust LS / Dayanıklı EKK) başvurulmuştur. *Tablo 13*'de görüldüğü üzere kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ve GSHY arasındaki ilişki, 1987 – 2014 verileri arasında, beklendiği gibi negatif yönde ve %5 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içerisindeki payında meydana gelecek yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde yüzde 0,14 – 0,15 birimlik bir azalma meydana getirmektedir. Literatürde yer alan çalışmaları da destekleyen bu sonuç, kurumlar vergisi payındaki artışın büyüme üzerine etkisinin olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen sonuç Türkiye açısından ele alındığında ise *Şekil 9*'da de görüldüğü üzere, yıllar itibariyle kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında azalan bir eğilim görülmektedir. Bu azalan eğilime karşın *Şekil 6*'da görülen reel GSYİH rakamlarında da artan eğilim göstermektedir.

Şekil 9: Kurumlar Vergisi Gelirleri / Vergi Gelirleri ile Kişi Başına GSYİH Değerlerindeki Yüzde Değişimin Zaman İçindeki Seyri (%)

Ayrıca Şekil 9 incelendiğinde kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile yıllık kişi başına büyüme oranları arasındaki negatif ilişki de rahatlıkla görülebilmektedir.

$$\text{Model 2: } \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT} CIT_t + \Delta \ln a_L L_t + u_t$$

Ekonomik büyüme sadece vergilere bağlı bir değişken olmadığı için, kurumlar vergisinin büyüme üzerindeki etkisinin izahatını güçlendirmek açısından Model 1'e Neo-klasik büyümenin saç ayaklarından birisi olan emek faktörü de eklenerek Model 2 kurulmuştur. Kurulan modelde SEKK ve Dayanıklı EKK tahmincilerine başvurulmuştur. Tablo 13'de görüldüğü üzere emek faktörü olarak işgücü de analize dâhil edildiğinde kurumlar vergisinin büyüme üzerindeki etkisinin azaldığı görülmüştür. Buna göre sadece emek faktörü modele eklendiğinde; kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirlerindeki payı ile GSYİH arasındaki ilişki negatif ve %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Katsayılar incelendiğinde ise kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içerisindeki payında gerçekleşecek yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde yüzde 0,12 birim azalma meydana getirmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus işgücü ile ekonomik büyüme arasındaki hatırı sayılır (-0,78 – -0,84) negatif yönlü ve anlamlı ilişkinin varlığıdır. Bu durumun nedeni ekonomide geçerli olan azalan verimler kanunu ile açıklanabilir. Buna göre, işgücü miktarındaki sürekli artış, verimlilik ve üretim miktarında belirli bir noktadan sonra azalmaya sebebiyet verir, bu durum neticesinde ise GSYİH'nin negatif yönde etkilenmesi doğaldır.

$$\text{Model 3: } \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT} CIT_t + \Delta \ln a_{PSFCI} PSFCI_t + u_t$$

Model 3'de ise kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH'ye olan etkisi büyümenin bir diğer saç ayağı olan sermayeyle, çalışma kapsamında özel sektör sabit sermaye yatırımları, analiz edilmiştir. SEKK ve Dayanıklı EKK tahmincileri kullanılmış, sonuçlar birbirine yakın elde edilmiştir. Analiz neticesinde, GSYİH üzerindeki etkiler sadece sabit sermaye yatırımları ve kurumlar vergisi gelirleri dikkate alındığında, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile GSYİH arasındaki negatif yönlü ilişki %5 (SEKK metodunda %10) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Özel sektör sabit sermaye yatırımları ile GSYİH arasındaki pozitif yönlü ilişki ise beklendiği gibi %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Katsayılar incelendiğinde ise, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında oluşacak yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde yüzde 0,08 birimlik bir azalma meydana getirmektedir. Özel sektör sabit sermaye yatırımları açısından baktığımızda ise bu yatırım türünde meydana gelecek yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde yüzde 0,22 – 0,24 birim artış meydana getirmektedir. Önceki iki modele kıyasla *Model 3*'de yüksek R^2 değerinin elde edilmesi, kurumlar vergisinin büyümeyi etkileme yolunun yatırımlardan geçtiğini göstermektedir.

$$\text{Model 4: } \Delta \ln GDP_t = a_0 + \Delta \ln a_{CIT} CIT_t + \Delta \ln a_{L} L_t + \Delta \ln a_{PSFCI} PSFCI_t + u_t$$

Son olarak kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payının, GSYİH üzerindeki etkisinin açıklama kabiliyetini daha güçlü hale getirmek için ekonomik büyümenin Neo-klasik modeldeki iki saç ayağı olan emek ve sermaye faktörünün her ikisi *Model 4*'e dahil edilerek regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, hem EKK hem de Dayanıklı EKK tahmincisi kullanılarak elde edilmiştir. Sonuçlar neticesinde yüksek R^2 değeri elde edilerek modelin anlamlılığı pekiştirilmiştir.

Temel modelden, nihai model kurulana kadar katsayı işaretlerinde bir değişiklik olmamış, beklenen işaretler istatistiksel açıdan anlamlı olarak elde edilmiştir. Modeller arasında değişkenlerin anlamlılık düzeyleri incelendiğinde de dikkate değer bir fark gözükmemekle birlikte bütün değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. GSYİH verilerinin, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı, işgücü miktarı ve özel sektör sabit sermaye yatırımları ile ilişkilendirildiği analiz sonuçları neticesinde;

- i)* Kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ve GSYİH ile arasında %5 anlamlılık düzeyinde negatif yönlü ilişki,
- ii)* Sermaye değişkenini temsil eden özel sektör sermaye yatırımları ve GSYİH arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ilişki,
- iii)* son olarak emek değişkeni olan işgücü ile GSYİH arasında istatistiksel olarak OLS metodunda %10 anlamlılık düzeyinde negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak Robust LS metodu kullanılarak yapılan analizde değişken anlamlılığını yitirmiştir.

Katsayılar incelendiğinde ise 1987 – 2014 Türkiye verileri için;

- i)* Kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında oluşacak yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde yüzde 0,07 azalış,
- ii)* İşgücü miktarında oluşacak yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde anlamlı olan OLS metoduna göre 0,46 azalış,
- iii)* Özel sektör sabit sermaye yatırımlarında oluşacak yüzde 1 birimlik artış, GSYİH üzerinde yüzde 0,22 – 0,24 birim artış meydana getirmektedir.

Sonuç itibariyle; 1987 – 2014 yılları arasında Türkiye verileri için kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı azalan, reel GSYİH verileri artan seyir izlediğinden, bu yıllar arasında gerçekleşen reel GSYİH artışlarının % 0,07–0,08'inin, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payında gerçekleşen azalışla ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. R^2 değerleri dikkate alındığında ise bu etkinin daha çok özel sektör sabit sermaye yatırımları kanalıyla gerçekleştiği söylenebilir.

SONUÇ

Ekonomik büyümeyi etkileyen gerek somut gerekse soyut verilere sahip pek çok değişken mevcuttur. Ekonomik büyümenin en önemli göstergesi ise bir ülkenin GSYİH değerleridir. Ekonomik aktörlerden birisi olan devletin, ekonomik büyümeyi etkileme yollarından birisini ise vergilerdir. Bu sebeple ekonomik büyüme ile vergiler arasındaki ilişki uzun yıllardan beri ampirik çalışmalara konu olmaktadır.

Devletin egemenlik gücüne dayanarak tahsil ettiği vergiler de kendi içerisinde; konusuna, kapsamına, matrahına, uygulanma oranına ve içerdiği istisna ve muafiyetlere göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıktan dolayı bütün vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin de aynı olmasını beklemek doğru değildir. Analizlerde yaygın bir şekilde kullanılan ekonomik büyüme modeli olan Solow büyüme modelinde çıktı; emek, sermaye ve etkinlik/bilgi değişkenlerine bağlıdır. Her vergi gibi kurumlar vergisi de bu değişkenler üzerinden toplam çıktıya dolaylı olarak etki ederek ekonomik büyüme üzerinde etki oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar da dikkate alınarak bu etkinin, ters yönlü olduğu kabul edilmektedir. Yani kurumlar vergisinde devlet gelirleri lehine, piyasa aleyhine olacak şekilde yapılacak bir değişiklik, toplam çıktı olan GSYİH rakamları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olacaktır. Bu durum, ekonomik büyüme değişkenleri üzerinden şu şekilde izah edilebilir. İlk olarak, ekonomik büyümenin saç ayaklarından birisi yatırımlardır ve kurumlar vergisi, ekonomik büyümeyi büyük oranda yatırımlar kalemleri üzerinden etkilemektedir. Yatırımlar ise kendi içerisinde yurt içi sabit sermaye yatırımları, Ar-Ge yatırımları ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları olmak üzere üç ayrımdan oluşur. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, yatırım yapılan ülkede ekonomik büyümeyi doğrudan etkilemekte buna karşın kurumlar vergisinden de direkt olarak olumsuz etkilenmektedir. Hatta günümüzde ülkeler büyümelerini hızlandırmak için kurumlar vergisi oranlarını ve yükünü düşürerek, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülkelere çekmekte bir araç olarak kullanmaktadırlar ki vergi cennetleri buna örnek teşkil etmektedir. Yatırım kararları, kar güdüsü yani vergi sonrası kazanç dikkate alınarak verilir. Kurumlar vergisi, vergi sonrası kazancın belirleyicisi olduğundan, bir kurumun başka bir ülkede yapacağı yatırım kararlarını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla yüksek kurumlar vergisi oranına sahip bir ülkede mevcut doğrudan yabancı sermaye yatırımları o ülkeden uzaklaşma eğiliminde olacaktır.

Buna ilaveten yeni yabancı yatırım kararları da o ülkede olumsuz neticelenecektir. Buna karşın diğer ülkelere kıyasla düşük oranlı kurumlar vergisi uygulayan bir ülke ise nispeten yüksek vergi sonrası kazanç sağladığından, doğrudan yabancı sermaye yatırımları için cazip bir merkez haline gelecektir. Kısaca, bir ülkede, kurumlar vergisi yükünde oluşacak bir birim artış, o ülkeye gelecek veya ülkede mevcut doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde negatif bir etki oluşturacak olup bu negatif etki ekonomik büyümeyi de olumsuz etkileyecektir. Bir diğer yatırım kalemi olan Ar-Ge yatırımları açısından bakıldığında ise; Ar-Ge yatırımları, başlangıç maliyetine sahip olan ve faydalarını uzun vadede gösteren yatırımlardır. Dolayısıyla vergi ve benzeri teşvikler olmadığı sürece yatırımcılar tarafından tercih edilmemektedir. Bu sebeple Ar-Ge yatırımları üzerinde oluşabilecek bir birim ek kurumlar vergisi yükü, Ar-Ge yatırımlarının azalmasına dolayısıyla hem kısa hem de uzun dönemde ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesine sebep olacaktır. Son olarak; yurt içi sabit sermaye yatırımları ise doğrudan yabancı sermaye yatırımları gibi kar amacı güdülerek gerçekleştirildiğinden, kurumlar vergisinin vergi sonrası karı azaltması nedeniyle, kurumlar vergisi yükünde gerçekleşecek bir birim artış yurt içi sabit sermaye yatırımlarını dolayısıyla ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyecektir. Sayılan bu üç yatırım kalemi toplamda özel kesim sabit sermaye yatırımlarını oluşturmaktadır. Özel kesim sabit sermaye yatırımları, ekonomik büyümeyi sağlayan en önemli girdilerden birisidir. Genel itibariyle özetlenirse; kurumlar vergisi üç yatırım tipini de olumsuz etkilediğinden, kurumlar vergisi yükünün artması halinde ekonomide yatırımların kısıtlanması nedeniyle büyümenin yavaşlaması beklenir. Solow büyüme modeline göre ekonomik büyümenin ikinci girdisi emek faktörüdür. Kurumlar vergisi konusu ve kapsamı gereği emek faktörüne doğrudan etki etmemektedir. Ancak üzerinde yük oluşturduğu kurumlar vasıtasıyla, ekonominin şartlarına göre dolaylı yoldan etki edebilmektedir. Şöyle ki, salınan ek birim kurumlar vergisi yükü, işletmenin maliyetlerinde artışa sebep olur. Bu artış, arz ve talep esneklikleri belirleyici olmak üzere, ileriye (tüketiciye) yansiyabileceği gibi geriye (emek faktörü vd.) de yansiyabilir. Böylelikle kurumlar vergisi emek üzerinde dolaylı yoldan bir etkiye sahip olabilir.

Çalışmanın amacına uygun şekilde, özele indirgenerek seçilen, kurumlar vergisinin ekonomik büyüme rakamlarına etkisini ölçmek için; emek ve sermaye faktörünün kontrol değişkeni olarak seçildiği bir analiz yapılmıştır. Analizde, bağımlı

değişken olan büyümeyi temsil etmesi için reel GSYİH rakamları kullanılmıştır. Bağımsız değişken olan kurumlar vergisinin etkisini ölçebilmek için ise kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payından yararlanılmıştır. Solow ekonomik büyüme modeline uygun olarak belirlenen ve emek ile sermaye kontrol değişkenlerini temsil etmesi için ise sırasıyla işgücü miktarı ve özel sektör sabit sermaye yatırımları kontrol değişkeni olarak seçilmiştir. Belirlenen bu değişkenlerin etkilerini ölçerken, kurumlar vergisi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin izahının güçlendirilmesi için dört farklı model kurulmuştur. Her bir model ayrı ayrı regresyon analizine tabi tutularak bulgular elde edilmiştir. Buna göre;

i) *Model 1*; sadece kurumlar vergisi hasılatındaki değişimlerin GSYİH üzerindeki etkisini,

ii) *Model 2*; *Model 1*'e, işgücü faktörünün eklenmesi halinde kurumlar vergisi hasılatının GSYİH üzerindeki etkisini,

iii) *Model 3*; *Model 1*'e, özel sektör sabit sermaye yatırımlarının eklenmesi halinde kurumlar vergisi hasılatının GSYİH üzerindeki etkisini,

iv) *Model 4* ise; *Model 1*'e hem işgücü miktarının hem de özel sektör sabit sermaye yatırımlarının eklenmesi halinde kurumlar vergisi hasılatının GSYİH üzerindeki etkisini ölçmektedir.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerine ilişkin yön ve katsayı değerleri, OLS (EKK / En küçük kareler yöntemi) ve Robust LS (Dayanıklı en küçük kareler) tahmincileri vasıtasıyla elde edilmiştir. Her ne kadar modeller matematiksel olarak otokorelasyon olmadığı varsayımını sağlasa da teoride kurumlar vergisinin, yatırımlar üzerinde hatta dolaylı olarak emek üzerinde de etkili olduğu göz önüne alındığında katsayılar yorumlanırken herhangi bir hataya yer vermemek için Dayanıklı EKK tahmincisinin sonuçları esas alınmıştır. Buna göre, Türkiye için 1987 – 2014 arası dönemi kapsayan gerçekleşmiş veriler için elde edilen sonuçlar neticesinde;

i) Kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ve GSYİH arasındaki ilişkiyi izah eden *Model 1*'e göre, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile GSYİH hasıla arasında negatif yönlü ilişki mevcuttur. Çalışmanın ele alındığı dönem itibarıyla kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payının azalma eğilimindedir ve Türkiye için ilgili dönemde kurumlar vergisi hasılatının

vergi gelirleri içindeki payındaki yüzde 1 birim azalışın, reel GSYİH rakamlarında yüzde 0,14 birim artışa sebebiyet verdiği görülmektedir.

ii) *Model 1'e* emek faktörünün eklenmesi ile kurulan *Model 2'ye* göre, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile reel GSYİH rakamları arasındaki negatif yönde ilişki devam etmektedir. Ayrıca modele sonradan eklenen işgücü miktarı ile reel GSYİH rakamları arasında da negatif yönlü ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Buna ilaveten Türkiye için ilgili dönemde, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payındaki yüzde 1 birim azalışın reel GSYİH rakamlarında yüzde 0,12 birim artışa sebebiyet verdiği görülmektedir. *Model 2'ye* göre kontrol değişken olarak işgücünün modele eklenmesiyle kurumlar vergisi hasılatının GSYİH üzerindeki etkisinin azaldığı görülmektedir.

iii) *Model 1'e* sermaye faktörünün eklenmesi ile oluşan *Model 3'e* göre, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile reel GSYİH rakamları arasındaki negatif yönde ilişki devam etmektedir. *Model 3'de* özel sektör sabit sermaye yatırımları ile reel GSYİH rakamları arasında da beklendiği gibi pozitif yönlü ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Buna ilaveten Türkiye için ilgili dönemde kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payındaki yüzde 1 birim azalışın reel GSYİH rakamlarında yüzde 0,08 birim artışa sebebiyet verdiği görülmektedir. Buna göre kontrol değişken özel sektör sabit sermaye yatırımlarının modele eklenmesiyle kurumlar vergisi hasılatının GSYİH üzerindeki etkisinde dikkate değer bir azalış gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre *Model 1'deki* katsayı ve *Model 3'deki* katsayı karşılaştırıldığında kurumlar vergisi hasılatının GSYİH üzerindeki etkisinde, özel sektör sabit sermaye yatırımlarının büyük oranda etkisinin olduğu söylenebilir. *Model 3'ün* yüksek R^2 (0,6356) değerine sahip olması, modelin anlamlı olduğunu göstermektedir ki R^2 değerleri *Model 2* ile kıyaslandığında bu modelin çok daha anlamlı olması önceki cümledeki tespiti destekler niteliktedir.

iv) Bütün değişkenleri içeren *Model 4'ün* OLS neticelerine göre, kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile reel GSYİH rakamları arasındaki negatif yönde ilişki devam etmektedir. Modelde yer alan diğer kontrol değişkenlerde ise; işgücü miktarı ile reel GSYİH rakamları arasındaki negatif yönlü ilişki ve özel sektör sabit sermaye yatırımları ile reel GSYİH rakamları arasındaki pozitif yönlü ilişki bozulmamıştır. Buna ilaveten Türkiye için ilgili dönemde kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payındaki yüzde 1 birim azalışın reel GSYİH

rakamlarında yüzde 0,07 birim artışa sebebiyet verdiği görülmektedir. Ancak aykırı sonuçların önlenmesi için *Model 4*'e uygulanan Robust LS'nin neticeleri sonuca esas alınmıştır. Buna göre; kurumlar vergisi ve özel sektör sabit sermaye yatırımlarının reel GSYİH rakamları ile olan ilişkisinde ciddi farklılıklar olmamakla birlikte işgücü miktarı kontrol değişkeninin yönü değişmiş ve anlamlılığını yitirmiştir.

v) Dayanıklı EKK sonuçlarına göre, *Model 4*'de işgücü değişkeni, anlamsız çıkmasına rağmen, işgücünün katsayısı teorik açıdan desteklendiği için sonuca esas modellere dâhil edilerek, *Model 1*, *Model 3* ve *Model 4* sonuca esas modeller olarak seçilmiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde 1987 – 2014 arası dönemde Türkiye'de gerçekleşmiş veriler ışığında, azalan seyir gösteren kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirlerindeki payındaki yüzde 1 birimlik azalışın, ilgili dönemde reel GSYİH rakamlarında yüzde 0,08 – 0,14 birim artışa sebebiyet verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Vergiler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri izah etmeye çalışan araştırmalar, ekonometri ilminden optimum şekilde faydalanmak ve somut veriler elde edebilmek için tercih edilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, genellikle vergilerin bütün olarak etkilerinin incelendiği çalışmaların sayısı, spesifik olarak bir vergi türüne ilişkin yapılan çalışmalara kıyasla daha fazladır. Ekonomiye salınan her bir verginin birbirinden farklı pek çok sonuca neden olabileceği düşünüldüğünde, bu gibi çalışmalarda vergi türleri itibariyle ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesinde yarar görülmektedir. Bu yönüyle sadece kurumlar vergisinin ekonomik büyüme ile olan ilişkisini inceleyen çalışmalara dünya genelinde rastlanabilirken, sadece Türkiye için yapılmış olan çalışmaların sayısı oldukça azdır ve genellikle nedensellik ilişkisi üzerine odaklanmıştır. Yapılan bu çalışma neticesinde elde edilen yön ve katsayı bulguları; 1987 – 2014 dönemi arasında, azalan trende sahip kurumlar vergisi hasılatının vergi gelirleri içindeki payı ile yine bu dönemde artan eğilim gösteren reel GSYİH rakamları arasındaki ilişkiyi açıklayabilmesi açısından öncül mahiyettedir. Teoride desteklenen vergiler ve ekonomik büyüme arasındaki negatif ilişki, yapılan bu çalışma sayesinde somut hale getirilmeye çalışılmış, ilgili dönemde ekonomik büyümenin ne kadarlık kısmının kurumlar vergisi hasılatındaki azalma nedeniyle gerçekleştiğini açıklamaktadır ve bu yönüyle ampirik literatüre de katkı sağlamaktadır.

Unutulmamalıdır ki, ekonomide iki veya daha fazla olay arasındaki ilişkiyi izah ederken pek çok değişken ve sonsuz olasılık söz konusudur. Bütün

değişkenlerin ve olasılıkların dikkate alınıp, etkilerinin ölçülmesi mümkün değildir. Salt kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerine olan gerçek etkisini ölçmek için de bu değişkenlerin ve olasılıkların hepsinin dikkate alınması gerekmektedir ki durum da pratikte pek mümkün görünmemektedir. Bu çalışmada; emek ve sermaye faktörü, kontrol değişken olarak kullanılarak, kurumlar vergisi hasılatındaki değişimlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Ancak modele eklenebilecek daha pek çok değişken, olasılık ve hatta yöntem de mevcuttur. Dolayısıyla bu tip çalışmalar, bir yapı inşa eder gibi, her bir araştırmacının konulan tuğla üzerine bir tuğla daha koyması ile bütüne biraz daha yaklaşır ve nihayetinde elde edilecek bulgular gerçeğe o kadar yakın olur.

KAYNAKÇA

Abaç, S. (1975). *Kurumlar Vergisi Üzerine Bir İnceleme*, Türk Sanayiciler ve İşadamları Derneği.

Abubakar, M.S. (2014). “The Impact Of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Comparative Analysis Between Nigeria and Turkey”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ağayev, S. (2010). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Geçiş Ekonomileri Örneğinde Panel Eştleme Ve Panel Nedensellik Analizi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 12, No: 1, ss. 159-184.

Akarca, A. ve Şafak, M. (2013), “İşletmelerde Öz Kaynakların Önemi”, *Dünya Gazetesi*, 09.03.2017.

Akdoğan, A. (2014). *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Alagöz, M., Erdoğan, S. ve Topallı N. (2008). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Deneyimi 1992-2007”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 7, No: 1, ss. 79-89.

Altıntaş, H., Çetintaş, H. (2010), “Türkiye’de Ekonomik Büyüme, Beşeri Sermaye ve İhracat Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi: 1970-2005”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, No: 36, ss.: 33-56.

Anastassiou, T. ve Dritsaki, C. (2005), “Tax Revenues and Economic Growth: An Empirical Investigation for Greece Using Causality Analysis”, *Journal of Social Sciences*, C: 1, No: 2, ss. 99-104.

Ankara Ticaret Odası, “ *Krizler Tarihi Raporu (17.04.2017)* ”, <https://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=276&l=1> (E.T.: 11.05.2017)

Anwer, M.S. ve Sampath, R.K. (1999), “Investment and Economic Growth”, *Presented at Western Agricultural Economics Association Annual Meeting*, Kuzey Dakota, <http://ageconsearch.tind.io/bitstream/35713/1/sp99an01.pdf> (E.T.: 04.05.2017).

Armağan, R. (2007). “ Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarındaki İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri ”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 12, No: 3, ss. 227-252.

Arnold J. (2008). “Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth? Empirical Evidence From a Panel of OECD Countries,” *OECD Economics Department Working Paper*, No: 643.

Atan, D. S., Özdemir Z. A. ve Atan M. (2009). “Hisse Senedi Piyasasında Zayıf Formda Etkinlik: İMKB Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 24, No: 2, ss.33-48.

Atılgan, H. (2004). *Vergilemenin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri Türkiye’deki Durumun Analizi*, No: 2004/365, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Avcı, H.B. (2009). “ Kurumlar Vergisi Oranının Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri Arasında Ampirik Bir İnceleme ”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Baltagi, B. H. (2002). *Econometrics, 3rd Edition*, Springer, New York.

Barro, R.J., (1994). “Sources of Economic Growth”, *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, No: 40, ss. 1 – 46.

Begg, D., Fischer S. ve Dornbusch, R., (2001). *Makro İktisat*, Editör: Vildan Serin, Alkım Yayınları, İstanbul.

Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*, Derya Kitabevi, Trabzon.

Bilici, N. (2009). *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Bilici, N. (2017). *Türk Vergi Sistemi*, Savaş Yayınevi, Ankara.

Bird, R. M. (1996). “Why Tax Corporations?”, *Technical Committee on Business Taxation*, Working Paper 96-2.

Borensztein, E., De Gregorio, J. ve Lee, J.W. (1998). “How Does Foreign Direct Investment Effect Economic Growth?”, *Journal of International Economics* , No: 45, ss. 115-135.

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, (1992). *Bütçe Gider ve Gelir Gerçekleşmeleri: 1924 – 1991*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Ankara.

Candan, N. (2012). “Türkiye’de 1990 Yılından Sonra Uygulanan Vergi Politikaları Ve Kriz Etkisi”, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, C: 18, No: 2, ss. 79-86.

Çelebi, A.K. ve Kahrıman, H. (2011). “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşvikleri ve Bunların Karşılaştırmalı Analizi”, *Maliye Dergisi*, Yayın No: 161, ss. 33-63.

Çelikay, F. (2014). “Türkiye’de Sosyal Harcamaların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Ampirik Bir İnceleme”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Doktora Tezi.

Çelikkaya, A. (2010). “Globalleşmenin Neden Olduğu Kurumlar Vergisi Reformları ve OECD Üyesi Ülkeler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Maliye Dergisi*, No: 159, ss. 36-52.

Çiftçi, D.D. (2015). “Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Genişletilmiş Solow Büyüme Modeli Denemesi ve Ampirik Uygulama”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

Deloitte (2006), Vergi Hizmetleri, “*Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve Getirdikleri*”, http://www.verginet.net/Dokumanlar/KVK_kapital.pdf (E.T.: 22.08.2017)

Demircan, S. E. (2003). “Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, No: 21, ss. 97-116.

Dinler, Z. (2009). *İktisada Giriş*, Ekin Kitabevi, Bursa.

Djankov, S., Ganser, T., Mcliesh C., Ramalho ve R., Shleifer A. (2010), “*The Effect of Corporate Taxes on Investment and Entrepreneurship*”, *American Economic Journal: Macroeconomics*, C: 2, No: 3, ss. 31 – 64.

Durgan, S. (2016). “Türkiye’nin Doğrudan Yabancı Yatırım Potansiyelinin Çekim Modeli Kullanılarak Belirlenmesi”, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Yayın No: 2954, Basılmamış Uzmanlık Tezi.

Dulupçu, M.A., Özkul, G., “Neo-klasik Büyüme Modeli”, Şahsi Not, <http://slideplayer.biz.tr/slide/1929964/> (E.T.: 08.05.2017)

Durkaya, M. ve Ceylan, S. (2006). “Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme”, *Maliye Dergisi*, No: 150, ss. 79 – 89.

Edizdoğan N. ve Çelikkaya, A. (2012). *Vergilerin Ekonomik Analizi*, Dora Yayınları, Bursa.

Edizdoğan N., Çetinkaya, Ö. ve Gümüş, E. (2013). *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Edizdoğan, N ve Kızıler, N. (2011). Vergi Cennetleri, Editör: N. Edizdoğan ve Ö. Çetinkaya, *Vergi ve Vergi Politikası Üzerine İncelemeler*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Edizdoğan, N. ve Özker, N. (2003). *Türk Vergi Sistemi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Engen, E. ve Skinner, J. (1996). “Taxation and Economic Growth”, *National tax Journal*, C: 49, No: 4, ss. 617 – 642.

Felix, R.A., (2007). “Passing the Burden: Corporate Tax Incidence in Open Economies”, *Federal Reserve Bank of Kansas City RRWP*, C: 7, No: 1.

Ferede, E. ve Dahlby, B. (2012). “The Impact Of Tax Cuts On Economic Growth: Evidence From The Canadian Provinces”, *National Tax Journal*, C: 65, No: 3, ss. 563–594.

Gelir İdaresi Başkanlığı, “5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Gereçesi ”, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Gerekceler/5520_Sayili_Kanun.pdf (E.T.: 22.07.2017)

Gelirler Genel Müdürlüğü, (1992). *Vergi İstatistikleri Yıllığı 1982 – 1991*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Ankara.

Gentry, W.M., College W., (2007). “A Review of the Evidence on the Incidence of the Corporate Income Tax”, OTA Papers, No: 101, Washington. <https://www.treasury.gov/resource-center/tax-policy/tax-analysis/Documents/WP-101.pdf> (E.T.: 20.04.2017)

Gerçek, A. (2011). Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşviklerinin Değerlendirilmesi, Editör: N. Edizdoğan ve Ö. Çetinkaya, *Vergi ve Vergi Politikası Üzerine İncelemeler*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Göçer, İ., Kutbay, H., Gerede, C. ve Aslan, R. (2014). “Vergi Teşviklerinin Ar-Ge ve İnovasyona Etkisi: Panel Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi”, *Maliye Dergisi*, No: 167, ss. 163-183.

Gray, G., Holtz-Eakin, D., Smith, C. (2012). “Macroeconomic Impacts of Corporate Tax Reform”, <https://www.americanactionforum.org/wp-content/uploads/sites/default/files/Corporate%20Tax%209-26-12%20Final.pdf> (E.T.: 20.04.2017).

Gujarati, D. N. (2010). *Temel Ekonometri*, Çev: Şenesen, Ü. ve Şenesen G. G., Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Güzel, S. (2009). “ Ar-Ge Harcamaları ve Vergi Teşvikleri: Belirli Ülkeler Karşısında Türkiye'nin Durumu ”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C: 4, No: 2, ss. 29-48.

Hassett, K.A. ve Mathur A., “Spatial Tax Competititon and Domestic Wages”, *American Enterprise Institute*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2212975> (E.T.: 20.04.2017)

Herekmen, A. (1976). *Genel Vergi Kuramı*, Kalite Matbaası, Ankara.

Hudson, E.A. (2015). *Economic Growth: How It Works and How It Transformed the World*, Vernon Press, Wilmington, Delaware.

<http://stats.oecd.org/> (E.T.: 20.02.2017)

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_66.xls.htm (E.T.: 21.02.2017)

<http://data.worldbank.org/> (E.T: 01.03.2017)

Hunady, J. ve Orviska, M. (2015). “The Non-linear Effect of Corporate Taxes on Economic Growth”, *Timisoara Journal of Economics and Business*, C: 8, No: 1, ss. 14 – 31.

İnan, M. (2010). “Türkiye’de Kazanç Vergisinden Gelir ve Kurumlar Vergisine Geçiş Süreci: 1946-1960 Dönemi”, *Maliye Dergisi*, No: 158, ss. 349-364.

Jensen, M.H., Mathur, A. (2011). “Corporate Tax Burden on Labor: Theory and Empirical Evidence”, *Tax Notes*, June 6, 2011, ss. 1083-1089.

Joint Committee on Taxation (2005), “Macroeconomic, Analysis of Various Proposals to Provide \$500 Billion in Tax Relief”, (JCX-4-05).

Kalkınma Bakanlığı, (1993). “Türkiye’de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Firma Davranışları Üzerindeki Etkisi”, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3131/kurumlar.pdf (E.T.: 07.03.2017)

Kalkınma Bakanlığı, (2015). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950-2014*.

Kalem, A. (2015). “Türkiye’deki Kamu Yatırımlarının Özel Sektör Yatırımlarına Etkisinin İncelenmesi”, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Yayın No: 2922, Basılmamış Uzmanlık Tezi.

Karayılmazlar, E. ve Güran, M.C. (2005). “Gelir Vergisinde Tarife Yapısı: Adalet ve Etkinlik Temelli Teorik Tartışmalar Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C: 60, No: 2, ss. 141-169.

Küsmenoğlu, İ. (2010a). *Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi: 1. Kitap; Osmanlı Devleti’nden 1980’e*, Oluş Yayıncılık, Ankara.

Küsmenoğlu, İ. (2010b). *Cumhuriyet Dönemi Vergi Tarihi: 2. Kitap; 1980’den 2010’a*, Oluş Yayıncılık, Ankara.

Lee Y. ve Gordon H.R. (2005). “Tax Structure and Economic Growth,” *Journal of Public Economics*, C: 89, No: 5-6, ss. 1027 – 1043.

Ljungqvist, A., ve Michael, S., (2016). “ To Cut or Not to Cut? On the Impact of Corporate Taxes on Employment and Income,” *Finance and Economics Discussion Series*, C: 6. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System, <http://dx.doi.org/10.17016/FEDS.2016.006> .

Linther, J. (1954). “Corporate Income Taxes: Their Effect on Investment”, *Proceedings of the Academy of Political Science*, C: 25, No:4, ss. 14-26.

- Lucas R., (1988). “On The Mechanics Of Economic Development”, *Journal of Monetary Economics*, C:22, No: 1, ss. 3-42
- Macek, R. (2014). “The Impact of Taxation on Economic Growth: Case Study of OECD Countries”, *Review of Economic Perspectives*, C: 14, No: 4, ss. 309 – 328.
- Madsen J.B. (2002). “The Causality Between Investment And Economic Growth”, *Economics Letters*, C: 74, No: 2, ss. 157-163.
- Mankiw, G. N., Romer, D. ve Weil, D. N. (1992). “A Contribution to the Empirics of Economic Growth”, *The Quarterly Journal of Economics*, C: 107, No: 2, ss. 407-437.
- Marsden, K. (1984), “Links Between Taxes and Economic Growth Some Empirical Evidence”, *World Bank Staff Working Papers*, No: 605.
- Miller, M.H. (1977). “Debt and Taxes”, *Journal of Finance*, C: 32, No: 2, ss. 261-275.
- Mucuk, M. ve Alptekin, V. (2008). “Türkiye’de Vergi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: VAR Analizi (1975 - 2006)”, *Maliye Dergisi*, No: 155, ss. 159 – 174.
- National Economic Consulting, (2010). “Corporate Taxes and Economic Growth”. [http://www.techceocouncil.org/clientuploads/reports/Corporate taxes and Economic Growth FEB.pdf](http://www.techceocouncil.org/clientuploads/reports/Corporate_taxes_and_Economic_Growth_FEB.pdf) (E.T.: 20.02.2017)
- OECD, (2008). “ Tax Effects on Foreign Direct Investment ”, *February 2008 Policy Brief*. <https://www.oecd.org/investment/investment-policy/40152903.pdf> (E.T.: 23.02.2017).
- Ozansoy, A. (2010). “Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisinin Entegrasyonu”, *Mali Çözüm*, No: 97, ss. 133-166.
- Öncel, M., Kumrulu, A. ve Çağan, N. (2016), “*Vergi Hukuku*”, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Öner, E. (2017). *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Öz, E. ve Güler, A. (2015). Siyasi Parti Programlarında Vergi Anlayışları, Editör: A. Gerçek ve F. Saraçoğlu, *Prof. Dr. Metin Taş’a Armağan*, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Parasız, İ. (2008). Ekonomik Büyüme Teorileri, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Reed, W. R., (2008). “The Robust Relationship Between Taxes and U.S. State Income Growth”, *National Tax Journal*, C: 61, No: 1, ss. 57–80.
- Reichert, U.N. ve Weinhold, D. (2001). “Causality Tests for Cross-Country Panels: a New Look at FDI and Economic Growth in Developing Countries”, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, C: 63, No: 2, ss. 153-171.
- Sağbaşı, İ. (1975). *Vergi Teorisi Ders Notları*, Ece Matbaası, Ankara.
- Saraç, T. B., (2015). “Vergi Yükü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği”, *Maliye Dergisi*, No: 169, ss. 21 – 35.
- Saraçoğlu, F. (2009). “1930-1939 Döneminde Vergi Politikası”, *Maliye Dergisi*, No: 157, ss. 131-149.
- Sayılğan, G. ve Doğan, M. (2005). “Neden Artan Vergi Oranları İşletmeleri Borçla Finansmana Özendirir?”, *Bankacılar Dergisi*, No: 52, ss. 28-38.
- Serrato, J.C.S., Zidar, O. (2016). “Who Benefits From State Corporate Tax Cuts? A Local Labor Markets Approach with Heterogeneous Firms”, http://www.jcsuarez.com/Files/Suarez_Serrato-Zidar-Corp_Tax.pdf , (E.T.: 10.05.2017)
- Sevüktekin, M. ve Nargeleçekenler, M., (2007). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi, Eviews Uygulamalı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Schmölders, G. (1976). *Genel Vergi Teorisi*, Çev: S. Turhan, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Sloman, J. (2004). *İktisat Makro*, Çev.: Ahmet Çakmak, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- Solow R. (1956). “A Contribution To the Theory of Economic Growth”, *The Quarterly Journal of Economics*, C: 70, No. 1, ss. 65-94.
- Sungur, O., Aydın, H.İ., Eren, M.V. (2016). “Türkiye’de Ar-Ge, İnovasyon, İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Asimetrik Nedensellik Analizi” , *Süleyman*

Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 21, No: 1, ss. 173-192.

Sümer, K., K. (2006). “White’ın Heteroskedasite Tutarlı Kovaryans Matrisi Tahmini Yoluyla Heteroskedasite Altında Model Tahmini”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, No: 4, ss. 12 – 28.

Şahbaz A. (2002). “Sabit Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Nedensellik Analizi”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C: 7, No:1, ss. 1-12.

Şenyüz, D. (1998). *Türk Vergi Sistemi*, Ezgi Kitabevi, Bursa.

Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2017a). *Türk Vergi Sistemi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2017b). *Vergi Hukuku*, Ekin Yayınevi, Bursa.

Şıklar, İ. ve Kaya, A. (1998). “Türkiye’de Özel Sektör Yatırımları ve İçsel Büyüme”, *Ekonomik Yaklaşım*, C: 9, No: 31, ss. 61 – 70.

Taban, S. (2008). *İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Temiz, D. (2008). “Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1960 – 2006 Dönemi”, 2. *Ulusal İktisat Kongresi*, 20-22 Şubat 2008, İzmir.

Türkiye İstatistik Kurumu,

http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html (E.T.: 20.05.2017)

Türkan, E., (1994). *Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Yapısının Değerlendirilmesi*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Türkay, H. (2004). “Doğrusal Regresyon Modellerinin Robust (Dayanıklı) Yöntemlerle Tahmini ve Karşılaştırmalı Uygulamaları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

Ünsal, M.E., (2007). *İktisadi Büyüme*, İmaj Yayınevi, Ankara.

Vergi Müfettişleri Derneği (VMD) (2017). *Türk Vergi Kanunları Cilt 1*, EPAMAT Basım Yayın, Ankara.

Veronika, B. ve Lenka, J. (2012), “Taxation of Corporations and their Impact on Economic Growth: The Case of EU Countries”, *Journal of Competitiveness*, C: 4, No: 4, ss. 96-108.

Wet, de A.H., Schoeman, N.J. ve Koch, S.F. (2005), “The South African Tax Mix and Economic Growth”, *South African Journal of Economic and Management Sciences*, C: 8, No: 2, ss. 201-210.

Wildmalm, F., (2001). “Tax Structure and Growth: Are Some Taxes Better Than Others?”, *Public Choice*, C: 107, No: 3/4, ss. 199 – 219.

Yavuz, Ç. N., (2011). “Durağanlığın Belirlenmesinde KPSS ve ADF Testleri: İMKB Ulusal-100 Endeksi ile Bir Uygulama.” *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C: 54, No: 1, ss. 239 – 247.

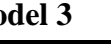
Yıldırım, N. ve Gkpınar, F. (2012). “Bazı Normallik Testlerinin 1. Tip Hataları ve Gçleri Bakımından Kıyaslanması”, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, C: 16, No: 1, ss. 109 – 115.

Yi, F. ve Suyono, E. (2014). “The Relationship between Tax Revenue and Economic Growth of Hebei Province Based on The Tax Multiplier Effect”, *Global Economy and Finance Journal*, C: 7, No: 2, ss. 1 – 18.

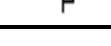

EKLER

Ek 1: Otokorelasyon Test Sonuçları

Model 2

Otokorelasyon	Gecikme Değeri	AC	PAC	Q-Stat.	Prob.	Prob. Chi-Square
	1	0.170	0.170	0.8730	0.350	0.3724
	2	-0.078	-0.110	1.0621	0.588	0.5722
	3	-0.122	-0.093	1.5511	0.671	0.7211
	4	-0.416	-0.405	7.4331	0.115	0.1580
	5	-0.102	0.010	7.8041	0.167	0.2483
	6	-0.060	-0.169	7.9362	0.243	0.3294
	7	0.188	0.190	9.3218	0.230	0.3166
	8	0.250	-0.006	11.906	0.155	0.4095
	9	0.068	0.058	12.106	0.207	0.4776
	10	-0.063	-0.161	12.287	0.266	0.3133
	11	-0.144	0.055	13.306	0.274	0.3552
	12	-0.014	0.087	13.316	0.347	0.3132

Model 3

Otokorelasyon	Gecikme Değeri	AC	PAC	Q-Stat.	Prob.	Prob. Chi-Square
	1	-0.198	-0.198	11.819	0.277	0.2999
	2	-0.027	-0.069	12.042	0.548	0.5435
	3	0.251	0.242	32.529	0.354	0.4339
	4	-0.379	-0.313	81.304	0.087	0.2622
	5	0.059	-0.047	82.537	0.143	0.3847
	6	0.116	0.069	87.588	0.188	0.5015
	7	-0.020	0.186	87.751	0.269	0.4890
	8	-0.010	-0.143	87.792	0.361	0.5605
	9	-0.026	-0.103	88.079	0.455	0.6243
	10	0.182	0.280	10.332	0.412	0.5145
	11	-0.287	-0.213	14.371	0.213	0.4785
	12	0.094	-0.047	14.827	0.251	0.5636

Model 4

Otokorelasyon	Gecikme Değeri	AC	PAC	Q-Stat.	Prob.	Prob. Chi-Square
	1	-0.016	-0.016	0.0080	0.929	0.9314
	2	-0.094	-0.094	0.2848	0.867	0.8667
	3	0.171	0.169	12.405	0.743	0.7819
	4	-0.443	-0.466	79.070	0.095	0.0940
	5	-0.011	0.072	79.112	0.161	0.1350
	6	0.197	0.080	93.575	0.154	0.2076
	7	-0.026	0.149	93.836	0.226	0.2192
	8	0.042	-0.205	94.550	0.305	0.2589
	9	0.066	0.093	96.471	0.380	0.3128
	10	0.086	0.239	99.881	0.442	0.3434
	11	-0.250	-0.324	13.052	0.290	0.2996
	12	0.094	0.147	13.516	0.333	0.2840

Ek 2: Değişkenlerin Tanımlanması

DEĞİŞKENLER				
	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	Kurumlar Vergisi Gelirleri	İşgücü	Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırımları
Nitelik	1998 Fiyatlarıyla	Kurumlar Vergisi Hasılatı / Vergi Hasılatı	1987 – 2014 Arası İşgücü Sayısı	Özel Kesim Sabit Sermaye Yatırım Miktarı / GSYİH
Kısaltmalar	GSYİH - GDP	KV - CIT	L	PSFCI
Tanım	Bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman içinde, üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeridir.	Mükelleflerinin bir hesap dönemi içinde elde ettiği safi kurum kazançları üzerinden alınan bir vergidir.	Bir ülkede istihdamda olanlar ile işsizlerin toplamıdır.	Ekonomide özel sektör tarafından üretim yapabilmek maksadıyla gerçekleştirilen harcamalardır.
Dönem	1987 – 2014	1987 – 2014	1987 – 2014	1987 – 2014
Değişken Türü	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Kontrol Değişken	Kontrol Değişken
Veri Kaynağı	Dünya Bankası, Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler.	BÜMKO (1992), Gelirler Genel Müdürlüğü (1992), Kalkınma Bakanlığı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Gelir İdaresi Başkanlığı veri tabanı.	Türkiye İstatistik Kurumu, OECD.	Kalkınma Bakanlığı Ekonomi ve Sosyal Göstergeler.